

778380 34

НАУКОВЫЙ СБОРНИКЪ

издаваемый

ЛИТЕРАТУРНЫМЪ ОБЩЕСТВОМЪ

ГАЛИЦКО-РУССКОЙ МАТИЦЫ.

ГОДЪ ИЗДАНИЯ ТРЕТІЙ

1867.

ВЫПУСКЪ I.

ВО ЛЬВОВѢ,

въ книгопечатнѣ Ставропигійскаго Института 1867 года.

Стефанъ Гучковскій, управитель печатни.

246
II
СЗАСОП.
1867

ИЗДАНИЕ СЕРОСНІЕ

ИЗДАНИЕ

ИЗДАНИЕ ОБЩЕСТВО

ТАВНИКО-РУССКОЕ МАШИНЫ.

ИЗДАНИЕ ТРЕТИЕ

1887.

ВЫПУСК I

Biblioteka Jagiellońska

1002480776

ВОДРОЖДЕНИЕ

В ПЕЧАТНИЦЕ СТАРОПАНСКОГО ИСТИННОГО 1887 ГОДА
Стефанъ Павловичъ, издатель и редакторъ.

КРАТКОЕ ИЗВѢСТІЕ

О ХОЛМСКОЙ ЕПАРХІИ И СВЯТИТЕЛЯХЪ ЕЯ.

со время введенія христіанства до 1866 года.

(Окончаніе.)

Епископъ М. Рыло былъ особеннымъ почитателемъ мощей ун. блаж. Іосафата, которыя съ пришествіемъ Россіянъ были въ опасности уничтоженія: *Repente intrantes Albam ducalem (въ Бѣлу), пишетъ онъ, Moschovitae, principem civitatis (Радивиля) haeredem ad tantas adduxerunt angustias, ut vix poterat haec s. lipsana abscondere in aliquo sui palatii loco, postquam vero totus Albae ducalis principatus per Moschovitas vastabatur, ingens aderat periculum, ne sacrum corpus haereticis in praedam caderet, singulari vero providentia divina id est factum, quod RP. superior Tutores ad hoc induxit, ut ex loco palatii secretissime translatum fuit ad ecclesiam et locatum in capella private: diligenter observabam (23 Maji 1766), idem esse corpus neque mutatum quod ante annos circiter duodecim in capella arcis Albae ducalis sum deosculatus. Devotionis causa particulam s. corporis ex dextro pede a RP. superiore obtinui, quam in minores divisam variis devotis foeminis obtuli. По желанію тогоже суперіора Бѣлскаго монастыря Лодіевскаго издалъ епископъ М. Рыло увѣрительную грамоту въ Бѣлѣ отъ 19 Апрѣля 1766, quod corpus antehac in praelaudata depositum colebatur, id ipsum nunc in ecclesia patrum ordinis S. Basilia M. publico fidelium cultui expositum conspicitur... (Diar. II. 272).*

Епископъ М. Рыло въ своемъ дневницѣ упоминаетъ о слѣдующихъ своихъ сочиненіяхъ богословскаго содержанія на различныхъ языкахъ печатью изданныхъ: бывъ еще игуменомъ Холмскаго монастыря пишетъ онъ 30 Мая 1748 года,

hac die dedi ad typum Officium S. Onuphrii translatum per me ex polonico in idioma gallicum versu heroico conscriptum. Vita non fuit approbata, ex libro gallico jusserunt reimprimere. Apud PP. Piaristas Varsaviae imprimitur ejusmodi opusculum, nomen tamen non apposui, et hoc quidem ex consilio R. P. Provincialis. Sumptus pro typo fuit cel-sissimae principis Veisenfels in Saxonia manentis, et Illmae D. Przeben-dowska Castellanae Elblongensis, quae est in aula Serenissimae Reginae Poloniarum. (Diar. I. 88).

Уже яко Холмскій епископъ подъ 4 Іюня 1759 записуетъ въ своемъ дневницѣ, что ему Кобринскій архимандрита misit literas testimoniales fidelis translationis Meditationum RP. Ruggierii, quas ego ex italico in polonicum idioma traduxi, subiecit nomen suum, siquidem hoc ab abbate exposcebam. Жена воеводы (palatini) Волин-ского 25 тогоже мѣсяца прислала ему на печатаніе упомянутого сочи-ненія promissam pecuniam. Rescripsi dominae benefactrici et illico 400 florenos misi ad typographiam Lublinensem, ubi praelaudatae meditationes pro clero ad typum Patrum Soc. Jesu datae sunt. Mille trecentos sexde-cim florenos de hac pecunia enumeratum est. (Diar. II. 49, 60¹²⁸).

Подъ 17 Іюля 1759 замѣчаетъ: hac die inchoavi ex latino idiomate in polonicum traducere librum pro examine clericorum ordinan-dorum auctore Rotario compositum. Кромѣ того былъ епископъ М. Рыло сочинителемъ слѣдующихъ книгъ: Comentarius de Baronii histo-rica relatione de Ruthenorum origine eorumque miraculosa conversione. Supraśl 1755. in 8o. — Antiquitates ecclesiae ruthenicae sacrae unitae. Su-praśl 1760. — Historia cudownego obrazu N. M. Panny w Chelmskiej ka-thedrze obrzadku greckiego. Berdyczów 1780. in fol.

Мѣсяца Апрѣля 30 1773 года пишетъ М. Рыло: finivi interpreta-tionem seu potius translationem ex latino in ruthenicum idioma Marty-rologii Romani a Benedicto XIV editi... (Diar. III. 187). Свой переводъ ex latino in Slavonicam linguam поручилъ Новицкому Протоконсультору къ исправленію въ 1774 году. Наконецъ въ письмѣ своемъ отъ 10 Де-кабря 1778 вопрошалъ Апостольскаго Нунція во Вѣднѣ, попне possem hoc martyrologium Slavonicum in typographia Viennensi evulgare, et qui-dem in una columna latinitate in altera Slavonorum idiomate. Magnum

¹²⁸) Тоє сочиненіє подъ заглавіємъ: Medytacyje dla oczyszczenia i popra-wienia życia kapłańskiego przez X. M. Ruggieriego, przekład z włoskiego — из-дано въ Калісѣ 1763. 8o.

in ecclesia Dei sua eminentia meritum haberet, si apud augustissimam Imperatricem (M. Teresiam) suis svasionibus id efficeret, ut pro commodo amplissimarum Sclavoniae nationum, ditionum dominio Austriaco subiectarum talis liber in lucem prodiret?... (Diar. IV. 262). На противъ тому упомянутый Нунцій отвѣчая, совѣтовалъ епископу М. Рылу, ut illud Martyrologium Romae in Collegio de Propaganda typo evulgetur, et ut in hac materia говорить, М. Рыло, scribam Eminentissimis Cardinalibus... но видно дѣло пошло безуспѣшно, ибо сказанный Мартирологіонъ, якъ вѣдомо напечатано въ Львовѣ въ 4 д. л. 1793 года подъ заглавіемъ: **Мѣртроло҃гїѡнъ ѿлі Мѣчѣніѣкословѣ собѣрникѣ дванадесѣти мѣѣй въ севѣ содерѣжѣщїй, житїѣ стѣхѣ мѣчникѣ, ѿ ѿповѣдникѣвъ въ крѣтцѣ ѿзавлѣющїй, ѿ лѣтїнскѣгѣ Мѣртроло҃гїѡна стѣйшїмѣ Венедїктомѣ тогѣ ѿмене дї папою Римскїмѣ ѿздѣнагѣ чрѣзѣ ѣдїнагѣ ѿ стїтелскѣгѣ сѣна на слѣвенскїй ѣзыкѣ прѣвѣденѣ въ тѣпо҃графїѣ Стѣвропїлїѣальной лѣта Гѣдѣа ѣвѣчїгѣ напѣчатѣнѣ въ Львовѣ.**¹²⁹⁾

Наконецъ содѣйствїемъ М. Рылы, яко еще настоятеля Холмского монастыря, былъ напечатанъ въ Замостьѣ A katist B. V. Mariae idiomate polonico 1754 г., которого переводъ составилъ Мазановскій игуменъ Холмского монастыря. (Diar. I 412). Тотъ же Метрофанъ Мазановскій докторъ богословія возвратившись въ 1750 года изъ Рима, оставался въ должности проповѣдника въ Холмѣ (vicarius et concionator a festis), онъ сочинилъ duos panegiricos, unum Illmo Palatino Podoliae congratulando nomine monasterii collatum sibi honorem ducis campestris regni Poloniae, alterum nomine monasterii Buczaczensis Illmo fundatori in gratiarum actionem pro fundatione. (Тамъ же 477.¹³⁰⁾

Епископъ М. Рыло привелъ въ порядокъ Холмскую монастырскую библіотеку, въ которой, по желанію князя Яблоновского столника В. к. Лятовского, приказалъ сдѣлать списокъ изъ рукописи quaedam acta Casimiri IV regis Polonorum enarrans. Istud manuscriptum antiquissimum

¹²⁹⁾ На обратной странѣ заглавнаго листа въ автографѣ цензора Николая Скородинского діецезіи Львовскїя викаріѣ генеральнаго говорится, что Мартирологіонъ сей „ѿлі тѣмѣмъ ѿ на томѣ же ѣзыкѣ слѣвенскомѣмъ ѿдѣтѣсѣ...“ следовательно казало бысь что изданїе Львовское есть уже второе.

¹³⁰⁾ М. Мазановскій былъ великимъ знаткомъ церковной и мірской музыки, о немъ пишетъ М. Рыло 27 Декабря 1750 г., что онъ ad obligationem magnatum (Polonorum) cantabat italice ariam, cui musici praecinebant... Diar. I. 206.

et eruditissimum inter obiecta hujus monasterii numerabatur, studio vero meo lucem hanc et alias iam aspexit. Ejusmodi manuscriptum suppono quod ex bibliotheca Uchanensi olim celeberrima, ad nostrum monasterium fuit translatum. Opus hoc circa 500 complexum fol. totum relegi, idque ob spem aquirendi notitiam auctoris, ast inanis labor, siquidem quarta pars historiae in hoc volumine continebatur, quare auctor, qui ut suppono in primo volumine manifestatus (tres tomi priores desiderantur) in hoc quarto, quod nostrae bibliothecae sorte annumeratur non est manifestatus. (Diar. I. 213). Епископъ М. Рыло бывъ еще Холмскимъ игуменомъ сочинилъ порядочную роспись актамъ Холмскаго монастырскаго архива якоже и Владимірскаго за ректорства Манкевича въ 1755 году въ мѣсяцъ Ноябрь. (Diar. I. 415). Въ началѣ мѣсяца Января 1758 сгорѣлъ весь архивъ Митрополиі въ Владимірѣ, о чемъ М. Рыло съ жалею упоминаетъ: In Januario innotuit sat dolendus casus, qui nunquam poterit sufficienter instaurari; Vladimiriæ palatium episcopale ligneum hoc erat, circa primos dies mensis hujus in favillam est redactum, in hoc palatio asservabatur archivum ad bona Metropolitanorum spectans, et alia multa scripta item derelicta defuncti episcopi, scilicet argentum, peristromata, vestes et pecunia nec non archivum bonorum et dioecesanum totum hoc infelici casu periit. Piorum mentes devota sequens invasit reflexio, scilicet ut litigantibus de derelictis episcopis, avaritiæ turpitudinem vindicta divina præ oculis exponens, rerum humanarum, divitiarum ecclesiasticis non bene convenientium miserrimum esse exitum indicaret. Damnum præter archiva ad sexcenta milia taxatum fuit. Auctor hujus incendii casualis fuit Stobczański secretarius Illmi Nominati Vladimiriensis (Wołodkiewicz), hic Varsavia redux, circa duodecimam noctis, jussit cubiculum suum calefacere non reflectendo se supra nocturnum tempus violentissimo vento impetum, diu se excusabat calefactor, minis autem victus obtemperavit, et exinde incendium exortum, cum ingenti totius Russiae dolore, ob archivum Metropolitanum conflagratum, damnificatio successit. Originalia, sive bullae romane Ruthenis a S. sede concessae, privilegia regum, foundationes etc miserrime periire. Pontificalia apparamenta quoque, clenodiis, gemmis, et auro adornata, episcopatus Vladimiriensis tiara hac eadem conflagratione misere periit... Pontificalia et documenta episcopatus Chelmensis illo incendio combusta fuere, nam episcopus nominatus Vladimiriensis (Wołodkiewicz) omnia secum exportaverat Vladimiriæ. (Diar. II. 20, 21).

Епископъ М. Рыло старался о исправленіе уніятскаго Литургикона и такъ въ томъ взглядѣ писалъ къ апостольскому Нунцію въ Варшавѣ

22 Февр. 1776 г.: Missale Ruthenorum post tempora Urbani VIII in variis typographiis plurimis temporibus imprimebatur, antiquissimum illud (ut mihi constat) purissimum, Vilnae ante tempora Metropolitae Kiszka impressum principi Radzivilio dedicatum: post illam editionem in variis typographiis varia fuisse excussa, non concordant tum quo ad ordinem festorum, tum quo ad ordinem sacrarum ceremoniarum, tum etiam aliquae in verbis, non tamen essentialibus observantur mutationes. Omnia haec Missalia approbantur per respective proprios loci Ordinarios, et typographiae in hisce reperiuntur locis: Vilnae, Suprasliae, Leopoli, Poczajoviae et non pridem extincta Univivae... Тоже 11 Апрѣля тогоже года писалъ онъ къ тому же Нунцію: Normalem editionem pro missali Ruthenorum a s. Congregatione determinandam utilem et necessariam esse fateor, judicare nihilominus antiquam illam Vilnensem integri ferme saeculi usu comprobata et prae ceteris correctiorem pro exemplari exponendam fore... Omnia Ruthenorum Missalia, omnesque libri officiorum divinarum post graecanicum schisma, de sanctis ab ecclesia romana canonisatis non continent divina; utile et necessarium judico, ut S. Sedes horum sanctorum officia et missas Ruthenis praescriberet ad normam S. universalis catholicae ecclesiae recitandas... М. Рыло идетъ еще дальше совѣтуя что слѣдуетъ: Contra antiquam graecae ecclesiae disciplinam laudabiliter praxis in hanc Unitorum ecclesiam introducta fuerat, tempore quadragesimali S. Liturgias celebrare singulis diebus, et tamen in Missali praeter aliqua sabbata, et dominicas determinatae non leguntur praeinsertae Missae: celebrantes itaque arbitrarie orationes, versus, epistolas, evangelia, communioniones inventant, et recitant, ut pro quadragesimali tempore, idque pro singulis diebus ad normam totius ecclesiae missae determinantur, ad tollendam hanc difformitatem optandum venit. Изъ приведенного достаточно явствуется, что уже во времена епископа М. Рылы въ Холмской епархii духовенство не придерживалось церковного устава, но совершало богослужения по своему благоразумію, пока не пришло въ наше время тамъ же къ большому беспорядку и безобразію. (Diar. IV. 67, 79). Въ интересъ введенія новаго календаря, по крайней мѣрѣ на сей разъ въ Польшѣ, писалъ епископъ М. Рыло къ тому же Нунцію еще 2 Февраля 1774 г. между прочимъ: Ex desiderata conjunctione calendarii, per nostros antecessores episcopos Ruthenos dudum jam apud S. Sedem expetita, multa incommoda jurgia, et (ut nedum fateor) etiam scandala cessarent... Когда Полоцкій Архіепископъ старался, ut ritus noster Unitorum omnino stricte reducatur ad antiquum graecanicum, написалъ М. Рыло, яко Перемышельскій епископъ, 23 Августа 1788 свою

ремонстрацію состоящую изъ девяти статей на польскомъ языкѣ: *Względem poprawy Unitów nabożeństwa pretendowaney od JW. Polockiego Arcybiskupa*, и доставилъ туюже Холмскому епископу, по желанію тогоже. (Diar. V 271).

Епископъ М. Рыло вздумалъ былъ издавна учредить in cathedrali Chelmensi ritus latini canonicatum, о томъ своемъ намѣреніи пишетъ онъ 7 Іюля 1788 г., что слѣдуетъ: *Antiquam habueram cogitationem, aliquod beneficium domunculo meo ex qua originem traho praestare, et cum nonnullis olim de hac re fueram locutus et meam adaperueram mentem, quod vellem in cathedrali Chelmensi r. l. canonicatum fundare, ut semper nominis mei et stemmatis sit unus aliquis: cum ejusmodi mens fuerat approbata, inchoaveram ad effectum deducere hanc cogitationem et quidem scripsi epistolam ad canonicos proximis diebus ad capitulum congregandos, obviando pro exdotatione talis praelaturae aut canonicatus praevia acceptione 1.000 aureos nummos.* Пожертвованная сума казалась быти латинскому Холмскому капитулу недостаточною, и когда востребовано 30.000 зол. пол. епископъ М. Рыло заблаго розсудилъ manum de tabula amovere, neque amplius in hac materia quodquam cogitare. (Diar. V. 261¹³¹).

Родственница епископа М Рылы Теофілія Вилжина грамотою своею отъ 18 Октября 1764 изданною въ Ружинѣ, основала въ Пигинкахъ близъ Холма монастырь для осми иноковъ чина св. Василя В., которого заведеніе затвердилъ папа Климентій XIV въ 1773 году. На пропитаніе упомянутыхъ монаховъ назначила она censum 2,800 florenorum polonicorum quotannis a summa capitali 40,000 flor. pol. in omnibus bonis suis, et praesertim in medietate bonorum tractus Holobensis locata. Монастырь находился при церкви приходской Рождества Пресв. Богородицы въ Пугинкахъ. (Diar. II. 244).

На томъ прекращаю описаніе многодѣтельной жизни епископа М. Рылы, которого дальшіи подвиги, яко Перемышельскаго святителя, подробно изчисляти было бы здѣсь не

¹³¹) При всемъ томъ не былъ епископъ М. Рыло, подобно якъ другіе русскіе святители, свободенъ отъ подозрѣнія у польскихъ патріотовъ о сочувствіи для Вѣликорусовъ (Moskwy): *Quaedam praeventio, nitetur on, in mentibus multorum (Polonorum) residet, acsi episcopi rutheni Moschivitis adhereant, ac ex ipsorum victoriis gloriantur, imo putant nos Ruthenos anhelare dominium Moschorum.* Talis in mentibus Polonorum contra Ruthenos ex diversitate ritus proveniens opinio, tam est damnosa, ut timorem generat magnarum perturbationum futurarum (Diar. II. d 4 August. 1769 fol. 408).

умѣстнымъ, скажу еще только, что онъ скончался на 76 году жизни въ городѣ Перемышлѣ 1794 года, гдѣ похороненъ лежитъ въ Соборной Церкви подъ побочнымъ престоломъ страдающаго Спасителя.¹³²⁾

44. ТЕОДОСІЙ РОСТОЦКІЙ

былъ сыномъ Слонимскаго городского судіи (grodzkiego sędziego), вступилъ въ молодыя лѣта въ чинъ св. Василя которымъ отправленъ въ Римъ, окончилъ тамъ же богословскія науки и возвратившись въ отечество (1754) : преподавалъ въ своемъ чинѣ философскую и богословскую науки¹³³⁾. Изъ генеральнаго секретаря базилиановъ былъ въ Берестѣи 1772 г. избранъ Литовскимъ провинціаломъ, но на второе четверолѣтіе, для того въ 1776 году объялъ урядъ провинціала и на капитулѣ въ Тороканахъ 1780 г. удостоился вторично избранъ быти въ провинціала. Съ оконченіемъ осмысленнаго провинціалства 12 Іюлія 1784 года послѣдовала номинація его въ Холмскаго епископа и вмѣстѣ коадьютора митрополита Ясона Смогоровскаго, для того получилъ при тойже номинаціи титулъ коадьютора архіепископа Кіевскаго и Печерскаго Архимандрита. Номинація на коадьюторство издана 2 Августа того же года (Sygillaty ks. 35), посвященіе же въ епископа совершалось 19 Іюня 1785 года въ неделю Митрополитомъ Смогоровскимъ и Луцкимъ епископомъ Стецкимъ, при содѣйствіи латинскаго Каріопольскаго епископа Качковскаго, при которомъ чинъ услуги

¹³²⁾ Подробное извѣстіе о М. Рылѣ, яко епископѣ Перемышельскомъ, читается во статьи: Историч. вѣдомость о русскихъ епископахъ въ Перемышлѣ А. Добрянскаго напечатана въ Перемышляннѣ за 1858 годъ стр. 18—27. Администраторомъ Перемышельской епархіи obavіstилъ себе М. Рыло пастырскимъ посланіемъ отъ 24 Марта 1780 года изданнымъ въ селѣ Валяжѣ.

¹³³⁾ М. Рылѣ Diar. I 460. die 19 Junii 1751, Roma redeuntes nostri duo patres Rostocki et Horbacki, qui in collegio graeco theologiae operam dabant, huc (Chełmam) venerunt, uterque horum non frustra italicas visitavit oras, et enim sufficientissimi se esse produnt pro futuris in Religione laboribus. Гедеоу Горбацкій былъ потомъ Пинскимъ епископомъ.

вали Θ . Ростоцкому отецъ и сынъ Щастный и Θ адей Чацкій и другіи пріятели новопоставляемого. Уже скоро по своей номинаціи пріѣхалъ Θ . Ростоцкій въ Холмъ, но не имѣлъ воли для малой дотациі той епископіи тамъ же оставатися, якъ пишетъ М. Рыло (*Diar.* V. 108), тѣмъ больше, что былъ нареченъ въ Холмского епископа et in Coadjutorem Metropolitani cum futura successione eodem, и рукоположенъ въ епископы былъ недугующимъ Митрополитомъ отправленъ 29 Января 1787 на каноническую визиту въ Подляхію, начиная тууже отъ Косова, при чемъ былъ польскою шляхтою всюда торжественно встрѣчанъ и гощенъ (*Gazeta Warsz.* 1787 N. 13 suppl.)¹³⁴). Слѣдующаго года въ Ноябрь 1788 года въ началъ великаго сойма скончался Митрополитъ Смогоровскій, старающийся посредствомъ Кіевского воеводы Стемковскаго о сенаторское мѣсто въ соймѣ, въ той цѣли употребилъ теперь Θ . Ростоцкій Охоцкого, сочинителя Памятниковъ (*Pamiętników*), который безпощадно описалъ и обдыралъ неопытнаго и скупого монаха-епископа доступившаго теперь достоинство Митрополита, который въ 1790 году 4 Января ходатайствомъ упомянутого Стемковскаго получилъ орденъ св. Станислава, потомъ Бѣлаго Орла. Уніатскій Кіевскій митрополитъ, съ отпаденіемъ Кіева къ Россіи былъ лишень собственной епархіи, ибо митрополитъ Веламина Рутскій, яко уніатскій митрополитъ пребывалъ послѣдній въ Кіевѣ, но наслѣдники его оставаясь при самомъ титулѣ митрополита получали другія епархіи; такимъ способомъ Θ . Ростоцкій, яко Митрополитъ посѣдалъ Холмскую епископію, пока 4 Января 1790

¹³⁴). О Θ . Ростоцкомъ пишетъ епископъ П. Важинскій въ своемъ на польскомъ языкѣ составленномъ Дневникѣ I. Н., что онъ на четвертомъ году своего пребыванія въ Холмѣ съ кончиною Митрополита Смогоровскаго въ Радомыслѣ 1 Ноября 1788, тамъ же отправился ad capiendam possessionem Metropolitanæ dignitatis, diverterat Żydyczynium ibique commorans, explicuit mentem suam et consilium retinendi circa Metropoliam cathedram Chelmensensem, ob tenuissimos ejusdem proventus, minime sufficientes sustinendo quocunque alio episcopo... et Reumus Protoarchimandrita (Важинскій) probavit tale consilium...

года Порфирій Важинскій не былъ нареченъ Холмскимъ епископомъ. Такимъ способомъ **Θ. Ростоцкій** осталъ при одномъ титулѣ Митрополита русско-уніятского и дождался наконецъ вѣками испрашиваемой польской конституціи одномысленно постановленной 29 Іюнія 1790 года, на основаніи которой засѣлъ онъ первый изъ уніятскихъ епископовъ въ польскомъ сенатѣ ¹³⁵⁾, до которого былъ введенъ съ большею торжественностью, а послѣ сего на аудіенцію до короля. Митрополитъ **Θ. Ростоцкій** трудился прилѣжно на соймѣ въ интересъ духовенства и церкви, хотя проектованная организація уніятского духовенства не была соймомъ затвержденною, едва удалось ему осуществить проектъ Полоцкой суфраганіи, постановленной привилеемъ съ 1785 г., а введенной въ дѣйствіе 13 Января 1792 года. Съ паденіемъ польской рѣчи посполитой потерялъ митрополитъ **Θ. Ростоцкій** половину своей паствы, былъ лишенъ митрополичей власти, которую поручено теперь Ираклію Лисовскому (1795), а ему опредѣлено мѣстопробываніемъ С. Петербургъ, гдѣ онъ скончался 25 Ян-

¹³⁵⁾ О томъ важномъ по уже запоздно сбывшемся постановленіи пишетъ **І. Бартошевичъ** (Encyklop. powsz. XXII стр. 346 въ статьи Rostocki Theodozy): Стаło się to, co stać się dawno powinno było, stało się to, czego żądała sprawiedliwość, co z radością uchwalała rzecz-pospolita. Pokatne trudności spekulantów na groź cudzy, mogły ten środek opóźnić nieco, ale nie więcej, bo rzecz-pospolita, która nie o nędznym Ochockim nie wiedziała (?), teraz zaczęła wstępować na drogę, z której zboczyła wprzód, t. j. szerzyła na nowo braterstwo i swobodę. Rzecz w każdym razie była nowa i niezwyčajna, podnosiła się tylko zasada, więc była dopiero w zawiązku i dla tego metropolita tylko jeden wszedł do senatu z pomiędzy dziewięciu biskupów unickich, a nadto zasiadł najniższe krzesło duchowne, osiemnaste z kolei, po ostatnim łacińskim biskupie smoleńskim. Krok zawsze był ważny postanowiony i zasadzie otwierało się pole w przyszłości (въ весьма далекой, и не скорѣе якъ послѣ совершенномъ ополщеніи Руси). Konstytucya albowiem wyrażała, że król tylko „uskuteczniał dawne poprzedników swoich przyrzeczenia,“ robił to „z potrzeby okazania przychylności dla obrządku ruskiego, jednością świętą z kościołem rzymskim złączonego“ i razem w celu „okazania względów dla duchowieństwa tegoż obrządku wiernością nieskazitelną dla nas, króla i ojczyzny dystyngwującego się.“ Było to правда весьма мала, опозданиа и унижательная, надгорода, но лучшей же удостоилась русская высшая іерархія ополщена и отчуждающаяся отъ своего народа и прочей Руси.

варя 1805 года, на 80 году своей жизни. Въ послѣднихъ годахъ своего пребыванія въ С. Петербургѣ лишенъ уже всякаго вліянія на уніатскую церковь, былъ онъ галицкими епископами завозванъ, чтобы Митрополичью власть свою старѣйшему изъ нихъ П. Важинскому Холмскому епископу отступилъ (*delegaret*) и согласился къ тому, чтобы тѣже епископы у Римскаго престола и Австрійскаго Императора могли по кончинѣ его предприняти потребныя мѣры касательно устроенія іерархіи уніатской церкви, но на тое предложеніе они не получили жадного отвѣта отъ своего митрополита Ѳ. Ростоцкого, съ которымъ только дипломатическою путыю т. е. посредствомъ австрійскаго посла въ С. Петербургѣ переписывались. (M. Harasiewicz Ann. eccl. ruth. p. 679).

45. ПОРФИРІЙ ВАЖИНСКІЙ,

сынъ земскаго Ошмянскаго судіи, изъ Могилевской губерніи, вступилъ на 18 году жизни въ чинъ Св. Василия В. въ Виленскомъ монастырѣ, вмѣстѣ съ своимъ старшимъ братомъ: *Quadragesimali tempore*, пишетъ епископъ М. Рыло, *duo domini Wazyńscy filii P. M. D. judicis terrestres Oszmianensis rogarunt me quatenus efficerem apud ARP. superiorem, ut essent admissi in nostro monasterio pro meditationibus, in absentia itaque P. Superioris R. P. Vicarius concessit inchoare meditationes, quibus finitis minor natu admissionem ad novitium rogavit, quem variis reflexionibus distrahebam, spiritum ejus probando, constantissimus vero in sua vocatione puer fatebatur persaepe, quod vix non continuo ad aures adstans aliqua persona solet ingressum nostrae religioni persuadere, praecipue dum quinque vulnerum Salvatoris nostri salutationes in certis oratiunculis expressas absolvit. Admissus hoc anno (1745) juvenis ad novitium, et habilis pro futura monastica vita agnitus est. Optimae indolis juvenis 18 annum aetatis suae inchoabat, spem non parvam religioni videtur adnotare (Diar. I. 18). Богословскія науки окончилъ онъ въ Римѣ, о чемъ упоминаетъ въ письмѣ своемъ къ Папѣ Пію VI, донося тому же о своей промоціи въ санъ свѣтительскій: *In juvenili aetate mea ad collegium Graecorum in Urbe admissus, dulci hujus s. Sedis pane pastus pro tenui ingenui mei capacitate eam in literis bonisque moribus hausi culturam, qua instructus, officiis ac studiis in religione Basiliana**

mihі commissis semper respondere curavi... (Diar. I. N. 185). Возвратившись въ отечество исполнялъ П. Важинскій учительскія должности, былъ Владимірскимъ ректоромъ (1770), изъ котораго достоинства избранъ на Берестейскомъ капитулѣ въ санъ Протоархимандрита чина св. Василія В. (Generalis Ordinis contra omnium expectationem, communis omnium erat sensus futurum esse Generalem R. P. Karpiński provincialem Lithuanorum. M. Ryłae Diar. II. 134). Въ упомянутую должность Протоархимандрита былъ онъ потомъ вторично избраннымъ и послѣ кончины Волоцка Жидичинскаго архимандрита (13 Апрѣля 1782), яко коадьюторъ тогоже занялъ его мѣсто, пока въ 1790 г. 4 Января не послѣдовала номинація его въ Холмскаго епископа.

П. Важинскій яко наслѣдникъ епископа М. Рылы стоялъ въ частой перепискѣ съ послѣднимъ. И такъ М. Рыло, бывъ уже епископомъ Перемыскимъ записуетъ въ своемъ дневницѣ: (V. 317). Die 31. Augusti 1789. Hesterno die recepi epistolam sat curiosam ab Illmo Ważyński nominato episcopo Chelmsensi, Protoarchimandrita Basilianorum. Zelosus hic pater inter alia scribit de habitu Canonorum neo creatorum in hac cathedrali, et longiori calamo sat culto, cum sit magnae eruditionis vir, demonstrat magnum fore scandalum Schismaticis, si canonici neocreati habitu relicto Orientium (clarius diceretur Schismaticorum) assumerent habitum catholicorum secundum usum s. Romanae ecclesiae. Vehementer miratus sum tanti viri scripturam hanc, et rescripsi longiori stylo, nam inanis hujus viri praeventio, ut verum fatear, sat tanti viri indigna meruerat diligentius responsum dandi, demonstrabam, inter alia, habitum schismaticorum motivum fidei S. non posse esse, si gratia spiritus sancti non illuminaverit etc. На противъ тому и П. Важинскій не щадилъ своего критика, записывая снова въ своемъ дневницѣ (I. N. 8.) мнѣніе новоизбраннаго митрополита Ясона Смогоревскаго, выраженное въ письмѣ тогоже къ П. Важинскому, объ епископѣ М. Рылѣ, когда тотъ же отказался отъ Полоцкой архіепископіи: Mamą przyczynę słuszną, pisałъ Смогоревскій, z tutejszemi owieczkami, z Nunciaturą i z samym Rzymem przeklinać niestałość, nie-

dbałość i nie wiem co więcej JX. Ryły, który dzieło Boże, i prawie cudownie ułatwione tak srodze a może śmiertelnie zatrudnił. Prawdziwa pobożność prosto chodzi pozorowi nie wynajduje. Видно современники уже понимали другъ друга хорошо и разнились въ своихъ мнѣніяхъ, хотя оба были воспитанниками Римской греческой коллегии. Номинатъ Холмскій, получившій отъ митрополита Θ. Ростоцкого jurisdictionem in temporalibus et spiritualibus vigore instrumenti administratorialis, Varsaviae 11 Junii 1796 emanati, не преbывалъ съ начала въ Холмѣ, гдѣ епископская палата была разорена, но оставался въ своей Жидичинской архимандріи. Посвященіе П. Важинского совершилось 26 Сентября 1790 г. въ Варшавѣ, гдѣ митрополитъ Θεодосій Ростоцкій, яко сенаторъ засѣдалъ въ соймѣ. Akt konsekracyi naszej, пишетъ представляемый, odprawił się wspólnie z JX. Bułhakiem (коадьюторъ Пинскій), w przytomności króla JMci, JWJX. Nunciusza i kilka biskupów rzymskich i wielkiej liczby senatorów, ministrów i posłów, skończyło się nabożeństwo o godzinie wtorej, zaczęte w pół do jedynastej. (Дневникъ I. 85). П. Важинскій, названъ только епископомъ Холмскимъ, въ номинаціи королевской грамотѣ, съ оставленіемъ титула и Белзскій, (ибо городъ Белзъ находился уже въ Австрійскихъ предѣлахъ), лишился тоже достоинства Протоархимандрита, nec non Abbatiam Zydzyczynensem (якъ самъ пишетъ), uti jam dispositione Sereniss. regis sui effectam, ac favore R. P. Floriani Korsak creati Coadjutoris sui cum successione post obitum vel ascensum suum collatum dimisit, praevia tamen inita cum suo laudato in abbatia successore et monasterio Zydzyczynensi conventionem a S. Sede apostolica probatam, et a rege confirmatam, qua idem successor abbas Zydzyczynensis, ne omni subsidio sic promotus episcopus destitueretur et mendicare cogatur, onus pendendorum hungaricalium 480 quotannis suscepit eoque duraturum, quousque alia honestae sustentationis suae ratio providebitur. Interea suae nominationis privilegium exigebat signaculum apponendum sexcentis aureis nummis solvendum, impar vero summae tanti persolvendae mutuo eandem accepit similique methodo et suis et familiae suae necessitatibus providere cogitur, nulla sibi alia spe onerum talium exsolvendorum relicta praeterquam remedio supra exposito vel simili serenissimis sui regis clementia benignissime apponendo. (Diar. I. 87).

Въ томъ же предметъ писалъ П. Важинскій ко князю Черторійскому генералу подольскихъ земель изъ Косова 11 Мая 1791 года: Powołanym ja zostawszy nominacyą N. Pana na biskupstwo Chełmskie nie miałem trudności przyjąć tę godność w nadzieję, że za postąpieniem na też dostatecznie opatrzonym zostanę podług układu Stanów Najjasniejszych, zyskując przeznaczoną biskupom ruskim roczną intratę 50,000. Taką nadzieją uwiedziony odważyłem się pierwszy dopełnić prawa opłacając od stempia 600 dukatów i inne ponieść wydatki nie małe do których taka promocyja mnie zagnęła: a nie będąc w stanie tych zaspokojenia, z szczupłego zapasu jaki w stanie zakonnym mieć mogłem, przymuszony byłem zadłużyć się bez sposobu zostawiony uiszczenia się ciężko zawiedzionym zostaje. Przed moim z Warszawy w przeszłym roku wyjazdem po konsekracyi na biskupstwo przekładałem ja królowi IMći mój niedostatek ostatni i odebrałem był łaskawe przyrzeczenie wsparcia podanym odemnie sposobem przez oddanie w rząd mój wakującej diecezji i Połockiej z dobrami do téjże na polskiej stronie należącemi do 30,000 rocznego dochodu czyniącemi. Powołany wprawdzie jestem dopiero od JWJX. Metropolity do zarządzenia taką diecezyą i obięcia w mój rząd administracyjny dóbr wspomnianych, atoli téż bardzo krótko trwać ma, jak ja uwiadomionym zostaje, bo tylko do wyświęcenia JX. Butrymowicza na biskupstwo nie wiem jakie in partibus z tytułem suffragana Metropolitanskiego, a zatem i taka ostatnia nadzieja upada, jeżeli provisio wspomnionego suffragana nie będzie zwrócona od dóbr diecezji Połockiej do innej opatrności z intrat metropolitanskich in adjutorium którego jest kreowanym¹³⁶). Niema jeszcze żadnego względem takich dóbr diecezji Połockiej zarządzenia stanów rzeczypospolitej, tychże jest niejaki obowiązek opatrzyć biskupa Chełmskiego nie więcej nad 2.000 dotąd dochodu mającego: naj-

¹³⁶) Земляны иманія Полоцкой архієпископіі, находящіяся въ предѣлахъ Польши т. е. села Ciotcze, Dolcze і Zawieczel опредѣлили польскій король Станиславъ Августъ грамотою своею отъ 27 Января 1785 въ дотацию для митрополитальнаго suffragana. Упомянутыя иманія находились до 17 Марта 1791 года въ посаданіи Стефана Левинского епископа коадьютора и администратора Луцкого, въ силу декрета sacrae Congregationis и инструмента покойнаго митрополита Смогоревского, теперь же инструментомъ митрополита Ф. Ростоккого изданнымъ въ Радомышлѣ 17 (5) Марта 1791 поступили въ посаданіе П. Важинского (Diag. Ważyński. I. N. 229). Цезарій Чудовскій архимандритъ Полоцкій и президентъ польско-полоцкой консисторіи созвалъ на 29. Іюня 179 стар. пал. въ Великихъ Долгахъ дієцезальный соборъ для представленія духовенству новаго администратора епископа П. Важинского.

przyzwolitszy tedy sposób tegoż zasielenia takimi dobrami z obowiązkiem dzielenia swej pilności i usługi przemieszkowania w diecezjach Chełmskiej i Połockiej, jaką ja z siebie ofiarę czyniłem i téjże dopełniać i teraz nie wzbraniam się... (Diar. 245).

Недовольный своимъ положеніемъ епископъ П. Важинскій, подобно епископу М. Рылѣ, вступилъ въ тѣснѣйшую связь съ польскою революціиною партією, жертвуя личнымъ интересамъ, чистоту греко-словенского обряда и русской народности, для которой, подобно первому, поглотить латино-польскою стихією, не живилъ въ себѣ ни малѣйшего сочувствія. Якъ извѣстно, былъ П. Важинскій ревнѣйшимъ послѣдователемъ польского демократа Фаддея Костюшки, изъ русскаго роду, доставляющего еще до сихъ поръ Польшѣ ревнѣйшихъ приверженниковъ и революціонеровъ, хотя только на большее паданіе послѣдней. Уже подѣ 11 Іюля 1791 года пишетъ въ своемъ Дневницѣ епископъ П. Важинскій (I. листъ 81). Tegoż dnia przybyły do Chełma JW. Kościuszko generał w czasie niezaprzeczalnym odwiedził katedrę, dla którego z obligacyi tegoż otwierany był obraz Matki Boskiej, i potym krótką z tymże miałem rozmowę, w której tenże okazywał swoje życzenia odmienienia wielu zwyczajów i obrządków kościelnych Unitów, dla okazania jak największej różności od Nieunitów a najbliższej jednomyślności w religii z Rzymianami. Такимъ способомъ организовался польскій мятежъ на русскихъ земляхъ частью уже самимъ зачинщикомъ тогоже, частью высланникомъ его Іосифомъ Гонсяновскимъ на Волини, Подоліи и Украинѣ. Начальниками возстанія были русскіе святители, особенно же монахи чина св. Василия В., скопищами для мятежниковъ служили польскіи и базилянскіи монастыри. И такъ по свидѣтельству І. Гонсяновскаго (Рамієтніки тогоже изд. Lwów 1861 стр. 113, 150, 151), актъ Костюшковскаго возстанія подписанъ былъ въ Каменцѣ Подольскомъ въ конвентѣ оо. Тринитарей 2 Октября, въ Овручѣ въ базилянској Архимандріи 18 Октября, въ Мозырѣ 4 Декабря 1793 года. Metropolita Smogorzewski, пишетъ тотъ же, i oficyał Pałuski byli naczeln-

nikami przygotowania obywatelów do aktu powstania. Oba ci prałaci wiele zakredowani byli w całym obywatelstwie powiatu Żytomirskiego... Metropolita Smogorzewski z biskupem Pałuskim emulowali o miejscu, gdzie obywatele zjechaćby się mieli, dla podpisania aktu powstania. Pierwszy żądał do Radomyśla, rezydencyjnego miasta, drugi do Żytomierza i przy swoich żądaniach obydwaj upornie utrzymywali się... Metropolita Smogorzewski ruski (ale z urodzenia mazur z Wielkopolski) swoją partję obywatelów na dzień 28. października do Radomyśla, a biskup Pałuski swoją na dzień 1 Listopada do Żytomierza zaprosili, gdzie akt powstania na wzór pierwszych ułożyli, w przytomności mojej podpisali i mnie opieczętowany, każdy z osobna ceremonialnie wręczyli (безомыслинно оба въ благой надеждѣ сенаторскихъ креселъ въ отрожденной польской рѣчиписполитой)... Metropolita zalecił mi Bazylianów Latyczewskich i Umańskich z ich przełożonymi, и сочинилъ письма do księdza Przyłuskiego, prowincyała Bazylianów Umańskich i księdza Czyżeskiego, Latyczeskich Bazylianów superiora (стр. 155¹³⁷).

Въ Холмской области, пишетъ епископъ о себѣ П. Важинскій, 16 Апрѣля 1794 года въ великую среду, gdy okazałem się na sessyi komissyi (революційной) IPP. komissarze i inni zgromadzeni obywatele (въ Холмѣ) zgodziwszy się okrzyknęli mnie naczelnikiem swoim, zaczyn podziękowawszy za ich przychylność zasiadłem pierwsze miejsce w gronie komissarzów. Po obiedzie takż mieliśmy sessiã, na której utworzyliśmy xięgę ofiar, w którą ja pierwszy z mojej strony zapisałem stosownã do ubóstwa mojego ofiarę. JX. rektor Piarski, trzeci JW. Wydzga Tomasz podkomorzy Dubieniecki; który zadziwił hojnością ofiary swojej wszystkich obywatelów, i tak sądze że nie tylko żaden z tutejszych oby-

¹³⁷) I. Гонсяновскій (Рам. стр. 170) описуєть слѣдующее событіе, котораго былъ наочнымъ зрителемъ: Въѣздзаяс до Латычева засталемъ piękny widok, jak studenci тамецzni pod zarządem naukowymъ Bazylianów w kolegium Pojezuickim mieszkających zostający, wypędzali świecami z ołtarzów zebranemi, protopopów, popów z kościoła, którzy ten kościół chcieli na schyzmę gwałtownie przy asystencyi Moskalów (?) wojskowej odebrać. Proto- popi, popi, Moskale, co żywo z kościoła uciekali z przewalonemi pyskami, głowami, krwią zbroczeni, a że te żaki aż w miasto gnali za niemi, i zawsze ich świecami okładali, póki im tylko świece w ręku pozostawało. Ten widok wiele mię ubawił. Mieli niebawię Bazylianie i studenci komissyę mixtam, ale ta na niczem speliła. Хвастливый сочинитель за- былъ намъ сказати, что при такомъ жалкомъ происшествіи дѣлали wojskowa asystencya Moskalów.

wateli nie zrównają się z swoją hojnością, ale i wszyscy ogółem wzięci wzięcie aby dorównali (Diar. I. 137). О своемъ избраніи въ достоинство начальника возстанія не замедлил Холмскій святитель сдать рапортъ до JW. Kościuszki siły zbrojnej naczelnika w takim brzmieniu: Kiedy pełen nadziei uszczęśliwienia ojczyzny związek doszedł do naszej ziemi, powołany o tegoż pierwszy na czele miałem szczęście ściągnąć rękę do podpisu. Następnie w komissyi porządkowej wezwany od komisarzów i innych obywateli przyjąłem w téjże moje pierwsze, miejsce pod imieniem naczelnika; tedy staram się dopełniać wszelkich obowiązków, niemniej z powołania mego do stanu duchownego należących jak i tyczących się cywilności swoim sposobem przykładającej się do zamierzonego celu od uzbrojonej siły pod wielbionym powszechnie naczelnictwem JWPana Dobrodzieja. Otworzona księga na ofiary obywatelskie małe w prawdziwie liczny dotąd dary zapisujących obywateli, między tymi atoli przykładowo dystygnował się do podziwienia wszystkich obywateli JW. Tomasz Wydzga podkomorzy przedtym Halicki, a świeżo w tym roku z elekcyi nastąpionej Dubieniecki... Дальше въ своемъ дневницѣ, замолчивая теперь о епархіальныхъ дѣлахъ, записуетъ онъ прилѣжно дѣйствія коммисіи, которой былъ предсѣдателемъ и получаема извѣстія о побѣдахъ польскихъ войскъ, яко же инструкціи отъ самого предводителя Θ. Костюшки, который въ своихъ письмахъ не щадилъ лестныхъ словъ на похвалу и обѣщанія для монаха-епископа, дающего полную вѣру обманчивымъ польскимъ политикамъ. Яко образецъ польской хвастливости и обѣщаній послужать намъ слѣдующее письмо Θ. Костюшки: Prezesowi komisji porządkowej (organizacyjnej) ziemi Chełmskiej w Szredzinie. — Zaczny Obywatelu i Biskupie! Wiadomo bydz ci musi, jakie jest terazniejsze przedsięwzięcie Polaków. Oto zaczny biskupie wzywamy potężnego Boga, aby nas wyrwał z jarzma i przemocy tych nieprzyjaciół, którzy nam kraj dwakroć rozerwali (Prusy, Австрія и Россія), prawo nasze wyrócili, wolność osobistą (которая для простонародія еще въ Польшѣ не существовала) i publiczną wydarli, domy nasze na gwałt, łupieństwo i ruinę dzikiemu żołnierstwu swemu podali, i wolną ziemię niewinnych mieszkańców ogniem i mieczem pustoszą. Już Bóg ulitował się nad Polakami, odwadze ich pobłogosławił¹³⁸), i przemienił ich nieużyteczne

¹³⁸) Θ. Костюшко подразумеваетъ здѣсь изгнаніе Россіянъ изъ Варшавы 18 Апрѣля 1794 года, при чемъ, какъ пишетъ П. Важинскій (I. 139) было да 1500 в не-

placze, jęki i narzekania na czynne męstwo i ostatnią zginąć albo zwyciężyć determinacją... Biskupie, to cośmy przedsięwzięli jest powinnością każdego ziemi wolnej mieszkańca, tym więcej iż cel nasz jest szczęśliwość powszechna, wolność i swoboda każdego stanu, sprawiedliwość wszystkim ludziom i porównanie najzupełniejsze praw i przywilejów każdego obrządku... Przypomni sobie, Biskupie, w jakim duchu sejm 1791 pracował i jaką obrządkowi greckiemu wymierzył sprawiedliwość. Wierzaj, mi nie może być żaden naród skłonniejszym do uczynienia dobrze każdemu jak naród polski (!), kiedy tylko sam swoją wolę czynić może. Wzywam więc ciebie Biskupie na miłość Boga, na miłość ludzi i na miłość ojczyzny, abys cel nasz tłumaczył prostocie, tak by każdy człowiek pojął, że wojna terażniejsza zaczęta jest o dobro, o interes, o szczęśliwość każdego, że chcemy aby nikt nikogo ciemnić nie mógł, że na to życie nasze dla ojczyzny poświęciliśmy, abysmy odzyskali dla niej całość, wolność i niepodległość, a w niej abysmy ludu szczęśliwość ugruntowali. I czyż nie doświadczyliście co to jest panowanie i jarzmo moskiewskie? Porównajcież go z słodyczą rządu polskiego, który tym więcej rozciągnie dobrodziejstwa swoje kiedy obronę siebie winien będzie powszechnemu wszystkim dopełnieniu narodowego łączenia się. Biskupie! święty twój charakter daję ci przystęp do serca ludu, mów do niego, ucz go kochać ojczyznę, nienawidzić tyranów i poradź mu, aby dla własnego dobra łączył się (народъ русскій) z bronią polską, i pomagał do oswobodzenia ziemi naszej. Los wasz kapłani obrządku greckiego jest i był w panowaniu niesprawiedliwości uproszczonym... (За поздно признается полякъ до своего грѣха, и при своей кичливости просить прежде о помощи для себе, якъ о прошеніе нанесенныхъ кривдъ Руси). Polacy wolni,

wolę wziętych, między któremi generał Miłasiewicz, pólkownik Gagaryn został zabity i do dwóch tysięcy trupem legło, a generał Ilgestrom pełnomocny poseł rosyjski z niewielką kupką uciekł do Prusaków, który miał być komendantem nad wojskiem pruskim wysłanym dla oparcia się Polakom. O той победа увидалъ П. Важинскій въ Холмъ 23 Апрѣля, а на дурій день в czasie sessyi sztafetą odebraliśmy z obozu z pod Korytnicy dokładniejszy raport o Warszawskim powstaniu przeciwko Moskalom i tychże wycięciu z ukontentowaniem wszystkich przemytomnych... Dnia 26 kwietnia na sessyi w komissyi stawieni byli niewolnicy kozacy moskiewscy w Sosnowicy przyjęci... Въ сью пору кажется Холмскому епископу, допрашивающему плененныхъ козаковъ, не снилось, что победа имъ описываемая была только кратковременна, и что уже 8 Юня, также moskiewscy kozacy будутъ ужасно гоститися въ Холмской епископской палатѣ его, о чемъ ниже самъ повѣствовати будетъ.

Polacy swobodni poprawią go i tych którzy się pokażą gorliwemi dla nich (будутъ рабами Польши и откажутся отъ русской народности) zostawią w stanie szczęśliwym i godnym powołania waszego. Ja was o tym imieniem narodu (!) upewniam. Bądź, Biskupie, pewnym szczérości mojej i wdzięczności, której Tobie szczególnie od narodu polskiego chcę być rękojmią. Pobożności twojej i przyjaźni mnie polecam i pełen uszanowania jestem 1794 dnia 7 maja w obozie pod Połancem. — T. Kościuszko (Dzien. I. 140).

На такъ лестное письмо отвѣчалъ епископъ П. Важинскій 9 Мая съ полнымъ довѣріемъ голословнымъ обѣщаніямъ, заявляя о ревнѣйшихъ дѣйствіяхъ komissyi porządkowej, доносомъ, что dla wieśniaków uniwersał pelen ludzkości ogłosiłiśmy, rewizyą wszystkich magazynów urządziliśmy i rewizorów do wszystkich dworów według liczby parafiiów oznaczyliśmy, instrukcyą dla tychże stosowną przepisałiśmy. Z mojej też strony nie omieszkam poprzeć ducha gorliwości ku ratunkowi ojczyzny zagrzewając w prostaczkach do pastwy mojej należących, w których nie wątpię, że przy tej jaka już publikuje się wolności ożyje ochota stłumiona uciskiem do pomnożenia siły uzbrojonej i chętnie pójdą przeciw nieprzyjacielowi tej ojczyzny, która tyle dobrodziejstw (!?) okazując winnej wymaga wdzięczności... Zaręczenia Twoje dla duchowieństwa zbyt upodłanego obrządku naszego wzbudzi pewnie w tymże chęć przesłania najgorętszych modlitw do Boga, aby podniesionemu dla dźwignienia wolnego narodu niepodległości błogosławić nie przestawał, na czele którego będący toż wiernie dopełniać a Ciebie uwielbiać nie przestane... Якъ видно обѣ стороны обманывались красными словами, полагая напрасно надежду на простой народъ, которого довѣріе своими безчиніями уже давно потеряли, чего явнымъ доказательствомъ былъ совершенный неуспѣхъ затѣяннаго ими возстанія.

Несчастную битву для польского оружія и свое бѣгство въ австрійскую имперію описуетъ епископъ П. Важинскій слѣдующимъ способомъ: Roku 1794 dnia 8 Czerwca w dzień zesłania Ducha S. pod Chelmem okazało się wojsko rossyjskie ruszone z pod Dubienki, polscy jenerałowie wszyscy znajdowali się w mieście, aż w czasie obiadu gdy w obozie polskim na znak alarmu дано z armaty ognia, pod ten czas od obiadów w różnych miejscach ruszyli się jenerałowie w mieście przytomni, komenderujący jenerał leutenant Zajaczek, jenerałowie, majorowie Houman i Wedelszted z innemi officerami i zaczęli się ucierać z bli-

żającym się ku Chełmowi nieprzyjacielem od godziny pierwszej z południa aż do zachodu słońca. Dopiero zaś gdy koło godziny piątej postrzeegliśmy naciśnione przewyższającą siłą od nieprzyjaciela rejterujące się wojska polskie poczołem i ja myśleć o rejteradzie z Chełmu w kordon Cesarski, jakoż w godzinie jednej ile można było uchwycić uladowawszy wozy dwa i na te zabrawszy ofiary obywatelskie i do kocz za prząglszy sześć koni ruszyłem z domu wzięwszy z sobą aresztowanego w domu moim JP. Władysława Czarneckiego kasztelanica i chorążego litewskiego. W mieście zaś zastanowiony byłem od obywatela Krzuckiego, który równie chciał ujeżdżać z Chełma, ale nie miał sposobu koni dostać nie mogąc, więc zaproponował abym landarę jego weale porządną wziął i przeprągl moje konie, kocz swój rzuciwszy. Jakoż tak stało się przełożyłem z kocz rzeczy w landary i przeprąglszy konie, koło szóstej godziny wyjechaliśmy szczęśliwie z Chełmu, wielu ludźmi pojazd obładowawszy, trakt obróciwszy na Rejowiec za bagażami, przez które przedrzeć się niemogąc za temiż koło dziesiątej w nocy stanęliśmy w Rejowcu, gdzie z kwadrans wypocząwszy w dalszą drogę ruszyliśmy mimo Krasnystaw dążąc do Zamościa. W poniedziałek koło siódmej godziny w starym Zamościu stanęliśmy na komorze Cesarskiej i tam już wielu obywatelów zastaliśmy, i częścią dla rcwizyi, częścią dla popasu koni do dwóch godzin zabawiwszy przybyliśmy do miasta Zamościa, i tu na komorze srebra i klejnoty złożywszy, w kolegiacie mszy słuchałem, a na obiedzie byłem u JW. Komorowskiego kasztelana Bełzskiego... Dnia 10 we wtorek świąteczny wyprawilem JX. Tabiszewskiego (z Lwowa przybyłego, dokąd był wyprawiony od komissyi porządkowej Chełmskiej) do Warszawy dawszy temuż na drogę złr. 500 i przez tegoż napisałem raport do Rady najwyższej z doniesieniem o naszej rejteradzie do Zamościa, a wieczorem wyprawilem X. Michalewicza do Uchań i ztamtąd jeśliby można dla dotarcia do Chełma. Dnia 11 w domu przesiedziałem w klasztorze Bazylikańskim od różnych emigrantów polskich nawiedzany. Dni 12 byłem na obiedzie u JP. Kunieckiej chorążyny... wychodzącemu po obiedzie z domu wspomnianej pani zaszedł mi drogę jakiś Polak officialista policyi opowiadając, że mnie szukał... Za przybyciem do klasztoru oddał mnie papier zapieczętowany, który odpieczętowawszy znalazłem pismo niemieckie, jakie gdy oświadczyłem się iż nie rozumiem, tenże przeczytał i opowiedział, że to pismo zawiera mandat od policyi, abym w przeciagu 24 godzin wybrał się i wyjechał z miasta i państwa Galicyi, dodając że to być musi robota moskiewska. Ja tedy zawołałem, czyli na taki mandat nie godzi się mnie za przykładem Pawła S. odwołać się appello ad Caesarem i mówiłem, czyli w Galicyi braknie drzewa na szubienice dla mnie i mistrza, że

cyrkuł mię odseła do Polski, abym od Moskalów był powieszony. Grzecznie mnie odpowiedział, ale rady żadnej nie dał, której bym użył dla uchylenia się od tak przykrego nakazu. Takoweż mandata powychodziły i dla innych Polaków w Zamościu bawiących się i nawet dla obywatela Krzuckiego zaszczyconego paszportem z Warszawy od ministra cesarskiego de Casche, i tenże w nocy najętymi końmi z Zamościa wyjechał ku Sandomierzowi. Dnia 13 byłem z rana na komorze i okazałem specyfikacją klejnotów. — *Потомъ отошелъ до окружного уряду до kreisamptu.* Przedkładałem trudność moją w wybraniu się podług nakazu z Zamościa, gdy mój X. pisarz wyprawiony do Chełmu nie powrócił. Nie zważając na to zalecił mi (starosta cyrkularny), abym dziś wyjeżdżał, a dla X. pisarza osobny wziął paszport, za którymby mógł wyjechać tenże z Zamościa i mnie w drodze gonić. Po obiedzie zatem o godzinie drugiej z południa ruszyłem z Zamościa, nie doczekawszy się X. pisarza i trzy mile ujechawszy stanąłem w Zwierzyniecu... Nieco zabawiwszy wyjechałem w dalszą podróż, a dojechawszy do wsi Terespola uwiadomiony, że aż o dwie mile na komorze w Majdanie Xieźpolskim mogę mieć wygodną karczmę; a już zmierzchało, tedy wyszukawszy u gospodarza jednego stodołę tamże przenocować postanowiłem i zajechać z powozami kazałem. Dnia 14 wyjechawszy z Terespola rano na godzinę dziesiątą stanąłem w Majdanie, na komorze prezentowałem się i tu mój paszport okazywałem pisarzowi, który u siebie utrzymał, a mnie jechać do dworu pozwolił, gdzie mile byłem przyjęty od państwa Runowskich, téjże wsi possesorów i tu zastałem już bawiących państwo jeneraństwo Wydźgów, takż z Zamościa za podobnym jak ja nakazem ruszonych. Zastałem takż w tymże dworze JP. Staniszewskiego pisarza prowentowego z Tarnogrodu gdzie jest stacja poczty; więc zaraz napisałem dwa listy do Lwowa, jeden do JW. kasztelanowej Kamińskiej, drugi do JWX. Biskupa tamecznego, prosząc aby mnie wyrobiwszy w gubernium paszport na wolny przejazd do Lwowa jak najprędzej przesłali, i takie listy wspomnionemu JP. Staniszewskiemu oddałem prosząc, aby wysłał do Lwowa sztafetą, na którą dałem dukaty trzy... Dnia 16 w niedzielę zapustną, gdy kończyłem jutrznię przybył przecie oczekiwany X. pisarz i opowiedział, że widział zrabowany i zdelezwany dóm mój, tak iż niema poco do tegoż powracać. Cerkiew nietykaną została i przywiózł mnie dwa aparaty biały jeden, drugi zielony, tym ukontentowany pojechałem do cerkwi i msze s. miałem. Pod koniec obiadu okazał się JP. Karol Węgliński, który odwiózł do Puław kasę brygadiera Wyszkwoskiego i tam złożył w rękę jenerała Wedelszteda, i opowiadał że obóz polski stanął pod Kurowem, a Moskale już się znajdowali w Lublinie, i że jenerał Grochowski poległ jako i jenerał

Wodzicki przy naczelniku w potyczce z Moskalami i Prusakami, i że naczelnik był przymuszony rejterować się... Dnia 17 przybył ze Lwowa JP. Pawłowski koniuszy JP. kasztelanowy Kamińskiej z listem zapraszającym mnie do Lwowa i zapewniającym że mi drogi takiej kreisampt Zamojski tamować nie mógł i nie był powinien: atoli tenże uznawszy moje okoliczności zatrudniające takiej podróży odjechał niebawnie sam napowrót, obiecując sztafetą przesłać z Lwowa wyrobione ułatwienia... Dnia 24 powrócił X. pisarz z Zamościa bez paszportu wyjednania, atoli P. kontrolor w Majdanie na Zamojskim paszporcie wypychającym do Polski napisał mi pas do Lwowa, za którym tegoż dnia wieczorem wyjechałem... Dnia 26 stanąłem przed obiadem we Lwowie i byłem na obiedzie u JW. kasztelanowy Kamińskiej i razem od téjże pani zaproszony byłem na obiady codzienne póki w Lwowie bawić będę. Dnia 27 byłem u JP. Kalemberga gubernatora miejsce zastępującego, od którego mile byłem przyjęty i wszelką łatwość oświadczoną miałem... Dnia 4 lipca wygotowałem list do Rady najwyższej, który do najwyższego naczelnika miał przesłać obywatel Dzeduszycki szambelan...

Въ упомянутомъ письмѣ описуетъ епископъ свое бѣгство, состояніе военной кассы, о совершенныхъ издержкахъ и на концѣ прибавляетъ: Zniszczony jestem zupełnie, najwięcej mnie obchodzi strata biblioteki, i moich rękopismów różnych, między którymi miałem wygotowane do druku już od lat kilku dokończone dzieło Dziejów rzymskich Papieżów w tomach 12 z włoskiego języka tłómaczone i do czasów Klemensa XIII. od autora doprowadzone, a dla niedostatku funduszu od podania pod prasę wstrzymane dotąd. Miałem nadto dla ozdoby edycyi w polskim języku dzieła takiego sztychowane na miedzi wszystkich Papieżów w liczbie 253 sztuk. Wszystko to ręka nieprzyjacielska zagarnęła. Zaprowadziłem był nadto świeżą drukarnię i tę rozsypali Moskale. — Wznawia się tu wiadomość i o zwycięstwie naszych pod Puławami i o napłynieniu wojska litewskiego na Wołyń, ciesząca wszystkich sprzyjających powstaniu narodowemu i czyniąca nadzieje sposobności powrócenia do pracy w kraju ojczystym. Pisan w Lwowie dnia 4 lipca 1794.

Пребывая въ Львовѣ отправилъ епископъ П. Важинскій 17 Іюнія подобное письмо къ начальнику возстанія О. Костющѣ, въ которомъ говоря о занятіи Холма русскими войсками, между прочимъ пишетъ: Cerkwi mojej katedralnej Bóg nie dozwolił skrzywdzić, gdy przecież tej nieprzyjaciel przepuścił za-

dney szkody nie uczyniwszy, z której wziął tylko kulę armatnią, jaka oknem do katedry wleciała, i jakie z téjże sprzęty w domu znalazł. Zasłепił Bóg miłosierny takż iż nie dojrzał nieprzyjacieli i nie wysłedził rzeczy cerkiewnych u mnie złożonych przez ś. p. Grochowskiego generała na nieprzyjacieliu zdobytych; i takowe jeśli by się podobalo ustąpić dla mojej katedry zdadne, byłyby też w późne lata trwałą powstania narodu pamiątkę i waleczności rycerstwa polskiego. Rejestr takich rzeczy już dawniej przesłać miałem¹³⁹).

При томъ, не уважая на убожество своей кафедральной церкви въ Холмѣ, изъявилъ епископъ П. Важинскій, въ своемъ письмѣ до Najwyższej Rady narodowej, писанномъ изъ Львова 31 Іюля 1794 года, готовость изданія кафедрального серебра въ пользу польско-народного дѣла: А nadto może cokolwiek srebra i z mojej katedry na stopienie zebrałbym, bylebym miał zaręczoną kwotę summy wypadającą z tacy takiego srebra na rzecz tejże cerkwi katedralnej; ponieważ ta zgola nie ma funduszu koniecznie potrzebnego na dokończenie reparacyi i ozdób wewnętrznych zgodnych z powierzoną wspaniałością struktury swojej. Для такъ великого патріотизма епископа П. Важинского, высокоцѣнила заслуги его Rada najwyższa narodowa, якъ видно изъ слѣдующего письма ея отъ 25 Іюня 1794 изданного въ Варшавѣ къ тому же: Najwyższy nasz naczelnik komunikował Radzie list Twój, szanowny obywatelu dnia 17 lipca ze Lwowa do niego pisany, uwielbia Rada gorliwość Twoję w zabezpieczeniu własności narodowej przez schronienie kassy i ofiar ziemi Chełmskiej w miejsce, gdzie ich nieprzyjaciele nasi dosiągnąć nie mogą. Zachowaj depozyt ten, obywatelu, pod strażą Twoją do dalszego czasu, a gdy dokładnie uwiadomionym zostaniesz o oddaleniu się nieprzyjaciela z ziemi Chełmskiej nie omieszkaj zjechać do Chełma lub innego przy-

¹³⁹) Идетъ здась рачъ о заграбленіи церковныхъ вещей войсковою походной мольеи, которой инвентаремъ не уважая на схизматическое похождение, вздумалъ унійскій епископъ украсить свой кафедральный соборъ въ память польского вѣстанія, которого былъ участникомъ. О сихъ церковныхъ вещахъ упоминаетъ епископъ П. Важинскій снова въ своемъ письмѣ писанномъ до Najwyższej Rady изъ Холма 21 Сентября 1794 года, гдѣ говорить: з tegoż składu (речей церкwi оbozowej zdobytych) ubiory cerkiewne materialne mogły бы się zdać do cerkwi mojej diecezyi, jeśli бы się podobalo one ustąpić Radzie najwyższej, jako i ewangelia w srebro i emalii oprawna, tudzież księgi... (Dzień. I. 152).

zwoitego w teŝe ziemi miejsca, zgromadź obywateli komissyą porządkową składających i zwykłą gorliwośćią Twoją wznieć w nich ducha republikańskiego, ażeby zachęcali skutecznie wszystkich mieszkańców i obywatelów ziemi Chełmskiej do powszechnej obrony i wyparcia nieprzyjaciela z granic wolnego narodu...

Повинуясь приказамъ польского высочайшего совѣта оставилъ епископъ П. Важинскій 6 Августа 1794 года городъ Львовъ, приѣхалъ 8 Августа въ Замостье, гдѣ будучи, пишетъ онъ, взялъ въ крeисампсiе позволеніе бавленія въ Замосціу до дни чzternastu... Наконецъ 20 Августа изъ Бѣлополя приѣхалъ онъ въ Холмъ занятый австрійскими войсками. Находясь теперь въ крайней нищетѣ просилъ епископъ П. Важинскій письмомъ своимъ отъ 21 Сентября обywatela JX. Кошатаја о ходатайство въ высочайшемъ народномъ совѣтѣ касательно полученія опредѣленнаго ему жалованія. Zaradzъ laskawie W Pan. Dobrodziej, писалъ онъ между прочимъ, ostatniemu niedostatkowi mojemu, który mnie nie pozwala siebie i czeladzъ wyżywić, z wioseczki mojej, a tej jedynaczki pod Chełmem leżacej (Покровки), ogniem w Marcu przeszłym spłonionej a w Czerwcu zupełnie od Moskalów zrabowanej, żadnego niemaм wsparcia owszem wyciągającej wydatku znaczного na wyrobienie roli dla jakiegokolwiek zasiewu ozimego. Jedyny żywienia się mego zostawał sposób z pensyi ugodzonej z JX. Korsakiem opatem Żydyczynskim, któremu postąpiwszy na to biskupstwo ustąpiłem opactwa, jakowa pensya i reskryptem królewskim i Rzymskim stwierdzoną została, a teraz i z tamtąd żadnego wsparcia nie odbieram, lubo raz z Lwowa w Lipcu, drugi raz w tym miesiącu z Chełma posyłałem, obydwа zaś razy najmniejszego zasilenia nie zyskałem. Pensya roczna była podług opisu wynosząca dukatów 600 alias złr. 10,800, та сама за uchwałą ofiary od duchownych 20 od sta zniżoną została do dukatów 480 czyli zł. 8,440, i та dopiero kwota mnie nie dochodzi. Czy nie możnaby przy łasce JW. Pana Dobrodzieja wyrobić, aby całą należną mnie pensyę JX. Korsak opat Żydyczynski opłacał i wносilъ do skarbu, а skarb żeby mnie assygnował теж kwotę odbierać tu w Chełmie u exaktora tej ziemi, takim sposobem bezpieczniejszy mojej pensyi byłbym i może miarkowałbym wydatki w proporcya zapewnionego dochodu. (Dzien. I. 152). При всемъ томъ былъ Холмскій святитель принужденъ доставляти

австрійскимъ войскамъ провіантъ испытывая солдатскія экзекуціи простѣйшаго рода въ своей епископской палатѣ, о чемъ хладнокровно повѣствуетъ: Dnia 17 Października, po mszy powróciwszy do domu, gdy kawę piłem, przybył jakiś unterofficer przysłany z komplementem, iż panowie officerowie wojska cesarskiego dywizyi świeżo przybyłej do Chełma zapraszają się na obiad: oświadczyłem łaskawość i kazałem dla tychże przy piątku z mięsem gotować obiad. Jakoż przyszło Ichmościów dziewięciu i przy obiedzie piwem Lubomlskim traktowałem, po obiedzie kawy dać kazałem, ale jeden tylko komenderujący kapitan filiżankę wypił i grzecznie, jak zdawało się, pożegnawszy się odeszli, lecz po wyjściu tychże zaraz nadesłany był palet obligujący, abym natychmiast przystawił owsa korcy 22, gdy sam i korca nie miałem i zaraz dwóch żołnierzy przyszło. Wysłałem X. pisarza tłómacząc się, że niemam owsa bo ani zasiewałem: nic to nie pomogło, owszem odpowiedziano że tylko do godziny czwartej czekać będą, na którą gdy nie przystawię, tedy 40 żołnierzy postawią na eksekucyą, którzy nie odstąpią aż założoną kwotę owsa przystawię i każdemu żołnierzowi po sześć zł. opłacę. Rozesłałem więc xięży szukać po całym mieście owsa, a że wyszukanie opóźniło się, więc powitałem koło 18 lub 20 żołnierzy, którzy wszyscy wsunawszy się do mego pokoju z lulkami w gębach tak zadymili, iż usiedzieć nie można było, jednak okien otwierać nie pozwalali, owszem i drzwi do większego pokoju zamknęli, i dawać sobie gorzałki i piwa kazali. Dwa butle spore gorzałki wypili, konew piwa i trzy bułki chleba zjedli, zawsze śpiewając, skacząc i gwizdając. Z czasem jednak otworzono okno i drzwi do większego pokoju bez przeszkody trwała taka komedja do dwóch godzin, aż wynaleziony owies w mieście odwieźli i dopiero kadet przyszedłszy wyforował żołnierzy i przecie wyszli bez opłaty. Już było kwadrans na siódmę i tak uwolniony odkadzić zasmrodzonego lulką i gorzałką pokoju nie mogłem. Dnia 18 października rano kadet, który dnia wczorajszego rozpedził na eksekucyi stojących żołnierzy przyszedłszy oznajmił, że komenda ustępuje z Chełma zaraz a owies wczoraj przystawiony można zabrać nazad, jakoż posłane wozy tenże zabrały¹⁴⁰⁾.

¹⁴⁰⁾ Приведенное событие записуетъ епископъ П. Важинскій безъ всякихъ замѣчаній и догадокъ съ своей стороны, подавая тѣмъ лучшее свидѣтельство о своей добродушности, о которой устное преданіе еще до сихъ поръ рассказываетъ много прижаровъ. Такъ отправляясь однажды на прогулку въ одномъ повозѣ съ Перемышельскимъ епископомъ Антоніемъ Ангеловичемъ былъ отъ своего возничего случайно опро-

Увѣдавши о плѣненіи Ѳ. Костюшки, а потомъ наследника его Ѳомы Ваврецкого, сдавагося Россіянамъ, котораго первый 12 Ноября 1794 провозгласилъ въ мѣсто себе начальникомъ возстанія, прекратилъ епископъ П. Важинскій свое политическое дѣйствованіе и стался больше занимати епархіальными дѣлами. Roku 1794, пишетъ онъ, dnia ostatniego zakończywszy jak mniemam indagacyą zleconą od komisyi jeneralnej JP. Lewińskiemu komisarzowi Chelmskiemu i dawszy explikacyą z ofiar u mnie złożonych i rachunek uczyniwszy z prowentu piennieżnego, jakowa przez trzy dni trwała i odbywana była częścią w domu moim częścią w gospodzie wymienionego JP. komisarza, wydobyłem ten Diariusz i onego kontinuuacyą przedsięwziąłem. Wydarzone zaś w tym czasie pośredniczym okoliczności pamięci godniejsze w księdze opravnej aktów zadwornych są zapisane¹⁴¹⁾. Въ слѣдующемъ 1795 года обновилъ онъ церковь въ Покровцѣ опустошенную во время мятежа, и призвалъ изъ Лавришева священника Филарета Лютосовича для устроения Холмской типографіи, и сталъ вторично упражняться переводомъ изъ италійскаго языка жизнеописанія римскихъ папъ (Дневникъ I. 163, 167). Уніатскому духовенству подчиненному вѣдомству его за рѣкою Бугомъ, приказалъ онъ сдѣлати присягу на вѣрность російской Императрицѣ, что во всей Волынской области послѣдовало 9 Іюнія 1795

кинуть съ повозомъ въ большую калужу. Когда теперь преосвященный спутникъ его сталъ громко бранити возникшего, онъ напротивъ тому безъ всякой ознаки гнѣва, стряхивая съ себе болото, приговаривалъ спокойно: „Богу благодареніе.“ — На упреки дѣлаемы себѣ упомянутымъ Перемышельскимъ святителемъ, что аколитовъ, не уважая на невѣжество ихъ, рукополагаетъ въ священники, извинялся онъ изреченіемъ: „Всякое дыханіе да хвалить Господа...“

¹⁴¹⁾ Упомянутая книга aktów zadwornych кажется должна находится въ Холмскомъ епископскомъ архивѣ. Рукопись собственноручная П. Важинскаго именуема Diariusz составлена имъ на польскомъ языкѣ, состоитъ изъ трехъ томовъ въ листъ и начинается съ 1780 г. а кончится 4 Февралемъ 1804 года. Сей дневникъ не есть полный и по-неже былъ вѣрнымъ свидѣтелемъ всѣхъ тайныхъ и публичныхъ дѣйствій своего сочинителя, для того тотъ же скрывалъ его часто предъ своими непріятелями. Такъ на примѣръ пишетъ 3 Декабря 1794 года ostrzeżony zostałem, że znów cesarskiego wojska komenda ma mnie indagować i ściśle drabować, dla tego i ten Diariusz dnia tegoż uchyliłem od siebie. (Dzien. I. 157).

года. Забужанскую часть своей епархіи отступилъ онъ по-
томъ грамотою своею изданою въ Холмѣ 18 (7) Января
1796 года въѣдомству Полоцкого архіепископа Ираклія Ли-
совского, и увѣдомилъ о томъ римского папу своимъ пись-
момъ отъ 19 Іюня 1796 года, гдѣ между прочимъ пишетъ :
*Anno elapso ultima regionum reipublicae polonae diremtione imperium Rus-
sorum cum maximam ejusdem partem pertraxerit, tum meae quoque dioe-
cesis parochiales ecclesiae nonaginta, praeter unum monaste-
rium Basilianorum, a reliquo ejusdem corpore sunt abscissae, eaeque omnem
mecum suo pastore communicationem severissime interdictum habent, ita
ut in hac parte meae jurisdictioni obnoxiae, quaeque augustissimi impera-
toris (Austriae) dominio subest, septuaginta novem ecclesiae pa-
rochiales ac duo Basilianorum monasteria remanserint. Quantum porro
studium regimen Russorum impendat, ut catholicos Rutheni ritus a sancta
unione retrahat, haud latere suam Sanctitatem existimo. Quapropter mul-
ti sane in iis partibus tum ex clero saeculari et fortassis regulari etiam,
tum de plebe aut seducti aut adacti desciverunt ab unione ... (Diar I. 199).*

Присоединеніе Холмской области къ Австріи описуетъ
епископъ П. Важинскій слѣдующимъ способомъ : Dnia 26 (kwie-
tnia) w wielki wtorek przygotowawszy materia na chrismę też warzyliśmy.
Po godzinie 9-ej rannej byli u mnie JP. komisarz nowy i dawny JP. Geyer
i dwóch officierów z zapowiedzeniem, że dnia jutrzejszego ma być ogłoszenie
panowania Cesarskiego i dla tego obligowany byłem, abym dnia jutrzejszego
miał mszę spiewaną i Te Deum laudamus spiewał w czasie którego winni
będą po wszystkich kościołach i cerkwiach we wszystkie dzwony dzwonić...
Dzień ten (27 kwietnia) pamiętny być w kraju powinien, gdy tego nastą-
piło ogłoszenie w nim panowania Najjaśn. Cesarza Franciszka II uroczyste
w katedrze naszej, które sposobem takim nastąpiło : Naprzód gdy po go-
dinie dziewiętej pontificaliter wszedłem do cerkwi, zaraz pokłon oddawszy
naśw. Sakramentowi i stulę wzięwszy wstąpiłem na tron z którego miałem
krótką mowę do zgromadzonego ludu, wzięwszy wstęp do tej z słów ewan-
gelii : Benedictus qui venit in domini ... Po takiej mowie jeden kancela-
rysta niemiec czytał po niemiecku uniwersał cesarski, potem tenże uni-
wersał po polsku przetłumaczony czytał JP. Ciekowski, a po skończonym
takim czytaniu zaraz do mszy ubierałem się i też soborem odprawiłem
concelebrantibus duobus JX. Szczurowskim i JX. Sierżputowskim rektorem
seminaryi. Po mszy intonowałem Te Deum laudamus w łacińskim języku.

Znajdowali się zaś na nabożeństwie tak JXX. Piarowie jako i JXX. Re-formaci... (Diar. I. 192). Въ послѣдствіи были всѣ епископы западной Галиціи возваны на 17 Августа 1796 явиться въ городъ Краковъ ad praestandum homagium, куда также подобало и епископу П. Важинскому явиться, но онъ, за-ставляясь своею нищетою, испрашивалъ новое правительство письменно объ увольнении его отъ путешествія въ Краковъ. Summa egestas, писалъ онъ къ п. к. комисару Маргелику, quam experior vix superandam ponit obicem ad parandos eos sumptus, quales longius hinc Cracoviam iter suscipiendum requirit. Quapropter dabit veniam Excellentia Vestra, quod ausim humiliter exquirere quid in tali statu agere debeam, quave ratione venerandis mihi mandatis respondere valeam? Не мога дожидатися желаемого рѣшенія въ упомянутомъ предметѣ былъ онъ принужденъ отъ польского шляхтича Гвоздовского запріязненного собѣ заняти 30 дукатовъ для предстоящей ему пути въ Краковъ, куда избирались въ Холмѣ делегаты изъ сей области, якъ пишетъ о томъ въ своемъ дневницѣ (I. 20.7): Dnia 3 Sierpnia przed dziesiątą wyjechałem do JXX Piarów z chęcią odwiedzenia JP. Semeną starostę, ale tego już spotkałem zstępującego po schodach z licznemi obywatelami do kościoła zabierającego się, gdzie po mszy i wyniesieniu Sanctissimum do zakrystyi, tenże zagaił sesją w łacińskim języku, jakowa mowa czytana była potem przetłómaczona po polsku, czytał onę JX. Kułaczkowski. Obrani byli delegatami do Krakowa JWW. August Kicki starosta Krasnostawski, Jakób Rzewuski sędzia ziemski Chełmski, Pęczkowski Szambelan, Skorzewski pisarz ziemski, Godowski i Wojciech Poletyło kasztelan Chełmski... Въ городъ Краковъ приѣхалъ епископъ П. Важинскій 13 Августа... Dnia 17 przeznaczonego dla oddania hołdu Franciszkowi II. Cesarzowi podług opisu drukowanego wszystko porządnie działo się. Ja przed dziewiątą zjechałem do pałacu Xięcia Auszperga i zastałem już prawie napełnione pokoje. Po dziewiątej szliśmy do kościoła Panny Maryi, i tam po przedmowie łacińskiej przez pierwszego gubernialnego komisarza czytana była zwolna przysięga hołdownicza takż w języku łacińskim i po tej ruszyli się wszyscy z kościoła tego do zamkowego alias katedralnego kościoła, do którego ja dojechałem pojazdem już ostatni w linii i zastałem zaczętą mszę spiewaną przez Xięcia Biskupa krakowskiego, a przeto zacieśnione widząc miejsce koło ołtarza, nie mogłem mieścić się między Biskupami ale usiadłem w kon-

fesionalne jednym i całej mszy a po tej *Te Deum* landamus przytymnym byłem: po którym doszedłem do ołtarza i z biskupami złączyłem się i z temiż do drzwi kościelnych odprowadzałem Xięcia Auszperga. Potem na pokojach tegoż byłem i bawiłem aż do obiadu, na który po godzinie trzeciej udaliśmy się do sukiennicy i tam zastaliśmy stół zastawiony na osób jak się zdaje 300 lub 400. Po obiedzie odszedłem do domu; dalej wyszedłem do kollegium JXX Piarów i tam nawiedziłem JX. opata Jędrzejowskiego, a powracając wstąpiłem do JPP. kasztelana i sędziego Chelmskich i zmrokiem powróciłem do domu kiedy już zaczynało illuminować po całym mieście, której oglądanie pociągnęło wszystkich xięży, ja zaś w domu przesiedziałem i po dziesiątej zabrałem się do łóżka. Слѣдующаго дня предложилъ онъ австрійскому правительству свое прошеніе о побольшеніе своего весьма скуднаго жалованья, ибо столовыя имѣнія Холмской епископіи Бѣлополе и Бусно достались Перемышельскому епископу, архимандрія же Жидчинская изъ которой получалъ ежегодно 600 дукатовъ оттошла къ Россіи. Не уважая на крайнюю нищету епископа П. Важинского, былъ онъ придворнымъ приказомъ (*aulico decreto*) отъ 4 Августа 1796 завозванъ къ учрежденію при своей каѳедрѣ консисторіи, состоящей изъ седми совѣтниковъ? Невозможность заведенія такъ важнаго духовной управы доказывалъ Холмскій епископъ письмомъ своимъ отъ 7 Сентября до краковской губерніи недостаткомъ соотвѣтныхъ къ тому фондовъ, не имѣя самъ достаточнаго пропитанія, о которое скоро потомъ мѣсяца Октября 14 слѣдующимъ способомъ просилъ нѣмецкаго императора: *Altissimi provisoris et Patris, qui in coelis est, vices in terra geris Princeps clementissime, non dedignaberis igitur fidelis subditi Tui praeces suscipere, quibus panem sibi dandum, quo eget quotidie, supplex postulat. Ante sex annos evocatus e religione Basiliana, cujus supremam in officio Protoarchimandritali praefecturam gesseram, simulque abbatia Żydczyuensi satis commoda provisus fueram, ad episcopatum Chelmensem evocatus sum. Здѣсь розсказуетъ причины обнищенія Холмской епископіи, которой большая часть дотаціи досталась Перемышельской епископіи и продолжаетъ дальше свое прошеніе: Egeo itaque, Princeps clementissime, idque urgentissime egeo, pane egeo etiam opportuna provisione*

tam pro terminanda fabrica meae ecclesiae cathedralis, satis splendidae, tam pro reparanda domo episcopali, quam circa meum ad hunc episcopatum ascensum desolatam et necessariis officinis carentem inveni... На- конецъ дождался епископъ П. Важинскій придворного декрета, отъ 19 Апрѣля 1797 года, которымъ ежегодное ему жалованье состоящее изъ 4,000 флореновъ опредѣлено было, покамѣстъ большее ему не будетъ назначено. (Decret. Gu- ber. Cracov. 24 Aprilis 1797 N. 5518). На дальшее проше- ние тогоже епископа было 12 Юнія 1801 опредѣлено для него добавленіе до жалованія 1500 флор. до будущаго новаго у- стройства діецезій (Intim. Guber. 4 Octobr. 1803 N. 18190¹⁴²).

¹⁴²) О прочихъ проекопванныхъ побольшеніяхъ жалованія такъ Холмского епи- скопа якъ и официала его пишетъ М. Harasiewicz Annal. eccles. Ruthenae Leopoli. 1862 p. 770. Dein determinabatur dotatio hujus episcopi in quota 8,000 fl. ast assignatio ejus usque ad regulationem dioecesium differebatur. Anno 1803 dum Vicarius generalis Leopoliensis qua delegatus omnium episcoporum Galiciensium r. gr. c. Michael Harasiewicz negotia hierarchiae ruthenae promoveret, exhibebat preces etiam intuitu assignandae congruae pro episcopo Chelmensi in quota 8000 fl., quarum effectum licet apud gubernium galiciense urgeret incassum tamen erat, quia adversarii r. g. c. hac in re causabant ambages. At sub die 22 Martii 1804 emanabat aulica decisio, qua Vicario generali Chelmensi Nazarewicz assignabatur pensio 1500 fl. Obitus episcopi Ważyński die 9 Martii 1804 dein revolutio sub- sequuta anno 1809 omnibus posuit finem. Notatu dignum est, quod in hac parte dioecesis Chelmensis, quae tunc ad Austriam pervenerat, assignata curatis ru- thenis congrua usque ad hodiernam diem (1830) sub regimine Russico perduret, quum in altera parte hujus dioecesis, quae non erat sub regimine austriaco, curati rutheni non percipiant additamentum ad congruam. Въ прочемъ Краковское губерніумъ въ 1800 году для недостатка дотации для Холмской епископіи совѣтовало австрійскому Императору съ кончиною епископа П. Важинского присоединеніе Холм- ской епархіи къ Львовской или Перемыской епископіи. Percipiebantur desuper epi- scopi ruth. Premisl. et Leopoliensis. пишетъ М. Гарасевичъ, qui dillucide exponendo, dioecesim Chelmensensem Leopoli et Premislia nimis, quippe ad 40 millaribus distan- tem, ad fluvium Bug sese versus Varsaviam protendentem, neutri episcopatuі alio- quin in se jam ipso extenso, et numero parochiarum tam insigni insimul ad 2000 comprehendenti, idque tanto minus incorporari posse, cum neque episcopi clero invigilare, neque clerus et populus ad pastorem suum in necessitatibus recurrere possent. Такимъ образомъ было то уже вторичное покушеніе уничтоженія Холмской епископіи происходящее отъ непріязненного для Руси Запада; ибо уже 1644 г. жаловался Суха Римскому престолу, что латинопольское духовенство вознамѣряетъ Холмскую рус- скую епархію къ Холмской латинской епископіи присоединити. Nam circa an. 1626 supre- mus regni Poloniae cancellarius (ecclesiasticus polonus) literis regiae nominationis pro episcopatu rutheno Chelmensi hanc adjecit clausulam, ut nominatus episco-

Въ 1799 году 11 Ноября просилъ епископъ П. Важинскій австрійскаго Императора объ увольненіи себе отъ подати такъ званной *ofiara i subsidium charitativum*. Duplicis generis census ad aerarium publicum, unus se extendens ad omnes incolas olim reipublicae polonae nunc in Galicia occidentali subditos Sacratissimae Majestatis Vestrae dictus *ofiara*, alter stringens solos ecclesiasticos titulo subsidii charitativi exigitur a me idque ab aliquot annis quasi retentus. Fateor equidem, princeps clementissime, utrumque talem censum me nunquam solvisse. Enim vero spectata ultima mei episcopatus egestate circa meum ad eandem ascensum me procurasse et obtinuisse solutionem ab obligatione solvendi utriusque ejusmodi census per thesaurarium regni olim Poloniae commissionem. Praeterea commissio quoque militaris quondam Lublini instituta simul ac praedictam thesaurariae commissionis resolutionem sibi praesentatam inspexerit, aequitatem ejusdem ac validitatem agnovit, neque in exigendo tali censu mihi molesta fuit, quin imo hucusque in possessione libertatis ejusdem quietus fueram. Крайняя нищета освободила и на сей разъ Холмскаго святителя отъ требуемой отъ него подати.

Получивши 4.000 флор. ежегоднаго жалованья въ слѣдствіе придворнаго декрета 1797 года мѣсяца Апрѣля при своей скромной жизни и оцѣдности издалъ П. Важинскій около 10.000 золотыхъ польскихъ для внутренняго устроения своего кафедральнаго собора и епископской палаты въ надеждѣ обѣщаннаго ему возвращенія сдѣланныхъ издержекъ, но прошенія его и счета въ взглядѣ предложены Австрійскому правительству были ему возвращены безъ успѣха, о чемъ упоминаетъ и жалуется онъ въ письмѣ своемъ отъ 10

pus ruthenus Chelmensis teneatur suae in spiritualibus et temporalibus administrationis reddere rationem polonico episcopo Chelmensi: sed delato Romam hocce negotio s. Congregatio praefato anno sub die 11 Septembris demandavit Nuntio apostolico, ut agat cum rege pro revocatione hujus clausulae, et anno 1627 sub 22 Februarii Nuntius literis suis memoratam congregationem de hujus clausulae eliminatione certificavit. M. Harasiewicz p. 681. Odpowiedź JWJX. Antoniego Angełłowicza biskupa Przemyślskiego w języku niemieckim dana na projekt przyłączenia diecezji Chełmskiej lub do Lwowskiej Przemyślskiej do wysokich rządów krajowych napisana w Przemyślu 23. Grudnia 1800, читается въ дневникѣ епископа П. Важинскаго.

Апрѣля 1798 къ Барону Метцбургъ въ Вѣднѣ: Provisione hujusmodi auctus ad parsimoniam asvetus certam ejusdem pensionis partem expenderam in fabricam tum ecclesiae cathedralis, tum domus meae episcopalis (подражанія достойный примѣръ), quam judicaveram omnino necessariam, maxime cum attendens meam aetatem provectam, quia prope septuagenarius sum, eam consolationem capere optaveram, ut vita mea stante, si non plene perfectam, saltem ita ordinatam meam viderem ecclesiam, ut apta eadem fieret ad perficiendas functiones episcopales debito cum decore, tum etiam vigore memorati decreti annum pro interim mihi provisionem statuentis, fueram certioratus suppeditandas suo tempore expensas tum pro ecclesiae, tum pro domus episcopalis continuanda ac terminanda fabrica, idcirco alacrius eidem promovendae, nec parcendae sumptus constitueram, et reipsa circiter decem millia florenorum polonicalium fabrica constitit. Simul etiam utque receperam memoratum decretum laudatum jussus fui, ut totius fabricae utriusque planum Cracoviam transmitterem. Anno itaque currenti mense Januario mandatum ejusmodi sum executus et integram topographiam ambitusque ecclesiae cathedralis, domus episcopalis et monasterium patrum Basilianorum circa cathedram, residentium continentem cum plantis et elevationibus aedificiorum delineandas curavi et Cracoviam transmissi, superaddito descripto codicillo expensarum pro fabrica continuenda per annum erogatarum postulans, ut habita earundem ratione impensa pecunia mihi refundatur, aut saltem congrua ad normam aliorum episcoporum augeatur. Verum mea ejusmodi diligentia ac postulatio rejecta fuit, quando quidem chartas delineationum, atque elenchum expensarum retro mihi remissum recepi, nulla spe facta refusionis aut pro continuanda ulteriori omnino necessaria fabrica provisionis. Ita spe mea defraudatus et fortassis priori facta pollicitatione seductus quid agere debeam haereo, praecipue cum deficiente mea ad tantas impensas provisione non sim veritus etiam mutuo quaesitam pecuniam impendere, adeoque me aere alieno gravatum sentiam nec solvendo hoc in statu parem me fore confidam, verearque magnopere ne non persolutis debitis ad reddendam meae villicationis rationem a supremo arbitro ex hoc mundo evocer... Въ упомянутомъ предметѣ относился наконецъ Холмскій святитель къ самому нѣмецкому Императору, въ слѣдствіе чего получилъ онъ выше приведенное прибавленіе 1500 Флор. до своего годового жалованія.

Въ 1798 году былъ П. Важинскій, яко старшій въкомъ между Галиційскими епископами, прошенъ отъ номината

Львовской епископїи Николая Скородинского о посвященіе тогоже въ епископы, и понеже митрополить Θ . Ростоцкїй находился еще въ живыхъ въ СПетербурзѣ, для того испрашивалъ отъ него П. Важинскїй соизволенія къ такому дѣйствию своимъ письмомъ отъ 8 Декабря: Oddalenie się, pisałъ onъ, przed kilku laty Suae Excellentiae do Petersburga i w tej stolicy trwale dotąd bawienie się jako nie powinno zrywać tego związku hierarchii naszej, jaki też wiąże z Nim jako głową tężę; tak pozostała częśćka tężę w Galicyi nienaruszoną utrzymuje winną ku metropolitalnemu Jego urzędowi subordynacją. Przed trzema blisko laty dała tej dowód kiedy znajdując się w potrzebie nowego wyświęcenia pastérza JWJX. Angellowiczа dla diecezjów Przemyskiej, Samborskiej i Sanockiej osieroconych śmiercią JWJX. Maxymiliana Ryły biskupa nie pierwiej postąpiła do aktu takiego, aż umocowaną została delegacją Suae Excellentiae przesłaną na osobę ś. p. Biskupa Lwowskiego tegoż konsekracya. Podobny teraz Jego delegacyi wypada potrzeba, kiedy JWJX. Piotr Bielański jeszcze w miesiącu maju przeniesiony do wieczności zostawił osieroconą diecezję Lwowską i na tę stolicę zawakowaną został od Najjaśniejszego Cesarza nominowany JX. Mikołaj Skorodyński kanonik katedralny i officyał generalny tężę diecezji... Получивъ желаемое соизволеніе отправился П. Важинскїй во Львовъ и 27 Марта 1799 приѣхалъ въ городъ Куликовъ. Dnia 28 рано пишетъ онъ въ своемъ Дневницѣ (I. 87), wyjechaliśmy z Kulikowa gdy jeszcze Połunosznicy nie skończyliśmy, spotkaliśmy pojazdy JWJX. nominata i JXX. kanoników i JX. Prowincyała stojących na drodze a po powitaniu się miłym w dalszą ku Lwowi drogę puściliśmy się w swoich pojazdach i odprawivszy do trzeciej godziny pacierze, przesiadłem do pojazdu JWJX. nominata z ustąpieniem z tegoż JX. Prowincyała i szczęśliwie przybyliśmy do Lwowa, gdzie w pałacu biskupim na dole wyznaczoną kwatерę zastałem gotową. Wypożyczawszy nieco w naznaczonym mnie appartamencie poszedłem na mszę do cerkwi w asystencyi kleru, tak świeckiego jako i zakonnego i tam przy stoliku przygotowanym na środku cerkwi usiadłszy na faldistorium mszy słuchołem i pacierze odmawiałem. Po mszy z równą asystencyą miałem byдъ odprowadzony do mojej kwatery, ale u drzwi cerkiewnych podziękowawszy za asystencyą udałem się z wizytą do JWJX. biskupa Przemyńskiego. Tamże napiwszy się czekolady powróciłem do mojej kwatery i ten dziariusz podróży opisałem. Odebrawszy od Gubernium tutejszego oryginalną

expedycję JWJX metropolity z delegacją do wyświęcenia JWJX nominata i oraz zezwolenie imieniem dworu Wiedeńskiego dane, abym do exekucyi delegacyi postąpił z warunkiem nie mieszania się do podania in temporalibus władzy konsekrowanemu biskupowi, JX nominat odjechał do miasta mając uwiadomić JW. gubernatora o moim do Lwowa przybyciu, a swoim podróżnym sociuszom (JX. pisarzowi i JX rektorowi Chelmskiej seminarii) dałem do pisania interrogatoriów in ordine ad processum formandum do konsekracyi; wszyscy więc przed obiadem byliśmy zabawni. Po obiedzie przystąpiłem do processu JWJX nominata i po przeczytaniu instrumentu delegacyjnego zafundowałem jurisdikcją i po nominowaniu świadków dwaj przytomni jurament wykonali, którym podałem interrogatoria dla podpisania na nie odpowiedzi i tak sessiā zalimitowałem. Po tej jeździe z JW. biskupem Przemyńskim do miasta z wizytami i naprzód byliśmy u xięcia Adama Czartoryskiego, ale w antykamierce uwiadomieni, że Pan zatrudniony wpuszczać nie kazał nikogo, a tak bilet tylko zostawiwszy odjechalśmy do JW gubernatora i tego pana nieco zabawiwszy odjechalśmy do JWJX arcybiskupa tutejszego, a tego nie zastawszy w domu pojechalśmy do JPani Wereszczyńskiej chorążyny i u tej pani cokolwiek zabawiwszy odwiedzić chcieliśmy JX nominata arcybiskupa Ormiańskiego, którego nie zastawszy w domu powróciliśmy do mojej kwatery... Dnia 30 po mszy nawiedził mnie JX Hołdajewicz vicerektor seminarii... O nieszpornej godzinie publikowany był dekret z uznaniem nominata godnym być stopnia biskupiego i oznaczeniem terminu święcenia na dzień jutrzejszy niedzielny. Dnia 31 w niedzielę trzecią postu Krestopokłonną miałem przysłać sobie parę sukien fioletowych nowych, w które przybrałem się do konsekracyi biskupa, po rannym w stancyi nabożeństwie przybrałem się w nowe suknie fioletowe ofiarowane mi od JWJX biskupa tutejszego. JW gubernator przyjechał na godzinę dziewiątą, a do dziesiątej czekaliśmy na JWJX arcybiskupa, za którego przybyciem niebawiac udaliśmy się do cerkwi, gdzie powitani zwykłym obrzędem odlicznej asystencyi zaczęliśmy przygotowanie do mszy, i na tronie dla trzech przygotowanym ubieraliśmy się w swoje apparamenta, odbieraliśmy ofiary w świecach, chlebach i baryłkach z winem, przy assistencyi JW arcybiskupa łacińskiego i JW. biskupa Przemyńskiego. Po ewangelii miał kazanie JX rektor seminarium łacińskiego. Po mszy mieli ad neoconssecratum oracyę z powinszowaniem od zakonu JX Tarnawski superior Złoczowski i potem od seminarium JX Hołdajewicz vicerektor. Obiad wspaniały dany był w pałacu na piętrze wyższym w sali i w pokoju jednym dla licznych gości z samych mężczyzn zebranych. Po obiedzie kawa była dana i wina dodano.

JW arcybiskup nieoszacowany długo kompanii dotrzymywał i aż po zapalonych świecach odjechał i jam się pod ten czas uchylił dla odprawienia niesporu i zapisania czynności tegodziennej. Dnia 1 kwietnia mróz, śnieg i zamieć ledwie dozwoliły do cerkwi dojść i mszę odprawić. Exequie były za zmarłych biskupów i metropolitów... Dnia 5 na Błahowiszczenie odprawwszy w stancyi dla zimna pacierze gdy o siódmej iść na mszę zabierałem się wstrzymany byłem prozbą JWJX biskupa dla zebrania się kleryków, jakoż za tych przyjściem o dziewiątej godzinie wraz z JWJX biskupem poszliśmy do cerkwi i tam odśpiewawszy Caru nebesny, zasiadłem na tronie i przytym usiadł JWJX biskup i ja przedmowę zagaivszy krótko institutionis instrumentum przeczytać kazałem i po przeczytaniu z tronu zstąpiłem, a JWJX biskupa na tenże wprowadziłem i odszedłem do bocznego ołtarza na mszę, a JW biskup na tronie zaczął ubierać się na mszę i wieczernie spiewane... Po południu... napisałem notę od wszystkich tu zgromadzonych biskupów za Bazyljanami do Cesarza JMści o powrócenie onym klasztoru i opactwa Uniowskiego z dobrami do tegoż należącemi. Дня 7 Апрелья, возвращаясь отъ обѣда изъ горняго жилища Львовского епископа, по кавіе до далших своихъ покоевъ miałem dane sobie wiersze pisane po rosyjsku napisane na powinszowanie biskupstwa JW Skorodyńskiemu¹⁴³). Наконецъ 16 Апрелья возвратился епископъ П. Важинскій чрезъ Бѣлополе, въ сопровожденіи Перемыского епископа А. Ангеловича, въ городъ Холмъ.

П. Важинскій, еще за жизни митрополита Θ. Ростockого пребывающаго въ СПетербургѣ, старался о устроение

¹⁴³) Дzien. II. 87, 88. Опошщенному епископу П. Важинскому не была чужда великорусская литература, которой сочинения получалъ онъ отъ Почаевскихъ монаховъ, якъ на примѣръ рѣчь говорену митрополитомъ Платономъ въ день коронаціи Императора Александра I. Дzien. III. 159. Епископъ М. Скородинскій зналъ хорошо русскій языкъ, бывъ еще ректоромъ Львовской семинаріи привѣтствовалъ онъ краснорѣчивою русскою бесѣдою епископа П. Бѣлянского при первомъ посѣщеніи тогоже духовной Семинаріи 13. Декабря 1783 года. См. дневникъ епископа П. Бѣлянского листъ 22 Въ тую пору былъ лучшимъ церковнымъ проповѣдникомъ на рускомъ языкѣ въ Львовѣ каноникъ и приходникъ Ставропигіальной церкви Горбачевскій, отличившійся своею русскою бесѣдою въ день поминанія смерти Императрицы Маріи Тересы, 10 Декабря 1780 года. Тамъ же л. 7. Также епископъ П. Бѣлянскій проповѣдалъ до народа въ рускомъ языкѣ при своихъ посѣщеніяхъ дієцезальныхъ. Такимъ образомъ русскій языкъ, бывъ до 1810 года преподавательнымъ языкомъ философіи и богословія на Львовскомъ всеучилищѣ, не выходилъ еще изъ совершеннаго употребленія.

новой уніятской іерархіі въ предѣлахъ Австріи, къ чему подало ему поводъ безымянное письмо изъ Новгородка розсуждающее о томъ предметъ. Dnia 13 Sierpnia (1798) odebrałem list od JX superiora Brzeskiego z Terespoli pisany... tenże w swoim liście zamknął do mnie zapisany list bez daty i podpisu z Nowogrodka przesłany w języku łacińskim w takich wyrazach: *Metropolitana jurisdictio penitus extincta est in hoc imperio maxime ultimo mandato hoc mense Majo publicato, quo tres episcopi sibi pares nostris conceduntur. Illmus archiepiscopus Mohiloviensis metropolitane non modo suorum sed etiam idem credentium nominabatur. Ex quo appellare coepit metropolitane etiam nostrorum cecidit decus ecclesiae nostrae tantis laboribus partum, ceciderunt privilegia. Ecclesia nostra instar Calabrinæ erit. Ordinationes et institutiones rursus ad exteros pertinebunt, Consulite sed secreto ecclesiae nostrae Illmae Dominationes Vestrae. Similis jurisdictio fortassis in altero imperio exoptanda esset, sed ut eadem haberet privilegia cum extincta nostra per habitam Coadjutoriam conjugenda esset, ut in utroque imperio sit eadem, ut non diversa. Quod per prudentes et cautos emissarios procurandum esset. Et ita cadentibus rebus nostris mature et caute providendum, scilicet ut aliquis sit et vel maxime Illma Reuma Dominatio Vestra Coadjutor.* Z okazji takiego listu bezimiennego пишесть П. Важинскій (II. 65), pisałem ja do JW biskupa Przemyskiego (A. Angielowicza) kopią tegoż przesłałem i przy tej tak się tłómaczyłem: Odebrałem ja ostatnią pocztą list od JX superiora Brzeskiego z przyłączonym do mnie zapisanym listem bezimiennego pisarza i bez daty w łacińskim języku, o którym pisze wspomniony JX superior Brzeski, że miał do siebie przesłany umyślnym z Nowogrodka i razem do JWW biskupów Lewińskiego (Луцкоро), Horbackiego (Пинскоро) i Bułhaka (Берестейскоро); rozumiem że w podobnej osnowie. Kopię tego ja Suae Excellentiae przesłałem, z której da się widzieć autora gorliwość o utrzymanie hierarchii ruskiej. Lecz nie są dostatecznie wyświecone sposoby via coadjutoriae, tę godność utrzymać i przy odjętej władzy metropolicie (Θ. Россоцкому) jak można temuż przybierać koadjutora, choć tej odjęcie nierządnie nastąpiło. Atoli myśleć nam należy o metropolitalnej władzy wskrzeszeniu nie już z przywiązaniem takiej godności do tytułu arcybiskupstwa Kijowskiego, ale to dostojęństwo może być do którejkolwiek stolicy biskupiej choćby nie stałe przywiązane, ale którego by zdało się z biskupów na taki stopień wynieść i powołać zgromadzonym na elekcję biskupów habito consensu principis nostri clemen-

tissimi. Mamy w Galicyi trzy stolice biskupie, w Węgrzech większa tych zdaje mi się jest liczba. Zaczóż by ciż złączywszy się pod jednym zostający panowaniem u panującego wyjednać nie mogli wolności elekcyi dla swojej hierarchii głowy albo metropolity swojego obrządku cum omnibus juribus metropoliticeis z dawna metropolitom ruskim od stolicy rzymskiej przyznaniem? Excellencia Vestra bliższym jesteś braci naszym biskupom węgierskim i może których znasz z ich osób. Mógłbyś zatem podać tymże projekt do łączenia się z nami, aby z nami łącznie do najjaśniejszego Cesarza proźby podali o ustanowienie właściwej hierarchii ritus graeci catholici, gdy tę mają dissidentes in religione Graeci, za cóż by równego nie dozwolił Cesarz zaszczytu katolickiemu tego obrządku duchowieństwu jeśliby toż zgodnie żądało i prośby swoje monarsze podało. Nie wiem ja dostatecznie, jakiej arcybiskupiej czyli metropolitalnej władzy nasi węgierscy biskupi ulegają, a taż mogła by przeszkadzać i swojej possessyi zadawnionej bronić. Dla tego trzeba by ostrożnie i cicho razem mocno wyrabiać się u monarchy, skłaniając tegoż do uformowania oddzielnej greckiego obrządku katolickiego hierarchii z wyjęciem naszych biskupów od konfirmacyi rzymskiego biskupa (Папы) zostawiwszy temuż szczególnie, jak dotąd na Rusi bywało, konfirmacją metropolity bądź to sedis determinatae, bądź vagae, na którąby wypadła spectata personae industria electicia. Spodziewał bym się, iż bracia nasi węgierscy do takiego projektu przychylić się zechcą; zostaje więc do tychże zgłosić się, onym zaproponować i ułożywszy supplicem libellum do tronu udać się. Nam od własnego metropolity przemocą oderwanym służy prawo niejako dopomnieć się ne deterioris conditionis fiamus pod panowaniem Cesarza JMści i prosić o ocalenie praw naszych. Tamci nowe wprawdzie zyskiwali by atoli zgodne z kościelnymi ustawami prawo. Weź Sua Excellencia na uwagę układ taki i chciej przyjąć na siebie staranie dopięcia tegoż etc. (Dzien. II. 65).

Изъ приведенного явствуетъ, что Холмскій святитель, въ личномъ или церковномъ интересѣ, печалился судьбою униатской церкви совѣтуя Перемыскому епископу Антонію Ангеловичу сдѣлати потребныя мѣры касательно новаго устройства церковной іерархіи въ австрійской имперіи, и также въ томъ дѣлѣ, яко старѣйшій въкомъ между Галицкими епископами, подписалъ прошеніе къ австрійскому императору, о чемъ упоминаетъ въ своемъ Дневницѣ (III. 239): Dnia 5 Maja 1803... spodziewany JW biskup Przemycki... przybył o godzinie dziesiątej i zaraz

przeczytał ułożoną od siebie notę do najjaśniejszego Cesarza imieniem wszystkich biskupów trzech w Galicyi znajdujących się, a te JX pisarz mój przepisał na papierze pod sztemplem czterdziestozłotowym. Ja zaś podpisałem jako pierwszy w rządzie biskupów Galicianskich, także plenipotentią dla JX Harasiewiczza officiala Lwowskiego i do dwóch kanclerzów, których kopie w aktach biskupich znajdują się. Подъ днемъ 9 Іюля въ томъ же предметъ записуеъ въ своемъ Дневниці (III. 256): Tu zapisać przedsięwziąłem relacją o czynności JX officiala Lwowskiego w Wiedniu, który na audiencji u Cesarza przedłożył takie interesa; 1) aby w Galicyi był ustanowiony jeden z biskupów metropolita, gdy Kijowski upada w Rosyji i pozostały i od wszystkiego rządu oddalony; 2) aby ruskie katolickie duchowieństwo osobnego miało w gubernium referenta; 3) aby kapituły ustanowione zostały przy katedrach ruskich biskupów; 4) aby miasto pensyj oznaczonych biskupom w pieniądzech były wyznaczone dobra ziemskie, których by dochody wyrównywały potrzebom onych wydatkom. A lubo nie uzyskał jeszcze zupełnie przychylniej do prośb takich stosownej rezolucyi, atoli otuchę i nadzieję czyniące obietnice monarsze usłyszał, jak z Wiednia wspomniony JX Harasiewicz official Lwowski JW biskupowi Przemyskiemu rapportuje w swoich listach. Сей предметъ относительно возобновленія галицкой Митрополіи изъясняется въ книзъ Annales eccl. ruth. authore M. Harasiewicz (p. 753) слѣдующимъ способомъ. Anno 1803 missus erat Viennam ab episcopis Chelmensi, Premisliensi et Leopoliensi vicarius generalis Leopoliensis Michael Harasiewicz qua delegatus ad C. R. aulam, qui ablegatus episcoporum praestitit haec: 1) sub die 15 Junii in audientia apud Suam Majestatem primum inter desideria episcoporum r. g. c. Galiciensium exposuit, ut antiqua Haliciensis Metropolia pro Galicia restauraretur. 2) Oretenus Nuntium apostolicum comitem Severoli archiepiscopum Vienstensem multoties hoc in negotio interpellavit, et eidem scriptum promemoria ad dillucidandum fine ejusdem ad Sedem apostolicam promovendae exhibuit. (Promemoria ddto 11 Julii 1803 Nuntio Severoli porrectum), 3) Cum hoc negotium ab opinione cancellariae status dependeret, huic etiam promemoria sub 20 Junii 1803 substravit. 4) Copiam memorialem submisit Romam procuratori et superiori Ordinis S. Basilii M. collegii graeci P. Jordano Mićkiewicz pro informatione sub die 15 Octobris 1803. Cathegoria ex supplici libello Suae Majestati sub 15 Junii 1803 a delegato exhibita, Metropoliam concernens sub die 21 Julii communicata fuit per cancellariam aulicam cancellariae status cum requisitione, ut suam jam an. 1796 ad mandatum altissimum requisitam opinionem depromeret intuitu restaurandae Metropoliae Haliciensis et separandae a

Kijoviensi¹⁴⁴). Cum Nuntius apostolicus Viennensis ac alii quoad Metropoliae restaurationem eam difficultatem obmoverent, quod actualis Metropolita Rostocki in vivis existeret, et vix stante vita sua juri suo renuntiaret, ideo sub 26 Octobris 1803 exarabatur ab episcopis Premisliensi Angelowicz et Leopoliensi Skorodyński ad Metropolitam Rostocki literae, quibus petebant, ut propter criticas circumstantias sibi in Galicia in coadjutorem Metropoliae episcopum Chelmensensem Wązynski assumeret, et hac in parte scriptam resolutionem daret. Ad has literas Metropolita Rostocki respondebat sub 16 Febr. 1804, se sperare, quod Sua Imper. Majestas Russica nova gratiae suae pro asseclis r. g. c. editura sit documenta, quod ex hac causa episcopus Luceoriensis Petropolim vocatus adveniret, quodque prudentia suadeat, effectum conferentiarum in causa ritus nostri expectandam esse et ideo desiderio sibi proposito satisfacere non posse. Prius vero antequam literae ad Metropolitam Rostocki expedirentur, exhibebatur sub 13 Septembris 1803 ab episcopo Chelmensi Wązynski et Leopoliensi Skorodyński gubernatori Galiciae d' Urmeny petatum intuitu restaurandae Metropoliae pro Galicia, et nominandi in Metropolitam unum ex tribus episcopis. Demum sub 1 Decembris 1803 expediebatur directe ad Suam Majestatem ab episcopis Leopoliensi et Premisliensi petatum, ut Metropolia in Galicia restauraretur et episcopus Chelmensis Wązynski senio et meritis reliquos superans Metropolita constitueretur. Такимъ способомъ вознамѣренное дѣло оставалось нерѣшеннымъ и не скорѣе якъ по смерти митрополита

¹⁴⁴) Sententia gubernii sub die 29 Aprilis 1796 eo tendebat, ut cum eotum tertius episcopatus Chelmensis in Galicia occidentali accesserit, et hierarchia aucta sit, ab obviandum ambagibus et recursibus ad extraneum Metropolitam, Metropolia pro Galicia Leopoli erigatur, et episcopus Leopoliensis Petrus Bielański, quae senior ac Suae Majestatis consiliarius intimus Metropolita nominetur, eidemque... additamentum 2.000 fl. annue ad congruam ex fundo religionis assignaretur. Такому предложенію сопротивился только одинъ тогдашній Галиційскій губернаторъ графъ Гайсрукъ, чтобы не дѣлать большихъ грошевыхъ издержекъ на жалованіе Митрополита, онъ опасался такожъ скрѣпленія русской народности, придерживаясь правила: Divide et impera. Ex eadem ratione, утверждалъ онъ, remanere deberent graeci ritus episcopi in Hungaria et Transilvania in moderno suo statu, quorum incorporatio Metropoliae Leopoliensi, sensum seu inclinationem nationis magis conjungeret et coadunaret, quae alioquin pro regimine indifferens non est. Въ той политической системѣ скрывается главная причина учрежденія Галицкой Митрополіи уже за владѣнія польскаго короля Казимира В., и въ новѣйшее время учрежденіе сербскаго Патриархата въ Австріи.

Ө. Ростоцкого (1805) якъ пишетъ М. Гарасевичъ (Ann. eccl. ruth. 771), ab episcopis Premisliensi ac Leopoliensi Suae Caes. Reg. Majestati indicabatur et supplicabatur, ut conformiter precibus sub die 15 Junii 1803 per delegatum episcoporum substratis Metropolita Haliciensis per intercessionem apud sedem apostolicam restauretur... Hoc dum in Aula caes. reg. de restauratione Metropolitae Haliciensis... agebatur, imperator Alexander sub die 24 Julii 1806 edebat scriptum manuale, quo archiepiscopus Polocensis hierarchiae Lisowski nominabatur in Metropolitam unitarum ecclesiarum in Russia. Licet huic novo Metropolitae titulus Metropolitae Haliciensis haud adscribatur, ejusdemque jurisdictio jam ex ipso edicto imperatoris ad ecclesias solummodo unitas in Russia sitas restringebatur, id tamen dabat ansam dissensionibus et difficultatibus apud sedem apostolicam intuitu restorationis Metropolitae Haliciensis ejusdemque a Kijoviensi separationis, et tribuendorum eorum jurium Metropolitae Haliciensi, quibus antea Metropolitae Kijovienses et Halicienses fruebantur, quaeque penes susceptam unionem anno 1595 iisdem relinquebantur. Ast hisce omnibus dilucidatis et superatis expediebantur sub die XVII calendas Aprilis 1807 bullae, in quarum prima quae incipit: In universalis ecclesiae meritis licet imparibus constituti: Metropolita Haliciensis restituebatur, ecclesia cathedralis Leopoliensis unita eidem pro antiqua archiepiscopali ecclesia Haliciensi in Metropolitanam evehebatur, et Metropolitae caeteri duo episcopi Premisliensis et Chelmensis ac universus Haliciensis clerus ac populus ejusdem ritus subordinabatur, tum praedictus Metropolita juribus et praerogativis ab antiquo Metropolitis competentibus insigniebatur. Altera bulla, quae incipit: Romani Pontifices, confirmabatur in Metropolitam nominatus episcopus Premisliensis Antonius Angellowicz, isque Leopolim transferebatur, reliqua continebant fidei professionem et pallium. Такимъ образомъ была снова подчинена Холмская епископія Митрополіи Галицкой, якъ прежде въ XIV столѣтіи.

Послѣ занятія Холмской области Австрією послѣдовала также перемѣна въ начальствѣ чина св. Василия В. управляемого съ 1617 года протоархимандритами. Уже при первомъ раздѣлѣ Польши въ Бѣлоруси учреждена была особая Протоархимандрія подъ названіемъ св. Николая, а въ Руси или на Волыни третья Богородицкая, которой протоархимандриты потомъ назывались провиціалами, пока въ

Россіи указомъ 9 Ноября 1803 года не былъ упраздненъ Базилианскій протоархимандричій капитулъ. Такимъ преобразованіямъ управы подверглись такожъ оо. Базилиане въ Холмской епархіи занятой Австрією, о чемъ П. Важинскій въ своемъ Дневницѣ (II. 100) сдѣлалъ слѣдующее замѣчаніе. Dnia 5 (Sierpnia 1799) w dzień oznaczony elekcyi superiora Lubelskiego (монастыря Люблинского) przybył z Lublina JX Ossoliński (базилианъ)... obiecałem zatem po południu zezwać zakonników elektorów i tymże zalecić zwykle przed elekcją murmur. Tegoż dnia odebrałem z Krakowa od gubernium, uwiadomienie iż dekretem J. C. król. Mści dozwolono jest, aby trzy klasztory Galicyi zachodniej certis sub clausulis JX prowincjał Galicyi wschodniej w swoje przyjął zarządzenie... Dnia 6... dopełniliśmy elekcyi superiora Lubelskiego jakim został obrany JX Melety Hrehorowicz professor Seminarii. Po takiej elekcyi niezwłocznie ogłosiłem rezolucją albo dekret Wiedeński przyznający jurisdikcją JX prowincjałowi Galicianskiemu (Галиційському) nawet w klasztorach Galicyi zachodniej i tak całe posiedzenie zakończyliśmy.

П. Важинскій подобно всѣмъ монахамъ-владыкамъ покровительствовалъ чинъ монашескій, котораго членамъ поручалъ первыя епархіальныя достоинства, якъ на примѣръ должность официала въ 1801 году монаху Флавіану Сѣрпутовскому ректору семинаріи, что подало поводъ мірскому Холмскому духовенству къ жалобамъ и первому покушенію, по примѣру восточногалиційскаго духовенства, освобожденія себе изъ подъ верховодства ополщеннаго чина св. Василя. Вотъ первая робкая борьба бѣлаго духовенства съ чернымъ, по изображенію тойже самымъ обжалованнымъ монахо-епископомъ П. Важинскимъ. Dnia 26 (Października 1801), пишемъ онъ въ Дневницѣ (III. 130), jeździłem z wizytą do JP Sierakowskiego kreiskapitana i tam miałem sobie podaną inkwizycją w interesie officialstwa JX Flawiana Sierzputowskiego rektora seminarii zażalonego od kogoś bezimiennego do gubernium Krakowskiego z depozycjami w tymże interesie podanemi do cyrkulu, to jest JXX Bartłomieja Nazarewicza, Antoniego Kuryłowicza, Alexandra Zdanowicza, Piotra Ciszewskiego, Andrzeja Gruszeckiego, Józefa Probitowskiego, Pantaleona Szmigielskiego i Bazylego Lawrysiewicza. Zażalenie do gubernium w ten sposób jest podano: Dioe-

cesis Chelmensis ritus g. c. ad finem mensis Maji a. c. congregata ad Synodum sub praesidentia Illmi ac Reumi Skarbek Ważynski episcopi Chelmensis aegre tulit postquam audiverat constitutum esse officialem Chelmensem ordine de S. Basilii M. Praeteriit quidem ejus promulgatio quibusdam approbantibus, qui notitiam legum tam Suae Caes. Reg. Majestatis quam ecclesiasticorum, nec a limine salutarunt, caeteris autem ob reverentiam suo ordinario debitam silentibus. Hoc pacto graviter laesa dioecesis recurrit ad excelsum gubernium suppliciter exorans, ne mediante sua auctoritate cum praejudicio cleri saecularis ejusmodi electionem officialis confirmare velit. Ejusdem in tota Galicia tam orientali quam occidentali officiales de clero eligendi mos viget, quae consuetudo legibus majestaticis, conformis etiam et hic vim legis habere debet. Praescribunt etiam leges ecclesiasticae, ut patet ex can. 22. caus. 16, 9, 7. et ex Synodo nostra Zamosciae celebrata Tit. VIII de offic., quatenus ad dignitatem officialis saeculares presbyteri promoveantur. Et nulla sane reperitur necessitas, cur ad eandem dignitatem ascisceretur Basilianus. Etenim reperiuntur plures idonei clerici saeculares nisi vocarentur eidem muneri respondere possent. Praeter alios tales sunt hi: Antonius Kuryłowicz, qui aliquot annis egit munus praesidis consistorii Chelmensis, Alexander Zdanowicz, quondam officialis in parte post fluvium Bug, antea ad dioecesim Chelmensem pertinente, R. Basilius Lawrysiewicz, qui commissam generalem visitationem ecclesiarum dioecesis aliquoties explevit. Restat igitur humilimas recitare praeces, ut excelsum gubernium penes hanc praerogativam de lege civili et ecclesiastica clero competentem, eundem conservare non dedignetur. Datum in Krasnystaw 12 Julii 1801. Dioecesis Chelmensis ritus graeci catholici. Свое оправданіе super legitimitате promotionis R. P. Flaviani Sierzputowski ad munus officialis generalis Chelmensis написал обжалованный 28 Октября 1801 года, въ которомъ говоритъ, что безименная жалоба не удостоится отвѣта, что ему прислужала власть sine consensu cleri ad Synodum congregati ad talem electionem procedere, quem admodum reipsa processit, pluribus plaudentibus nec ullo quopiam reclamante; что Замойскій соборъ приказуетъ, ut quilibet episcopus officialem habeat saecularem, si inter saeculares quispiam ad hoc officium idoneus inveniatur, sin minus regularem; что въ восточной Галиціи Перемышельская епархія имѣетъ vicarium generalem in spiritualibus et officialem R. P. Julianum Szponring professum religionis basilianae, quondam hujus seminarii dioecesani rectorem. Яко важнѣйшія причины избранія монаха въ должность официала приводитъ слѣдующее: Praecipue vero eundem movebat, quod idem religiosus e nobili stirpe natus, in juventute sua ordinem

Basilianum amplexus, in eodem studiis gravioribus applicatus, et cursu eorundem consumato manifesta dederit specimina non vulgaris suae eruditio-
nis, et ardentis zeli religionis perfunctus munere concionatoris variis in lo-
cis laudabiliter ultra decem annis, tum etiam Romae socii procuratoris
generalis munus obiit annis undecim et post reditum ex urbe admotus
ad officium rectoris seminarii dioecesanі idem hactenus sustinet satis pro-
vide. Deinde illud etiam perspexeram, quod valde tenuia beneficia cleri
saecularis aut pateretur insigne in suis proventibus detrimentum, si soepius
ab iisdem abesse obligarentur occasione visitationis parochorum aut iisdem
graves et molesti evaderent, si ad meliorandam sortem suam quidquam
ab iisdem exigere auderent, cum congruam nullam officialis habeat desti-
natam. Jam vero seminarіi proventus supplere possent talem defectum.
Accedit quod personae ex clero saeculari multis plerumque implexi nexi-
bus consanguinitatis (нѣтъ - ли тогоже у монаховъ) vix notam partialitatis
effugere valerent constitutae in munere officialis quemadmodum experientia
probatum est¹⁴⁵). Ut vero nimium pro juribus suis clero saeculari intento
os obstruatur, idem recogitet secum, num non potius in jura religio-
siorum idem involaverit, cum cernat de gremio suo assumi ad dignitates
episcopales, ad quas aditum sibi occlusum noverat (о что справедливо жа-
ловалось), quando quidem eadem synodus provincialis Zamosciana (изъ
самыхъ по большей части базилиановъ составленная) eos a tali dignitate
capessanda arcuerit et expresse excluserit statuendo: Tit. VII de episcopis:
„Visum est statuere, ut nemo deinceps nisi a s. Sede dispensationem obtinu-
erit, episcopus esse possit, qui professionem religiosam non fecerit.“ Tanto
magis cum religiosis quibus unice, exclusis presbyteris saecularibus, ex
lege et immemorabili consuetudine conferebantur episcopatus, penitus ex-
clusi videantur. Enim vero stante consuetudine sive lege hisce in oris, vi-
cujus nemo ad talem dignitatem promoveri soleat, qui pro tali dignitate
consequenda non supplicat. Religiosi autem id praestare nequeunt, nisi
sollemnis voti sui transgressores videri velint, et graviter peccent cum circa
professionem trium votorum cum caeteris religionibus communem quantum

¹⁴⁵) Русское бывшее духовенство жаловалось особенно на архидиаконовъ или
офиціаловъ поставляемыхъ изъ чина Св. Васи́лія В. для ихъ взятокъ. Такимъ сребро-
любивымъ архидиакономъ въ Львовской епархіи былъ П. Ломиковскій, создатель Подго-
рецкой монастырской церкви, Золочевского округа, который въ 1723 году въ своемъ
тестамента сверхъ того многимъ монастырямъ по нѣскольکو тысячей зол. польск. от-
казалъ, но за своей жизни подалъ поводъ къ большимъ жалобамъ мірскому духовен-
ству для своего користолюбія.

superaddere votum soleant, quo se obligant et protestantur non procuraturos ulla dignitates sive monasticas, sive ecclesiasticas, neque per se neque per alios sive clam sive aperte, quo firmo stante non audebant certe concurrere ad dignitates episcopales capessendas, neque saeculari clero impedire poterunt quin easdem consequantur. Монашескіи обѣты, на которыи ссылается епископъ П. Важинскій не спасали русское мірское духовенство отъ властлюбивого монашества, и первое еще до сихъ поръ оставалось бы въ подчиненности послѣдняго, если бы Австрійское правительство на Галичѣ не пришло въ помощь русскому бѣдному духовенству, а черное не возвратило къ первоначальному назначенію его, что однако въ Холмской области російское правительство въ новѣйшее время не успѣло иначе совершить, якъ уничтоженіемъ всѣхъ уніатскихъ базилианскихъ монастырей сдѣлавшихся главнымъ розсадникомъ полонизма и огнищемъ заговоровъ въ западной части Руси.

Къ временамъ святительства П. Важинского относится заведеніе женского общества Іоасафатовъ (*siostry unitki błog. Jozafata arcybiskupa Połockiego*), появившихся уже 1792 года въ Холмской епархіи. П. Важинскій спрошенъ Люблинскимъ крейсатомъ 9. Марта 1796 года *respectu monialium tertiae regulae S. Josaphati, quarum ordo primum in anno mox elapso 1795 tantum sub auctoritate unius Superioris Basilianorum suum principium, et ex altiori mandato Provincialis et Generalis praedicti ordinis Basilianorum in eodem ipso anno finem accepit*, отвѣтилъ письмомъ 24 Марта т. г. что слѣдуетъ: *Institutum quoddam devotarum foeminarum circa ecclesiam Bialensem in communi habitantium et quarundam aliarum vitam separatam ducentium Regularium sive Monialium nomine gaudere non posse extra dubium est, quando quidem idem formatum fuerit nulla legitima auctoritate ecclesiastica intendente. Eaedem foeminae devotae assumpserunt nomen Josaphatarum, non quod aliquam regulam sequi vellent B. Josaphati archiepiscopi martyris, qualem hic praesul beatus nullam scripsit, sed ex eo quod primum suum domicilium fixerint prope ecclesiam, quae gloriatur esse receptaculum colendarum exuviarum ejusdem B. martyris, ad quam pariter ecclesiam datur monasterium patrum Basilianorum antiquitus fundatam, idemque ad pro-*

vinciam Lituanam, dioecesim vero Brestensem, quae semper Vladimiriensi conjuncta erat, spectabant. Gloriantur praeterea eadem nomine Tertiariorum ordinis S. Basilii M. . . .¹⁴⁶⁾ Erant praeterea moniales religiosae Basilianae dictae, quae pariter regulam s. Basilii M. profitebantur, et communem vitam ducentes in separatis monasteriis, etsi nonnullis contiguus virorum religiosorum erectis, ac eandem ecclesiam separato tamen in loco et cancellis munito frequentantes. Atque haec semper inspectioni et jurisdictioni episcoporum dioecesanorum suberant, illarumque monasteria in toto regno Poloniae sparsa variis in dioecesibus vix duodenarium numerum excedebant. Non deerant etiam plerique virorum tum foeminarum pietatis cultores, qui in statu saeculari persistentes disciplinam regulae S. Basilii M. amplectebantur, ii tamen paucissimi erant, neque ullam exteriorem vestem deportabant, quae illos a reliqua laicorum et saecularium turba destingeret neque ad vitam communem et cohabitationem in monasteriis obligabantur. Nullum itaque hisce in oris praecesserat exemplum Tertianarum hujus ordinis in communi viventium et habitu externo a saecularibus foeminis distinctarum, quales nunc primum in oppido Biala congregatas cognovi, quanquam ex scripturis communicatis apparet, non deesse aliquas separatim viventes, aliquem tamen nexum cum congregatis Bialae conservantes. Porro an tolerari debeat earundem institutum, viderint ad quos spectabit. Quodsi ego meam interponere debeam opinionem, quandoquidem non contemnendum appareat earundem propositum in promovenda educatione juventutis sui sexus, tum etiam in obsequiis ecclesiae praestandis, studiumque reluceat in exercendis pietatis officiis, tolerandas putarem. Jam vero quod attinet impensam pecuniam pro erigendo aedificio, quod xenodochium vocant, quodque eadem Bialae incolunt, faciendam puto compositionem cum monasterio Basilianorum, ne suo unaquaeque peculio defraudetur, quale pro eo erigendo contribuerat, maxime si movendae eadem essent ex tali aedificio hactenus ab ipsis inhabitato salvo meliori judicio ad quem spectabit intimius negotium scrutari (Dzien I. 184).

¹⁴⁶⁾ Здесь говорить П. Важинский о чинъ св. Василия В., около 1616 года въ одну конгрегацию подъ начальствомъ одного Протоархимандрита стоящемъ, который потомъ раздѣленный на нѣсколько провинцій, по всей Руси во владѣнн древней Польши находящейся, больше якъ сто шестьдесятъ монастырей числиль (ultra centum sexaginta monasteria, comprehensis minutioribus residentiis, incolebat). Папскій Нунцій въ Польшѣ Kosma de Torres доносилъ въ третьей декадѣ XVII вѣка въ Римъ, что Уніятская Русь имѣеть почти 200 базилианскихъ монастырей, изъ которыхъ позднѣе осталось еще 16 Архимандрій и 110 монастырей. X. P. Fabisza Wiadomość o nunyszach, Ostrów 1866, стр. 376.

Упомянутое общество было Австрийскимъ правительствомъ признаное и приговоромъ (dekretem) губернии Краковской отъ 18 Марта 1797 года получило соизволеніе заниматься воспитаніемъ дѣвиць ¹⁴⁷⁾. Въ сказаномъ приговорѣ читается: А ponieważ że pominąwszy ustanowienie ich zakonu, nadto doskonalenia panienek w obowiązkach religii, w dobrych obyczajach w niemieckim i w polskim czytaniu i pisaniu (о русскомъ ничего не говорится), oraz w niewieściach rękodziełach zatrudniają się. Tedy im ze wszech miar potrzebna edukacya aż do uregulowania powszechnego szkolnego pod dozorem cyrkulu pozwala się. Такимъ образомъ за соизволеніемъ Люблинского циркулу отъ 4 Сентября 1797 года соотвѣтно до рѣшенія высокой надворной комиссіи отъ 22 Августа т. г. было завѣдено дѣвичье училище въ городѣ Парчовѣ подъ предводительствомъ Пелагii Брылловой, на что епископъ П. Важинскій издалъ свое одобрение (approbacia) въ Бѣлой 27. 16 Мая 1797 года, въ которомъ говорится: mając zaleconą sobie z pobożnego życia i przykładnych obyczajów Jejmość Pannę Pelagię Bryllównę w diecezji naszej Brzeskiej w administracyą podanej zamieszkaną i w obrządku naszym grecko-katolickim będącą., pozwalamy jej razem z towarzyszącemi osobami, przy którejkolwiek cerkwi diecezji naszej Chełmskiej lub Brzeskiej pomieszkanie obrać i w tym bez żadnej przeszkody pod dozorem jednak naszego urzędu spokojnie przy zwykłym jej nabożeństwie zostawać, wkładając obowiązek, ażeby poci niewieściej osoby artykułów wiary, pacierza, katechizmu, tudzież niemieckiego języka, oraz tejsze poci przyzwoitych robót uczyła... Дѣвичья школа въ Пар-

¹⁴⁷⁾ О томъ увидѣемъ изъ книги: Пѣсни побожные науку wiary i obyczajów Chrześcijańskich w sobie zamykające, dla użytku i zachęcenia bractwa nauki chrześcijańskiej, w całej diecezji Chełmskiej po wszystkich cerkwiach parafialnych ustanowionego przez X. Tymoteusza Szczurowskiego Z. S. B. W. kapłana ułożone, w polskim i ruskim języku na świat wydane, w Lublinie 1801, w Drukarni XX. Trynitarzy въ 8 долю листа 448 страниц. На оборотной страницѣ заглавнаго листа читается: Aby Пѣсни побожные jakie tu się zamykają mogły z pod prasy wyiść drukarskiej zezwalamy. Dan w Chełmie roku 1797 dnia 15 Marca. Porfiriusz Biskup. На страницѣ 5 напечатанъ стихъ: Głos winnej daniny od szkoły Parczowskiej do JW J. X. Porfiriusza Skarbka Ważyńskiego biskupa Chełmskiego i Bełzkiego pasterza i najłitościwszego ubogich dzieł dobrodzieja. По томъ слѣдуютъ побожные пѣсни на польскомъ языкѣ и также въ переводѣ рускомъ, наконецъ Besidy pouczenia Chrzystianskoho, wo polzu spasytelnu Bractwa S. Nykolaja. Powelinijem swiatijszaho Archiereja kyr. Porfiryja Ważynskaho episkopa Chełmskaho y Bełzkaho ustanowlennaho. Pysana sja sut dla uczytyszeza Diwyczeskaho w hradi Parczewi lita 1800.

чевъ Jchmość Pannom Josafatkom po złożeniu zakon-
nego ubioru w publiczności приказомъ Краковской губерніи
и благословеніемъ епископа П. Важинского соизволена, была
собственнымъ иждивеніемъ упомянутыхъ Иосафатокъ и при
помощи Тимофея Щуровского чина св. Василия В., яко со-
чинителя книги *Pieśni pobożne...* въ пользу ихъ печатью
изданной, заведена и называлась: *Sodalistwo nauki chrze-
ściańskiej pomnożenia w panienkach ubogich pod opieką Mi-
kołaja świętego*. Наука и Уставъ для того общества воспитанія
дѣвиць т. е. *Sposob życia sodalistwa panien edukacyjnych
płec niewieścią w nauce chrześcijańskiej* чтется на печатанъ при
концѣ упомянутой книги ¹⁴⁸⁾.

При возникшемъ вопросѣ введенія нового мѣсяцо-
слова такъ въ Польшѣ яко и въ Австріи для послѣдователей
греческого обряда, яковаго нововведенія Премышельскій епи-
скопъ М. Рыло былъ ревнѣйшимъ пособителемъ, П. Важинскій
опасаясь вредныхъ послѣдствій скорого осуществленія того-
же, усомнѣвался также о возможности принятія нового мѣся-
цослова безъ предварительнаго исправленія церковнаго устава
и пасхалии. По той причинѣ писалъ онъ въ 1790 году къ номи-
нату коадьютору Владимірскому Гловневскому: *Gdy wiadomo
jest żądanie stanów sejmujących względem przyjęcia od Rusi kalendarza
nowego, życzyłbym abyś Illma et Reuma Dominatio Vestra* wybranym
w diecezji Włodzimirskiej osobóm zalecił podać reflexyę, czyli przy takiej
odmianie może bydź utrzymana albo przynajmniej łatwo reformowana reguła,
według której rządzymy się w wynalezieniu swiāt ruchomych i dociekania
nieruchomych w który dzień tygodnia przypadną, obracająca się przez lat
532, tak iż gdy Grecy rachują od stworzenia swiata lat 7298 ewolucya
biegu lat wyrażonych 532 teraz rachuje się 14, trwać jeszcze 150 lat ma-
jąca, i po tych upłynieniu taż ewolucia pietnasty raz zacznie się, zawsze

¹⁴⁸⁾ Книга *Pieśni pobożne* Т. Щуровского есть удачно составлена, но полна
опечатокъ, текстъ ея русскій, писанный латинскими буквами, отличается на свое время
чистотою языка, ибо имѣетъ не много полонизмовъ. Польская пѣснь о *zmartwych-
wstaniu z kanonu greckiego* złożona (стр. 286—302) есть замѣчанія достойна для
подражанія подлинника содержаніемъ и рѣимомъ.

skazująca tak ruchome święta którego dnia w miesiącu jako nieruchome święta, którego dnia w tygodniu niezawodnie przypadną. — W Galicyi również zaproponowano Rusi przyjęcie kalendarza nowego i Illmus Premisliensis (M. Ryło) pedibus manibusque poscedi pro parte affirmativa, a zaś Illmus Leopoliensis (P. Bielanski) restitit i zawieszona została Dworu Wiedeńskiego rezolucją¹⁴⁹⁾. Mam ja pisma w takiej materii obydwóch wspomnianych biskupów, ale jeżeli mam zeznać, jak sądzę, obydwie strony mniej przystojnie zachowały się i dzikiemi a do rzeczy nie stosownemi argumentami walczą. Triumfuje niejako Premisliensis zbijając rację JW. JX biskupa Lwowskiego, gdzie ten błdzi przeciwko wiadomości kościelnej historyi i kiedy pretenduje, aby dla porównania kalendarza był złożony synod, ale nie zbija ani ułatwia trudności napomkniętej odemnie wyżej opisanej, tylko uchyla się i zasłania powagą Grzegorza XIII i tylu narodów, które jego poprawę kalendarza przyjęły (Dzien. I. 95). Покушение введения новаго мѣсяцослова, встрѣтивъ сопротивленіе со стороны Львовского святителя, съ кончиною императора Іосифа II уже больше не повторялось.¹⁵⁰⁾

По совершенной неудачи Костюшковского возстанія, въ которомъ П. Важинскій видѣлъ спасеніе уніятской церкви и народа, обратилъ онъ свое вниманіе на желаемое исправленіе церковныхъ книгъ, что явствуетъ изъ переписокъ По-

¹⁴⁹⁾ Письмо Львовского епископа П. Былянського писанное къ Львовой губерніи датовано изъ Львова 7 Сентября 1791 и подписано также Яковомъ Левинскимъ.

¹⁵⁰⁾ Перемышскій епископъ М. Рыло въ своемъ письмѣ поданномъ въ Львовскую губернію касательно исправленія древняго мѣсяцослова подаетъ слѣдующія извѣстія: Anno 1742 collocutus sum (бывъ еще въ Римѣ) in hac materia cum Rmo Basilio Matranga Metropolitano Archiepiscopo Bulgariae Romae degente. Doctus, prudens et sanctus vir summopere anhelabat ejusmodi kalendarii unionem. Eodem anno Romae collocutus sum cum episcopo graeco-catholico Milio vocitato nativo Constantinopolitano, qui etiam vicarins urbi pro Graecis fuerat, eundem sensum exhibebat. Anno 1744 multoties a Floriano Hrebnicki archiepiscopo Polocensi, qui exposit Metropolitani Rusiae fuerat, subaudiveram, quod haec unio kalendarii necessariam distinctionem poneret inter Graecos schismaticos et Graecos catholicos. Anno 1749 et plurimis aliis sequentibus cum Theophilio Godebski Vladimiriensi, cum Feliciano Wołodkowicz Chelmensi, et post Metropolitano, Georgio Pinscensi, Theodosio Luceoriensi variis temporibus per multos annos conversando unanimi voce subaudiveram necessitatem et utilitatem conjugendi kalendarii, ac in congressu Vladimiriensi Rmorum episcoporum 1758, ubi etiam adfuit antecessor meus Szumlanski, hanc eandem necessitatem renognoscebam... Brevi sequuta mors regis Augusti III et comitiorum generalium in republica Polonorum varii eventus desiderium hoc ad effectum non sinuerant deducere... Fateor equidem me collocutum fuisse de Croatia, cum duobus viris, primo episcopo Crisiensi Basilio Bosiskovitz altero Josaphat Bastaszyc abbate, uterque pro unione kalendarii militabat. ... Tendeat Rosham episcopus in Valachia Amphiloehius Orles dictus, dum fueram adhuc Chelmensis

лоцкого архієпископа Ираклія Лисовского съ Холмским свя-
тителемъ, понимающимъ крайнюю потребу исправленія цер-
ковныхъ книгъ, нарочно польскими приверженниками споль-
щенныхъ и слатинизованныхъ, до яковаго рода изобезобра-
женій греческого обряда самъ польскій полководець **Θ. Ко-**
стюшко, со взгляду своихъ политическихъ намѣреній ополь-
щенія Руси, не гнушался возбуждати епископа **П. Важинского**.
Архієпископъ Ираклій Лисовскій, раскривъ всѣ затѣи поль-
скихъ агитаторовъ, писалъ онъ между прочимъ 1796 года
третьяго Сентября, изъ Жидичинского Монастыря, къ епископу
П. Важинскому бывшему нѣкогда своему учителю: Od 1595
po odnowieniu jedności ś. przez naszych biskupow Pocięja i Terleckiego
i 1596 po synodzie Brzeskim, na którym została na tęż unię niezgoda
Balabana i Kopystyńskiego, wiadoma z reskryptów Zygmunta króla, jakie
fatalne nastąpiły kłótnie, czytamy smutne opisanie tragedii ciągle prawie
przez dwa wieki, widzieliśmy i na oczy swe Humanske rzezie, owe wię-
zienia arcybiskupa Sadkowskiego o jedyne fałszywe o rzeź niby z dworem
naszym (Петербургскимъ) przez niego knowane podejrzenie, owe nawet
naszych kapłanów Unitów haniebne przez mistrza głów ucinanie w Krze-
miencu, niby za jakąś rzeź rzymskich katolików uprojektowaną, w któ-
rym czasie ledwo się od podobnych napaści godny biskup Łucki Lewiński,
pasterz rzeczonych niewinnych męczenników parochów wywinął. Te tedy nie-
zgody unitów z nieunitami i kłótnie, acz były sejmami polskimi przy do-
howorach silnych rossyjskiego dworu zawsze bezskutecznie mitygowane, nigdy
jednak nie wzięły konca, ani skutek nastąpił interesowania się, przez co
zawsze pomnożała się wzajemna nienawiść katolików obojga obrządków
do gr. rossyjskich wyznawców, z których poszły niedawno haniebne dwóch
godnych biskupów z drugimi magnatami powieszenia wśród Warszawy, któ-

episcopus, domum meam visitavit, et ille antistes hujus erat sensus — Львовскій
епископъ сопротивлялся введенію нового *мѣсяцослова* говоря *вопервыхъ*: Nondum
longe praeterlapsa sunt tempora polonicarum revolutionum, adinventae necessitas
sufferendi Skitense schismaticorum monasterium, hodierni incolae Ucrainenses et
ipsi uniti Graeci in Hungaria viva exempla de magna ansa quam schismatica religio
ultra et ultra de unitis graecis habet. *Потомъ* заставлялся уничтоженіемъ Пасхалии,
потребою передѣлки церковного устава и проч.

rych przykonywano za sprzyjanie Rossianom, jako szyzmatykom.¹⁵¹⁾ Ztąd wyrodziły się owi kosinierowie i pikinierowie z biednych kmiotków po powstaniu Krakowskim, i porwanie się na Rossyan Warszawskim, i ten biedny tłum ludu na rzeź przeciw rosyjskim nie zwyciężonym wojskom prowadzono, ponieważ mu punkt religii wmawiano, jakoby na przeciw Bisurmanów. Ów to zelus naszych duchownych, jako to: Opata Owruckiego, biskupa Kałuskiego (?) kanonika Kulikowskiego i drugih już wygnaniem ukaranych za zdradę knowane po zaprzysiężeniu wierności tronowi rosyjskiemu (П. Важинскій участвуя въ польскомъ мятежѣ не былъ еще русскимъ подданнымъ) i inne tym podobne rzeczy dały powód niecierpienia dalej Unii naszej, wmałej liczbie pośród wielu milionów narodu rosyjskiego; świeżo zagarnięty teraz, ponieważ z niej fundowania się, a ze strony błahoczystywych przeciw jej krzewieniu się, najokropniejsze pochodziły praktyki, wedle Rossyanów powszechnego zdania. A że to, com wyraził, jest rzeczą istotną, pokazuje tę prawdę udzielony o Unitach mandat Monarchini naszej (Екатерины) 1794 do najwyższego rządcy krajów Wołyńskich, Ukraińskich, Podolskich JW. Tutulmina ordinowany, w tych między inszemi słowach: Do wykorzenienia Unii z Rzymiany najlepszy środek przepowiadanie słowa bożego, a tym środkiem przywrócenia spokojności i jednomysłności w tamtych stronach. Jeżeli tedy za niezgody i naruszenia spokojności i jedności i jednomysłności upada unia nasza, któż by najpewniej te spokojność i jednomysłność od monarchini naszej po narodzie żadaną nam Rossyanom wszystkim na zawsze darować potrafił, a tym zupełnie uszczęśliwić, o to nie kto inny (zdaniem wszystkich) jak tylko najwyższy nasz pasterz kościoła ś. Pius VI swoją przy assystencyi Ducha ś. starannością u dworu rosyjskiego i duchowieństwa traktując w całym wielkoludnym imperium zrobić jedność, niżeli ono w kilku tylko prowincjach jak dotąd było utrzymując. Nie zejdzie Jego świętobliwości na skutecznych do tego dzieła sposobach, którego poselstwo 1784 do Monarchini naszej

¹⁵¹⁾ Въ 1794 году 9 мая Rada tymczasowa осудила на смерть инфантского епископа Коссаковского, который был того же дня повешенъ въ Варшавѣ, гдѣ польская чернь 28 Юня повесила безъ суда также виленского епископа Игнатія и князя Масальского. Епископъ холмскій Скаршевскій былъ тоже осужденъ на смерть, но помилованъ Ѳ. Костюшкѣмъ на прошение короля и панского нунція. О последнемъ епископѣ пишетъ П. Важинскій (Дзѣнь I. 157) JX. Skarszewski Biskup Chełmsko-Lubelski i podkanclerzy koronny przy powstaniu warszawskim, od polaków wareszcie osadzony za czynności sejmu Grodzińskiego, w kilka miesięcy sadzony na śmierć przez szubienicę za wdaniem się JX. Nunciusza od naczelnika Kościuszki od śmierci uwolniony, już po degradacyi swojej osadzony w prochowni, mając do śmierci swojej być w takim areszcie za opanowaniem Warszawy przez Moskalów uwolniony.

w interesie fundowania arcybiskupa rzymskiego JW Siostrzenczewicza i onego paluszem przyozdobienia zostało, z wielką katolików naszych radością upoważnione, i uskutecznione na wszelkich Ojca ś. żądaniach, którego wspa-
niałe przyjęcie wojażujących wielkich książąt, następców rosyjskich w Rzymie Katarzynie II wdzięczne wielce zostało, którego odezwy listowne do tejże monarchini z radością naszą i nadzieją powszechną kiedyż tedy jednności uskutecznione zostawały. Jednak ten sposób najprzyzwoitszy w tych czasach przydałby się, jak tu niemamy, gdyby zdało się Ojcowi ś. wznowić ten starunek ugody, którego uczynili byli w Sorbońskiej akademii doktorowie anno 1717 die 15 Junii pismem swoim przez ręce imperatora rosyjskiego ś. p. (Петра В.) do biskupów i kleru ruskiego adresowanym, takowa bowiem odezwa Ojca ś. niechibnie ugody żądanej przyniosła by skutki, gdyby to wszystko najwyższy pasterz kościoła ś. co do artykułów wiary przyznał kościołowi rosyjskiemu, co przyznali doktorowie Sorbońscy.¹⁵²⁾

¹⁵²⁾ Подобно тому як описуемое покушение посредством Холмского епископа П. Важинского соединения российской церкви съ римской теперь обновилось, так во время пребывания императора Петра В. въ Холмской епархii въ Тересполь взяло оно свое первое начало, что изъ сльдующей любопытной хотя неполной записки находящейся въ рукописи митроп. Льва Киска (стр. 492) яствуетъ: Annus igitur 1699 instabat, quo serenissimus Moschorum imperator Petrus Alexiewicz in persona sua sereniss. Poloniorum principem Varsaviae, Zamoscii et alibi in ditionibus regni inuisit, summaque familiaritate sancito foedere pacis usus est, spondens irrevocabiler se postulante exigentia suppetias laturum et daturum contra hostes patriae sarmaticae: ubi jam rediret in suum regnum commonefactus de internis seditionibus in Moschovia principum et bojarorum, Brestie in Lithuania nonnihil substitit, pro regia dignitate a domino Josepho Słuszka castellano Vlnensi, et exercitus in ducatu Lithuaniae campiductore in arce sua Terespoliensi versus Bugum amnem sita exceptus, magnifice tractatus erat. Aduit dominus Metropolitanus (Левъ Заецкій) cum suorum assistentia sereniss. principem consalutavit glorioso praeconio, sacram Unionem tametsi schismaticis tenacissimo commendavit, suique exoratores perenne declaravit, grato animo illum sibi praestitum acceptavit honorem, benedictionem pastorem pro more gentis illius impertiendam postulavit, et quisnam esset, cujus personam deferret ubi intellexit, subjunxit princeps, non debere violenter ad unionem sui sectatores pellicere, et ecclesias sui juris facere; reponit Metropolitanus, in orthodoxo etiam regno et principe et catholico senatu non debere sectatorios sibi jura cudere, et unionem detonare, quam edicto Domini nec portae inferi pravalere possunt, multis aliis disceptatis, de statu unionis sacrae et successibus ejusdem, de ritibus qui nullo titulo infringuntur, verum secundum morem ecclesiae orientalis in suo vigore et valore durant, de erectione novorum monasteriorum, varias per partes regni pietate ipsorummet dominorum purpuratorum ritus latini et equestris ordinis. Audiit haec gratanter, subjunxit, utinam quemadmodum relatum habemus de vobis nostrum etiam regnum in ditionem s. sedis apostolicae et vicariorum Christi deveniret, ut

Niechby raczył Ojciec ś. wezwać najjaśniejszego cesarza chrześcijańskiego (именного Императора Франциска II) do tejże ugody wdania się, przez co swoje przymierze z imperium rosyjskim daleko mocniej wygruntował by ten monarcha, gdyby owo obostronne wewnętrzne odróżnienie się względem niejedności religii ustało. Niechby raczył Ojciec ś. niebawnie uprosić u Monarchini naszej, gdyby tym czasem nakazała rzymskim, unickim i swoim ruskim biskupom partykularnie rozmówić się i ułożyć środki ugody. Niechby naszym niektórym biskupom dozwolono było, czy do Rzymu czy do nunciatURY zjechać dla obszerniejszego zainformowania, że kościół rosyjski toż samo wierzy, co wierzymy my Unici, że tymże samym obrzędem ś. sakramenta administruje, którym i my Unici, nawet w niedostatku jednejże agendy (Требника) jednego mszała i jednego Pontyfikała (іератикона) ad mentem Euchologii Benedicti XIV, czymbyśmy przynajmniej ucieszyli się w terazniejszym konaniu naszym. Przyłożywszy tedy jaśnie i dowodnie stan Unii naszej dogorywającej na fundamencie mandatów monarchini Pani naszej najmiłościwszej, które na tych trzech leciech o nas zapadłe w liczbie pięciu, tak rozumiem, że albo bywsza jeneralność zakonu przez nowego prokuratora, albo JW. Metropolita czyli też nasi biskupi dla wiadomości a z tą informacyi Stolicy ś. przedstawili. Więc najpokorniej Vestram Excellentiam proszę swoim i wszystkim Ojca ś. objaśnić, i gorąco prosić o wdanie się w środki pokoju, co przyniosło by kościołowi ś. na tych czasach

tandem exclusa contrarietatis specie oriens et occidens in unum evalesceret corpus, fieret unum ovile et unus pastor, nos quantum vires suppetant huic proposito et labori in regno nostro non deerimus, volumusque a te praesul, ut ad nutum nostrum idoneus huic muneri subministres operarios, quos protegere favoribus prosequi nostrum erit; facta collatione dominus Metropolitanus osculum manui imperatoris fixit, ipsi vero benedictionem impertitus ad cathedram rediit. Nec vani conatus fuere pastoris pollicitatioque imperatoris, etenim D... Szere-metew magnus in imperio senator facta nomine sui principis legatione ad Innocentium XII summum pontificem spem convertendae gentis ad unionem appromisit in documentum ejus rei missionarios suos apostolicos in regnum flagitavit assignati sunt ad id ex ordine (Basilitarum) per breve apostolicum cum explicato sensu summi pontificis et sacrae Rotae cardinalium ac collegii de propaganda fide jurejurando obligati P. Joannes Szperkowicz Lithuanus et alter P. Palladius Rogowski Moschus ex collegio graeco misionarii, quorum alter in patria fundamenta ponit, primus in Lithuania subsistit, donec certior reddatur, de omnibus in regno circumstantiis quae nonnisi magno populorum tumultu ac eruenta, cede ob excitatam rebellionem sopientur... Въ томъ предметъ соединенія велико-русской церкви съ римскою во времена императора Петра В. смотри сюда относящіяся корреспонденція въ любопытной книгѣ А. Theiner Monuments historiques

zmniejszającemu się, osobliwsze pomnożenie, przez złączenie się rosyjskiego w chrześcijaństwie największego królestwa, protekcyą najsilniejszą, Ojcowi ś. nieśmiertelną sławę, gdyby w tym oświeconym wieku tak długo i żałośnie trwająca diwersją kościołów zaspokoił: a wraz by to pomieściło naszych biskupów, prałatów teraz bezmiestnych na stolicach znów pasterskich, biednych parochów, którzy po odejściu ludu swojego do panującej religii, wstrzymani są a divinis, do swoich że znówu ołtarzów wróciłoby, cerkwie wielu kapłanów Baziliańskich, w których była cura animarum zamknięte zostały by znówu otwarte, klasztory mnichów i mniszek zabrane dla duchowieństwa niezjednoczonego i pomieszkania wyż wyrażonych trzech biskupów (теперь Подольского Іоаннія, Волинского Варлаама и архієпископа Минского Виктора Садковского) znów zwrócone by były, przez tęż żadaną ugodę zostało by duchowieństwo zakonne i świeckie teraz w cieniu siedzące ze swojemi pasterzami w osobliwszym szacunku i poważaniu, jeszcze niezliczone nastąpiły by dla wszystkich katolików uszczęśliwienia.¹⁵³) W tym otwarciu zjaśniawszy się mojemu dobrodziejowi i w szkołach nauczycielowi, któremu nunquam satis z mojej wdzięczności, polecam się jego ś. modlitwom u ołtarza bożego ze zwykłą i należną cześcią zapisując się. О всемъ томъ не омедлилъ епископъ П. Важинскій увѣдомити главу уніатскорусской ієрархіи митрополита Θ. Ростockого, до которого онъ изъ Холма 13 Ноембрия 1796 писалъ, что слѣдуетъ: Donosilem podobno suae Excellentiae, że JWX arcybiskup Potocki niedawno znajdując się na Wołyniu ze mną żądał widzieć się, już ten pasterz z Wołynia zabierał się do powrotu na Białą Ruś, właściwej swojej diecezyi przez Kijów, dokąd tegoż miał odprowadzić JWX Husakowski koronny Prowincjał. Tenże prałat widząc trudność zjechać się ze mną, raczył mnie nawidzieć listem swoim z Żydyczyna pisany, który chociaż późno staraniem znów XX Począjowskich na Brodzką pocztę oddany mnie doszedł, jaki ja przetłumaczywszy na język łaciński dzisiejszą pocztą do Rzymu posłałem, a tu wierną kopię w ojczystym języku (тогдашнимъ дипломатическимъ на уніатской Руси) przyłączam; okaże list taki wielce chwalebna chęć i gorliwość tego prałata do zjednoczenia całego kraju rosyjskiego z kościołem rzymskim dą-

relatifs aux regnes de Alexis Michaelowitch, Fedor III et Pierre le Grand Czars de Russie. Rome. 1859 N. N. CCCI. CCCII. CCCIV.

¹⁵³) Епископу Владимірскому Млоцкому, Лупкому Левинскому, Пинскому Горбацкому и Митрополитему Суфрагану Бутримовичу назначено жалованіе ежегодно 3.000 рублей, Митрополиту Θ. Ростockому 6.000 рублей. Всю оставшуюся уніатскую паству подчинено Полоцкому архієпископу И. Лисовскому.

zaczę, chociaż mniej podobną do uskutecznienia¹⁵⁴⁾ jednak in magnis et tentare laudabile est, do czego ile z naszej strony dopomódz możemy, wszelkiej pracy i staranności dołożyć powinniśmy, i tym koncem Excellentiae Vestrae kopię listu tego komunikując, ażebyś swoją radą i jakąkolwiek możesz pomocą tak ważny interes chciał popierać. Rzecz pewna, iż Rosyjanów może odstręczać od jedności nasze od greckiego obrządku oddalenie się, zdaje się zatem, iż należy takiemu wstrętowi zapobiedz, jak najpilniej starając się nienagannie zwrócić obrzędy cerkiewne, baczność mając jak największą na księgi cerkiewne, aby te drukowano zgodne z dawnymi exemplarzami, a nastąpiłone odmiany żadną nie upoważnione ustawą były otrącone, mianowicie w mszałach, w Trebnykach i Pontifikałach. Już przed lat blisko trzydziestu nasi poprzednicy uznawali (и до сихъ поръ признають хотя въ томъ предметъ ничего не дѣлается) takiej pilności potrzebę i projektowali tym końcem synod złożyć, przygotowawszy pierwiej ksiąg poprawę, i tychże pracą był ułożony trebnyk wydrukowany niewiadomo gdzie, którego wydał. Ja mam wprawdzie exemplarz, jakiego w całej Rusi naszej dopytać i wynaleść przy wielkiej pilności nie mogłem i tego ja użyczył bym suae Excellentiae do przejrzenia i osądzenia, jeżeli na takim przestawać mamy i starać się, aby podług tegoż odtąd były drukowane, żadnych odmian nie przypuszczając, a względem mszałów, i osobiwie pontyfikałów należy nam pilność uczynić, abyśmy następcom naszym też poprawione zostawili... Въ интересъ исправленія уніятского испорченного понтификала писалъ епископъ П. Важинскій къ угорскорусскому епископу Андрею Бачинскому въ Мукачъ 6 Апрѣля 1802 года, испрашивая тогоже: Quoties autem Excell. Vestrae placuerit me consolari sua epistola, vellem instrui quo libro Pontificali utitur ubi impresso et num is facile comparari posset? Semel tantum in Russia nunc Galitia nuncupata typi beneficio is editus est in monasterio quondam Unioviensi curante piaе memoriae Athanasio Szeptycki Metropolitano Rossiae simulque

¹⁵⁴⁾ П. Важинскій при всей своей миссіонарской ревности усомнивался въ успѣхъ пособствованного собою дѣла т. е. обращенія того народа къ церковной уніи, противъ котораго два года тому назадъ уже не съ крестомъ, якъ теперь но съ мечемъ въ рукахъ вступалъ въ отчаянную борьбу о жизнь или смерть (згнати albo zwyciężyć). Надвигались однако, что съ помощью Русскихъ государей удасться всему великорусскому народу и духовенству его скоро накинуги церковная унія, подобно тому якъ въ началѣ XVII вѣка покушанось посредствомъ Іоанна Димитрія облатинити Москвитей, о чемъ in Junio соборъ Кіевскій пише до Острожскіе го... что Мнішекъ зъ Stadnickim, Tarłem і Konstant Wiszniowiecki wprowadzili Dmitra (po świecku звалъ się Soszko Bogdanowicz), który chciał cerkwi na kościoły obrócić, Jezuitów wprowadzić, Мнішковнє даć Nowygród і Psków, przysięгł super ritum romanum, з чзго się Papież uweselił, przez Marcina Malowidę, і kazal ten interes promovere kardynałowi biskupowi Krakowskiemu. Рукоп. Л. Кишки стр. 603.

episcopo Leopoliensi, is tamen magnopere depravatus lucem aspexit, indigere videtur magno studio ad se reformandum.¹⁵⁵) Illud porro in commodum accedit, quod in tota Galicia nullam habemus typographiam literis sclavonicis instructam (кроме ставропигіальной Львовской), quin etiam ejusmodi librorum magnam patimur penuriam, cui nova ejusdem eaque correctiore editione succurrere nobis Deo favente constitutum est, ad quale opus perficiendum haud modico esse posset adjumento liber si quis est alibi impressus, quo nostri confratres in Hungaria functiones episcopales exercentes uti consueverunt, id eaque nobis gratissimus esset... На такихъ общихъ желаніяхъ исправленія церковныхъ книгъ дѣло кончилось, и до сихъ поръ еще остается не исполненнымъ для недостатка матеріальныхъ средствъ у общины уніятской Руси. Касательно литературной дѣятельности епископа П. Важинского надо еще замѣтити, что онъ перевелъ съ италійскаго языка на польскій сочиненіе *Xiędza I. Piotra Pinamonti Synagoga z błędu wyprowadzona, czyli droga ułatwiona do przekonania każdego żyda o fałszu sekty żydowskiej*. Издано печатью въ Почаевѣ 1792 года 4 долю листа. Въ своемъ дневницѣ (II листъ 4) пишетъ онъ 26 Января 1797 *zabawiałem się tłómaczeniem książki włoskiej o obowiązkach chrześcianina żyjącego na świecie*, но была ли тая книга печатью обнародована мнѣ не извѣстно. Изъ письма его писаннаго въ Римъ къ кардиналу Литта 1-го Января 1802 увѣдуемъ, что онъ такоже вознамѣрялъ заняться собираніемъ матеріаловъ для исторіи русской церкви. *Enimvero quod concernit R. P. Samuelis Nowicki propositum*, писалъ онъ (Днев II 148.), *conscribendae historiae ecclesiae Ruthenorum, illud immatura morte praeventus haud valuit complere, quinimo superstes ferme ab eodem recessit, postquam viderit opus in lucem editum lingua polonica R. P. Ignatii Stebelski plurimis notitiis ad eandem spectantibus refertam, ne actum agere videretur. Is namque autor aliud omnino argumentum sibi propositum habens scilicet vitas describere duarum Sanctimonialium Euphrosinae nimirum*

¹⁵⁵) Упомянутый Понтификаль изданъ 1740 года подъ заглавіемъ: „Служебникъ святиТЕЛЬскій содержащъ въ себѣ по чину Св. восточной церкви Литургію святиТЕЛЬскую, прочая обряды епископомъ прислужащія, первое типомъ издадеса въ обители Уневской иноковъ Св. Василия В.“ въ небольшой листъ стр. 312.

et Praxedis, in suis notis quae longe excedunt principale suum objectum, complexus est plurimas narrationes ad historiam ejusmodi pertinentes. Puto autem opus tale reperiri in hospitio Romano procuratoris generalis ss. Sergii et Bacchi. Praeterea nulli ferme usui esse possent scripta, si quae fortassis reperirentur R. Nowicki; is enim vir etsi eruditus tales formabat characteres, quales soepe idemmet legere non valebat, tanto minus exteris perceptibiles erunt. Ego vero quamvis summe desiderarem in eam conferre operam in adjuvando studio talis historiae conscribendae, tamen non video quomodo id praestare possem, quoniam ita obrutus sum a civilibus magistratibus, ut iisdem respondendis mihi soli relictus vix sufficere possim. Sitamen' aliquando tantis curis solutus fuero, cujus spes ferme nulla relucet, haud abnuam aliqua saltem ligna in talem silvam colligere et comportare¹⁵⁶).

Свою богатую библіотеку такъ въ печатаніи книги якъ рукописи отказалъ епископъ П. Важинскій грамотою своею отъ 23 (12) Октября 1797 года для Холмского монастыря чину св. Василя В. Notum praesentibus facimus, quod hoc nostrae praesenti instrumento totam nostram bibliothecam, sive libros tam ecclesiasticos pro divino officio persolvendo, tum varii generis multorum auctorum variarumque linguarum, nonminus typo impressarum quam manu scriptarum monasterio patrum Basilianorum Chelmensium ad cathedram persistentium inscribimus atque donamus. Однако въ посѣданіе сей библіотеки, въ силу привиденной грамоты, имѣлъ Холмскій монастырь не скорѣе якъ по кончинѣ его вступить (Днев. П. 39).

¹⁵⁶) Сюда относящееся место изъ письма кардинала Литта отъ 21 Декабря 1801 г. гласитъ: *Audiavi penes te Illme domine reperire quaedam scripta P. Nowicki O. S. B. M. quibus historia ecclesiae ruthenicae et plura nedom Unitorum sed etiam schismaticorum documenta scitu digna illustrantur. Haec autem multum juvarent laborem alicujus ex meis amicis, qui sibi propo suit scribendum et jam coepit opus de origine et praedicatione christiane religionis in Russia, de ortu et progressu ecclesiae ruthenicae, de initio schismatis, de iis quae tentata sunt diversis temporibus ad revocandos Ruthenorum animos ad sinum catholicae ecclesiae, de reditu Ruthenorum ad communionem s. sedis, tandem de historia Ruthenorum qui in schismate permanserunt, de ortu atque interitu Patriarcharum Moschuensium et de similibus quae in hoc argumento memoranda occurrunt.* Упомянутый здѣсь яко другъ кард. Литты, составляющій исторію русской церкви есть священникъ Фр. Густы (Gusty), сочинившій въ самомъ дѣлѣ такую же исторію на италійскомъ языкѣ, которая тоже въ польскомъ переводѣ находящаяся, была издана печатью въ Краковѣ 1857 года, въ двухъ томахъ Іереемъ Іоанномъ Лавровскимъ приходникомъ греч. кат. обряда въ Краковѣ. Ф. Густы въ предисловіи къ своему сочиненію упоминаетъ о О. Новицкомъ и его историческихъ трудахъ.

Подобно своему предшественнику епископу М. Рыль осматривалъ онъ въ городѣ Бѣлѣ находящіяся мощи блж. Іоасафата. Тотъ офиціозный актъ совершилъ и записалъ епископъ П. Важинскій въ своемъ Дневницѣ (П. 19) 26 Іюня 1797 года: Rano w czasie jutrzni odprawującej się, mszę ś. miałem, w czasie której komunikowała J.Pani z Paszkowskich Buchowiecka rotmistrzowa Brzeska... Potem miałem podaną sobie kopią dekretu s. Sedis inspekcyi Protoarchimandryty polecającego reliquie błog. męczenika Jozafata, tychże opisanie anatomiczne przez medyka Jozefa Antoniego de Karres, w przytomności JX. Jozefa Serafinowicza specjalnego komisarza od urzędu protoarchimandryczego do tego dzieła oznaczonego w roku 1780 dnia 20 Lutego. Jtem zlustrowanie tychże reliquij przez JX. Lucida Wojniłowicza opata Kobryńskiego delegowanego komisarza od JX Jozefa Morgulca protoarchimandryty uczyniona w r. 1785 dnia 9 Lutego. Zatem oświadczyłem się postąpić sam do zwizytowania tychże reliquij, jakoż z południa o godzinie wtorej poszedłszy do Cerkwi z miejsca swego trumnę ruszyć i przenieść do zakrystyi kazałem i tam w przytomności JX officiala Brzeskiego JX Nazarewicza pisarza naszego oraz JX. starszego Chełmskiego rektora seminarium Chełmskiego, miejscowego superiora i innych zgromadzenia Bialskiego zakonników trumnę otworzyłem i opatrzyłem ciało błog. męczenika Jozafata, a takie opatrzenie okonczywszy na swoje miejsce odłożyliśmy i do swojej stancyi powróciliśmy¹⁵⁷).

¹⁵⁷) Іоасафатъ (Іоаннъ) Кунчевичъ родился въ 1580 году въ Владимірѣ Волинскомъ, отецъ его по ремеслу былъ сапожникъ, окончивъ науки въ іезуитской коллегіи въ 1605 году постриженъ въ монахи Свято-Троицкого монастыря въ Вильнѣ съ именемъ Іоасафата, яко іеромонаха написалъ книгу Оброна віару въ пользу униі, былъ названъ отъ католиковъ бичемъ схизматиковъ, неуниатами же Душехвatomъ. Онъ обратилъ къ униі Полоцкого воеводу Михаила князя Друцко-Соколинского, и литовскорусскихъ вельможъ: Тризну, Мелешка, Солтана, Полоцкого каштеляна Ивана Корсака, подсудка Данила Щита и Теодора Вокловича, Теодора и Януша Скумина Тышкевичей, которые въ послѣдствіи перешли къ латинскому обряду. Митрополитъ Упатій Потій сдѣлалъ его настоятелемъ, сперва Битенского потомъ и Жировицкого монастыря. Митрополитъ Іосифъ Рутскій поставилъ его на свое мѣсто архимандритомъ Виленского Троицкого монастыря, теперь король Сигизмундъ III назначилъ Іоасафата коадьюторомъ епископомъ Іолоцкой архіепархіи и преемникомъ Гедеона Бродницкого, въ слѣдствіе чего Іоасафатъ былъ посвященъ въ Вильнѣ 12 Ноября 1617 года. По кончинѣ Бродницкого въ концѣ 1618 получилъ Іоасафатъ отъ короля грамоту на архіепископію Полоцкую, а въ 1619 году привилегію на подчиненіе своей власти всѣхъ неуниатскихъ церквей и монастырей въ Полоцкѣ, Витебскѣ, Могилевѣ, Мстиславѣ, Оршѣ и во всѣхъ предѣлахъ его

Окончивая краткое жизнеописаніе епископа П. Важинскаго надо упомянуть еще о томъ, что онъ для выясненія своей дѣятельности, яко дважды одnogолосно избранный въ должность протоархимандрита чина св. Василя В. поставился о подробное собраніе всѣхъ сюда относящихся публичныхъ актовъ, грамотъ и писемъ, такъ духовныхъ якъ мірскихъ высоко поставленныхъ лицъ принимающихъ участіе въ его промоціи къ упомянутому достоинству. Тотъ богатый важный матеріалъ для исторіи чина св. Василя В. помѣстилъ онъ въ первой части своего Дневника подъ заглавіемъ: *Promptuarium actorum, ex quibus modernum ac futurum publicum edoceri poterit, qua via ac methodo Perillustris Rmus Dnus Porphyrius Skarbek Ważynski Ordinis S. B. M. abbas Zydzczynensis iterato unanimi patrum capitularium voto electus Protoarchimandrita, ad gradus dignitatum ecclesiasticarum a die 8 Aprilis 1784 anni invitabatur, et licet abditus in tenebris adamatae sibi religionis omnibus prorsus renuntians honoribus ad cathedram episcopatus Chelmensis D. I. O. gratia non sine fausto Hierarchiae graecae omine est promotus.* Сверхъ того повелѣлъ онъ вписать въ первую часть своего Дневника (листь 227) на латинскомъ языкѣ составленныя замѣчанія (*observationes*) на окружное посланіе, ложно приписанное Полоцкому архіепископу Ираклію Лисовскому, касательно очищенія уніатско-греческаго обряда посредствомъ исправленія церковныхъ книгъ, на основаніи Евхологіона папы Бенедикта XIV, получивъ

архіепископіи. Съ большею ревностью приступилъ теперь Іосафатъ къ обращенію схизматиковъ въ Унію, упрекалъ канцлера великаго княжества литовскаго Льва Сопьгу и польское правительство въ недѣятельности и нерѣшимости принять сильнѣйшія мѣры къ истребленію схизмы. Ответъ Сопьги данный Іосафату подобенъ письму короннаго канцлера А. Замойскаго къ епископу Холмскому Рылъ (стр. 108) въ такомъ же предметъ. Іосафатъ палъ жертвою своей миссіонарской ревности 12 Ноября 1623 года. Папа Урбанъ VIII въ 1624 году причислилъ его къ лику блаженныхъ (*beatorum*) мучениковъ римской церкви, и повелѣлъ праздновати память его 16 Сентября. Настоящего года 1867, въ 1800 годовщину кончины Св. верховнаго апостола Петра, 29 Іюня совершится Папою Піемъ IX причисленіе Іосафата къ лику святыхъ (*sanctorum*) мучениковъ римской церкви.

тоеже отъ папского нунція Литти¹⁵⁷). Здѣсь помѣстилъ онъ большій свой отвѣтъ на письмо Полоцкого архіепископа Ираклія Лисовского писанное изъ Жидичина 3 Сентября 1796 года въ дѣлѣ соединенія великорусской церкви съ римскою (Дневн. I. 233). Въ третьей части своего Дневника (стр. 54. 171) чтутся помѣщенные на италійскомъ языкѣ два любопытные меморіалы прокуратора чина св. Василія В. въ Римѣ, Иордана Мицкевича, предолженныхъ римскому папѣ такъ въ интересъ своей особы якъ и своей резиденціи. Въ упомянутыхъ меморіалахъ приводятся историческія даты касательно базилианской церкви св. Сергія и Бакка въ Римѣ (della Madonna del Pascolo), куда монахи чина св. Василія В. введены были папою Урбаномъ VIII 1639 года. Въ 1829 года такъ церковь якъ и обитель при ней находящаяся перешла въ посѣданіе римской Пропаганды¹⁵⁸).

Епископъ Холмскій Порфирій Важинскій скончался 9 Марта 1804 года, управление овдовѣвшей епархіи обнялъ Перемыскій епископъ Антоній Ангеловичъ, въ котораго вѣдомствѣ оставалась Холмская епархія до 1809 года, когда договоромъ

¹⁵⁷) Сочинителемъ окружного посланія приписуемого Полод. арх. П. Лисовскому надѣлавшаго такъ много шума былъ нѣкто Юркевичъ, о чемъ говоритъ П. Важинскій въ письмѣ своемъ отъ 27 Декабря 1796 къ папскому Нунцію: *Communicata mihi gratia Suae Dominationis encyclicae ad eorum nequaquam foetus est praeememorati archiepiscopi, sed est partus turbidi capitis et subjecti vere inquieti D. Jurkiewicz, quemadmodum ipse archiepiscopus cognovit.* Дневникъ П. Важинского I. 209. 238.

¹⁵⁸) Подробное извѣстіе о томъ напечатано въ книгѣ: *Pamiętki polskie w Rzymie przez G. Z.* Въ церкви св. Сергія и Бакка погребенъ митрополитъ Р. Корсакъ на камнѣ надгробномъ чтется: *Raphaeli ex comitibus Korsak Archiepiscopo Kijoviensi et Haliciensi, Metropolitae totius Rusiae, qui a Sigismundo III Poloniae rege apud s. Sedem ad gravissima negotia A. B. Josaphat Koncewicz arch. Polocensis Martyrii causam agendam ablegatus.* ... скончался 1641 года. Въ сей церкви открыто въ 1788 году на стѣнѣ (al fresco) икону Пресв. Богородицы Жировецкой, съ котораго времени народъ сталъ называть тую церковь *Madonna del Pasculo*, отъ слова жиръ по италійски *pascula, pasculo*. Въ новѣйшее время старался пребывающій въ Римѣ Экспровинціаль Дубровскій изъ Бѣлскаго монастыря снова отыскати упомянутую церковь и обитель для униатскаго чина св. Василія В.

Вѣденскимъ (14 Октября) западная Галиція съ городами Краковомъ, Судоміромъ, Люблиномъ и Замостьемъ отошла подъ владѣніе Саксонскаго короля, яко гусударя новообразованнаго Великаго княжества Варшавскаго. Здѣсь надо еще замѣтити, что въ 1793 году съ отпавшей сѣверно западной части Владимірской епархіи къ Прускому королевству была учреждена особная Супрасльская епископія, для которой игумень Супрасльского монастыря Теодоръ Вислоцкій въ 1797 г. посвященъ былъ въ перваго Супрасльского епископа, пока таже епархія, послѣ кончины епископа Ѳ. Вислоцкаго, въ слѣдствіе Тилзитскаго договора 1807 снова не присоединена была къ Берестейской епископіи, еще 1797 года учрежденной и составляющей собою нѣкогда западную часть Холмской епархіи¹⁵⁹). Чрезъ все время администраціи Холмской епископіи Перемыскимъ святителемъ была таяже управляема особнымъ генеральнымъ викаріемъ, даже до послѣдовавшей номинаціи Великимъ Варшавскимъ Княземъ Фридрихомъ Августомъ игумена Холмскаго монастыря Фердинанда Цѣхановскаго въ Холмскіе епископы. Не скорѣе якъ теперь дождалась Холмская область съ перемѣною правительства лучшаго гражданственнаго устройства, чего напрасно ожидала отъ польскаго правительства¹⁶⁰).

¹⁵⁹) О новообразованномъ В. княжествѣ Варшавскомъ пишетъ Адамъ кн. Чертопійскій въ книгѣ: *Żywot J. U. Niemcewicza*, Paryż 1860. Traktat w Tylży stworzył zamiast Polski Xięstwo Warszawskie... Napoleon (I) wszelako wiele zrobił dla ojczyzny naszej. Jego dzieło Xięstwo Warszawskie, pod jakim bądź nazwaniem i jakiej bądź obszerności, było państwem polskiem: a w niem, za jego sprawą poddaństwo rólników, przedmiot wyrzyciów Europy, zniesione, wolność osobista dla wszystkich i równość przed prawem ogłoszona; bitne wojsko, sądownictwo, sadownictwo, i porządna administracya narodowa, była zaiste wielkimi dobrodziejstwami. Nareszcie cesarz Francuzów dał Nowemu Xięstwu króla pełnego roztropności i sumienia, którego kraj pokochał dla jego cnot i dla tego, że pochodził, choć tylko po kądzieli, z familii dawniej w Polsce panującej.

¹⁶⁰) Берестейская епископія была затверждена буллею папы Пія VI. Maximis undique praessi: 18 Октября 1798 г., и оставалась до 1839 года въ Уніи, когда послѣдній Берестейскій суфраганъ епископъ Антоній перешелъ въ Дисувію.

45. ФЕРДИНАНДЪ ЦѢХАНОВСКІЙ.

Произходилъ изъ древняго дворянскаго рода Цѣхановцевъ и родился въ 1759 году 18 Октября. Постригшись въ чинъ Василия В., съ 1792 года игуменъ Холмскаго монастыря, былъ покровительствованъ польскою шляхоцкою родиною въ Холмской земли Венглинскихъ даже до полученія епископскаго достоинства¹⁶¹). Во время Варшавскаго княжества изъ игумена Холмскаго монастыря былъ онъ избранъ провинціаломъ чина св. Василия В. По кончинѣ Холмскаго епископа Порфірія Важинскаго (1804) Австрійское правительство чрезъ долгое время не именovalo Холмскаго святителя и не скорше якъ съ учрежденіемъ Варшавскаго княжества (1809) былъ Фердинандъ Цѣхановскій королемъ Саксонскимъ и княземъ Варшавскимъ Фридрикомъ Августомъ 1810 г. 24 Февраля нареченъ въ Холмскаго епископа и Сенатора княжества, на основаніи конститутціи съ 1791 года, которая призывала до польскаго сената русскаго Митрополита. Правительство Варшавскаго княжества опредѣлило теперь Холмскому епископу соотвѣтное годовое жалованье 32,000 золотыхъ польскихъ. Избраніе Фердинанда Цѣхановскаго въ Холмскаго епископа послѣдовало безъ вѣдомости мірскаго духовенства, которое въ сью пору старалось освободити отъ древняго подчиненія монашескому духовенству чину св. Василия В. а по той причинѣ къ такому до-

¹⁶¹) При составленіи извѣстія о семъ епископѣ употребилъ я по большей части историческихъ датъ, изъ жизнеописанія Ф. Цѣхановскаго помѣщенного І. Бартошевичемъ въ книзѣ Encyklop. powszech. изд. въ Варшавѣ І. 605: потомъ извѣстіе о томъ же епископѣ помѣщенное въ статьѣ: kościół unicki w Polsce a mianowicie dycecezya Chełmska. Przegląd Poznański 1858 І. стр. 103—116., и другихъ историческихъ актъ, оставая впрочемъ дополненіе мною пропущеннаго нашей Холмской соборати, изъ мѣстнаго консисторскаго и капитульнаго архива, въ которомъ, безъ сомнѣнія, для новѣйшей исторіи Холмской епархіи сберегается самъ богатѣйшій матеріалъ.

стоинству избрано изъ своей среды Варѣоломея Назаревича офіціала Холмской епархіи и предложило тогоже Саксонскому королю къ затвердженію, но между тѣмъ пріѣхавшему королю въ Варшаву, Іоаниѣ Малаховскій, бывшій коронный референдаръ а теперь маршалъ княжеского двора, представилъ вторично Фердинанда Цѣхановского, который снова былъ опредѣленъ въ Святительскую и сенаторскую должность. Напрасно противу тому Холмское епархіальное духовенство отправило въ городъ Дрездню въ мѣсяцъ Августъ священника Павла Шыманского и Варѣоломея Смигельского съ прошеніемъ къ королю о номинированіи Холмского епископа въ лицѣ Варѣоломея Назаревича и о возвращеніе семинарскаго фонда увезеннаго новымъ правительствомъ. Упомянутый фондъ былъ возвращенъ, но отъ совершенной номинаціи Фердинанда Цѣхановского въ Холмского епископа не отступлено и сказанный номинатъ былъ въ Львовѣ, на прошеніе Саксонскаго короля 8 Октября, отъ 27 Августа 1810 года, посвященъ въ епископа Галицкимъ Митрополитомъ Антоніемъ Ангеловичемъ. На дальшее воззваніе тогоже короля отъ 1 Ноября 1810 года надѣлилъ Митрополитъ А. Ангеловичъ епископа Ф. Цѣхановскаго духовною властью для части Перемыской епархіи находящейся въ окрузѣ Замойскомъ на такъ долгое время, пока таяже въ мірской власти (*in temporalibus*) Варшавскаго княжества будетъ находится, къ чему Саксонскій король и великій князь Варшавскій Фридерикъ Августъ отъ 11 Марта 1811 далъ свое соизволеніе, но земныя имѣнія Бѣлополе и Бусно належащія до дотаціи Перемыской епископіи возвратити не согласился (M. Harasiewicz *Annal. eccl. ruth.* p. 934). Надо замѣтити, что съ обновленіемъ Галицкой Митрополіи на основаніи буллы папы Пія VII начинающейся отъ словъ: *In universalis Ecclesiae regimine* съ 1807 года 28 Февраля была Холмская и Перемыская епископіи навсегда Галицкой Митрополіи подчинены (*duae*

ecclesiae Chehneusis et Premisliensis r. g. u. in suffraganeas ecclesiae archiepiscopalis Leopoliensis et Haliciensis assignatae, earumque praesules juri Metropolitano archiepiscoporum Leopoliensium et Haliciensium perpetuo subjecti atque suppositi). Галицкимъ Митрополитамъ была признана власть, прежде сего Кіевскимъ Митрополитамъ, на основаніи буллы Папы Климента VIII: Decet Romanum Pontificem изданной 1595 septimo Calendas Martii — nominatos ad suffraganeas illas Ecclesias Chelmensem et Premisliensem auctoritate et nomine sacrae sedis Apostolicae confirmandi et instituendi munusque consecrationis eis impendendi. Тая власть Галицкихъ Митрополитовъ прекратилась по смерти Фердинанда Цѣхановского, когда Галицкій Митрополитъ приступилъ къ рукополаганію въ Холмскіи Епископы Фелиціана Шумборского. Папа Пій VIII въ посланіи своемъ отъ 3 Февраля 1830 къ Галицкому Митрополиту Михаилу Левицкому писалъ теперь, что ему папѣ atque congregationi ejusdem Cardinalium ad catholicae rei in columitatem visum est, Chelmensem ecclesiam Rutheni ritus, quae Leopolitano Archiepiscopo suffraganea suberat ab metropolitico jure subtractam apostolicae sedi immediate subjectam declarare. При такомъ жалкомъ разрушеніи Галицкой Іерархіи утѣшалъ папа Галицкого Митрополита въ приведенномъ посланіи изреченіемъ Льва Великаго: „nequaquam sibi censendum esse ablatum quod sit fratri concessum.“ О такъ важномъ событіи въ уніятской русской церкви извѣстилъ папа Пій XIII тууже чрезъ бреве изданное 29 Января 1830 года, о избраніи новаго Холмского Епископа, что все кажется сбылось въ слѣдствіе конкордата сдѣланного тогда между римскимъ престоломъ и Императоромъ Россійскимъ.

За святительства Ф. Цѣхановского была Холмская кафедральная церковь обновлена и папа Левъ XII въ 1824 году затвердилъ своею грамотою Холмскій епископскій капитулъ, урядившій тойже по при мѣру латинскихъ епископскихъ капитуловъ, притомъ Холмская епархія получила постоянныхъ суффрагановъ титуловавшихся епископами Белзскими съ ежегоднымъ жалованіемъ 8,000 зол. пол., якими были номинать Варѣоломей Назаревичъ (1818) по кон-

чинъ его іеромонахъ Викентій Сѣдлецкій съ 1819 года за Холмского епископа Ф. Цѣхановского, посвященъ Митрополитомъ Михаиломъ Левицкимъ, скончался 1840 года; наконецъ третій Іоаннъ Терашкевичъ. Въ 1824 году имѣлъ Холмскій капитулъ пять прелатовъ и осемь канониковъ. Инсталляція новоучрежденного капитула совершилась 20 Сентября 1825 года¹⁶²). Епископская консисторія состояла изъ офиціала и двухъ суррогатовъ т. е. Подляскаго и Тыкоцинскаго, двухъ ассесоровъ и одного писаря. Власть епархіальная разпространялась на все польское королевство, ей вѣдомству были также подчинены базилианская церковь въ Варшавѣ и парафіальная церковь въ городѣ Краковѣ.

О состояніи Холмской духовной Семинаріи пишетъ М. Гарасевичъ (Ann. Eccl. ruth. p. 878): *Seminarium pro candidatis status ecclesiastici erat Chelmae jam ab antiquo fundatum pro 90,000 capitalis summae sub imperio Austriaco. Alumni hujus dioeceseos in seminario generali Leopoliensi et aliqui in convictu Viennensi educabantur, fundata autem pro seminario summa seu proventus ab eadem pro cancellaria consistoriali et sartis tectis episcopatus convertebatur. Sub regimine ducatus Varsoviensis ad intercessionem episcopi Ciechanowski praeter usuras a summis capitalibus pro seminario sursus conversas ex aerario publico assignabantur 6000 fl. pol. in bona moneta; atque praeter rectorem et binos professores 15 alumni in seminario educabantur, gradum etiam Theologicum consequabantur, creabantur professores in seminario Chelmensi et sic prospiciebatur numero candidatorum pro cleri instructione.*

¹⁶²) Каноническій крестъ (distinctorium), по опредѣленію папскаго бреве, былъ осмокончатый, селединовъ съ лучами на зодотой цапи, въ серединѣ креста на черномъ полѣ изображеніе пресв. Богородицы покровительницы Соборной Церкви, на обратной сторонѣ былъ орелъ съ буквою А. Возобновленію холмского епископскаго капитула особенно сопротивлялся чинъ св. Василія В., котораго членъ и профессоръ догматическаго богословія въ Львовѣ Модестъ Гриневецкій умолялъ письменно епископа Ф. Цѣхановскаго, чтобы тотъ же воспротивился заведенію капитула, но послѣдній управлялся въ томъ дѣлѣ мудрыми совѣтами Митрополита Ангеловича, не уважая на самолюбивыя предложенія противниковъ.

Ф. Цѣхановскій былъ сенаторомъ княжества Варшавскаго а потомъ польскаго королевства и засѣдалъ на соймахъ въ Варшавѣ, первый изъ русскихъ епископовъ подобно тому какъ Ѳ. Ростоцкій первый изъ русскихъ Митрополитовъ. За королевства польскаго имѣлъ онъ первое мѣсто предъ латинскими епископами позднѣйше отъ него номинированными, и такимъ образомъ былъ Ф. Цѣхановскій по примасѣ Вороничѣ первымъ епископомъ-сенаторомъ. Сей Холмскій святитель, явившись на соймѣ Варшавскаго княжества, 9 Декабря 1811 года произнесъ благодарственную рѣчь въ сенатѣ предъ королемъ Фридерикомъ Августомъ, въ имени русскаго народа и духовенства его, за признаную репрезентацію упомянутого народа при королевскомъ тронѣ, которая изъ давна обѣщана, съ пониженіемъ русскаго народа препятствована, не скорѣе какъ теперь осуществилась¹⁶³⁾ Najjaśniejszy królu, Panie mój miłościwy! говорилъ онъ. Na czele liczego narodu Rokokajskiego, któremu z urzędu pasterskiego przewodniczyć mi pozwoliłeś Najjaśn. Panie; nie dla zasług osobistych jedynie z szczególniejszej łaski WK. Mści ozdobiony dostojnością biskupią, staje dziś u podnóżka tronu tak dobrego monarchy, podnosząc głos mój pierwszy w tej tu świątyni praw narodu z wynurzeniem powinnego hołdu, uszanowania, czulej wdzięczności i zaręczeniem najuroczystszej wierności w dochowaniu przysięgi wykonanej. Najjaśniejszy Panie! w dziejach słodkiego panowania Twego, między rozlicznymi czynami Twojemi ku dobru i uszczęśliwieniu narodu polskiego dążącemi, to szczególnie złotemi literami podanym zostanie dzieło najdal-

¹⁶³⁾ Упоминутую рѣчь Ф. Цѣхановскаго приводимъ для важности ея, особенно же смѣлой обороны политическихъ правъ прислужующихъ русскому народу, который давнее польское правительство послѣ Люблинской Уніи съ концемъ XVII вѣка, для опольщенія русскаго дворянства, стало игноровать, будто бы съ русскими дворянствомъ уже весь русскій народъ опольщился и переобразовался въ одно нераздѣльное лехитское тѣло. Послѣ достопамятной рѣчи бѣлорусскаго епископскаго Гергія Конискаго сказанной на латинскомъ языкѣ въ Варшавѣ 1765 года 27 Іюля къ королю Станиславу Августу, есть она второю въ интересъ русскаго народности публично произнесенною русскимъ святителемъ остающемся подъ польскимъ владычествомъ. Богу благодареніе, уже нынѣ гораздо лучше дѣется въ Австрійской Руси, которая теперь въ Галиціискомъ соймѣ громадно подносить свой голосъ въ оборонѣ природныхъ правъ галицко-русскаго народа.

sei potomności, że WK. Mśc. spełnić raczyłeś od czterech przeszło wieków upragnione życzenia dobrego i przywiązanego do ojczyzny ludu ruskiego, znaczną część państw Twoich składającego, gdy jego naczelnika religii pomieściłeś w rządzie senatorów, a tym samym miłościwy królu chlubną chciałeś utrzymać reprezentację dla tego narodu obok Twojego tronu.

Dziś szczęśliwie WKmość samym skutkiem uiszczasz to życzenie, które niegdyś poprzednik WK Mości Władysław król Polski Węgierski roku 1448 w Budzie udzielonym przywilejem swoim zatwierdził, a przez wzgląd ustalonej jedności z kościołem rzymskim na zborze powszechnym w Florencyi odprawionym, duchowieństwo ruskiego obrządku, w unii będące, do wszystkich i praw i dobrodziejstw kościołowi zachodniemu służących, łaskawie przypuścił. Z tego względu jedności z kościołem rzymskim Michałowi III z domu Rohozów, Metropolicie Kijowskiemu, na czele duchowieństwa ruskiego pod ten czas będącemu, Zygmunt August w 1568 roku wspomniane przywileje potwierdził i równie z biskupami łacińskimi miejsca w senacie nieodmówił. Skutek atoli sprawiedliwych zamiarów dobrego monarchi przez zbieg krajowych okoliczności nadal wstrzymanym został. Zygmunt III nie mniej obrządkowi ruskiemu okazał łaskawości, gdy delegowanym do Rzymu w roku 1595 Pocięjowi Terleckiemu biskupom ruskim, dla zatwierdzenia przysięgą synodu Florentskiego, czyli unii z kościołem rzymskim, na publicznej audiencji u Klemensa VIII będącym, też same przywileje i prawa umieszczenia w senacie najuroczyściej zatwierdził (но на томъ дѣло кончилось).

Najjaśniejszy Panie! dzieło mądrości i oświaty narodowej, najpoznajszym wiekom mające zostawić chlubną pamiątkę Tobie do uskutecznienia zostawianym było (когда уже Польша сама упала, потеряла почти всю Русь и досталась подъ чужу державу и династію). Panowanie WK Mości wskrzeszające poprzedników chęci i dobre zamiary rezwesela duchi ich nieśmiertelne; przynosi pokój ich szanownym popiołom skrzywdzonym zaniebdaniem i usunięciem przywilejów przez nich nadanych. Przed tronu Twojego blaskiem znikło już upodlenie Roxolańskiego narodu, który niegdyś jednym imieniem wszystkich zaszczycał Polaków. Zniknął naganny przesąd upadający Rusinów (У галицкихъ Поляковъ онъ еще до сихъ существуетъ). Teraz dopiero widzimy się zupełnie porównani(?) z bracią naszą. Zachód połączony scisłym ogniem ze wschodem na horyzoncie polskim. Mamy wszyscy równie nam dobrego króla, jedną panującą religię, jedną narodową konstytucję; też same przywileje i swobody pod opieką świętych ustaw, a ztąd wieniec chwały wdzięczną Rusina ręką uwity, Tobie Najjasn. Panie! przyniesie chlubne panowanie, zabezpieczy

każdego prawa i zaręczy stałą wierność tej znakomitej części narodu. W Tobie mówię Najjaśn. Panie jako nowym wskrześcicielu swobód i świetności narodu polskiego, na powadze konstytucyi krajowej wspartych, a jeszcze prawicą bohatera świata Napoleona Wielkiego narodowi świeżo nadanej, tym waleczniejszego znajdziemy pogromcę im dzielniej wspierasz berło swoje na zasadach panującej religii którą się gorliwie raczysz opiekować; zwłaszcza mając przy monarszym tronie swoim naczelnego jej stróża, godnego ministra religijnego i światłego w narodzie męża.

Prawdę ztwierdzić należy, że prócz dawniejszych poprzedników WK Mści pracujących około uświetnienia religii, porównania praw i przywilejów duchowieństwa obydwóch obrządków, uskutecznił zamiary ostatni z Piastów panujący Stanisław August, gdy przy schyłku już samym smutnego upadku ojczyzny naszej (яко кающійся грѣшникъ не скорѣе якъ предъ самою смертію), w czasie sejmu konstytucyjnego, jeden Metropolita Rostocki uczczony został godnością senatora; nie było przecie i tam bez skrytej zawady, która niemogąc w brew oprzeć się woli monarchy mądrego czynić potrafiła zwłokę, a wreszcie wyznaczyła miejsce nie jako prymasowi obrządku ruskiego lecz jako jednemu z mniej potrzebnych w senacie. Słodkie atoli i sprawiedliwe panowanie Twoje Najjaśn. Panie zniszczyło dziś przemoc zawady, a niechęć przesadna ku Rusinom zmieniła się w przyjemne braterstwo¹⁶⁴).

Nic już teraz nie pozostaje do ządania narodowi ruskiemu pod mądrym berłem WK Mości zostającemu, kiedy się widzi być samym skutkiem porównanym w prawach i przywilejach z drugą połową braci i rodaków swoich. Ja zaś będąc słabym tłumaczem dobrego ludu Twojego Najjaśn. Panie, zniżam głowę moje u podnóżka tronu WK Mści z wynurzeniem najczystszej wdzięczności i podziękowania, za uskutecznienie życzeń

¹⁶⁴) Упомянутое приятное братство такъ долго продолжалось, пока Русь не стала требовать полныхъ правъ для русскаго языка въ школахъ и урядахъ, въ чемъ Поляки, при своемъ народномъ самолюбіи, усматриваютъ стремленіе Руси къ злоповѣстной для нихъ Россіи (Москвіи) и греческой схизмѣ, называя при томъ русскій языкъ, богатѣйшій между всеми словянскими, ничего больше якъ только нарѣчіемъ польскаго языка. Прежде голословнаго сравненія обряда греческаго католическаго съ латинскимъ въ княжествѣ Варшавскомъ, призналъ тоже нѣмецкій императоръ Леопольдъ II для Австрійской Руси грамотою отъ 8 Іюля 1790 года, запрѣщая: ne unus catholicus alterum aequae catholicum ritum contemnat, impediatur aut molestetur, aut praeferebant aliquid sibi appropriet. Сверхъ того Галицкая Русь еще съ концемъ прошлаго столѣтія употребляла свой языкъ въ народныхъ и богословскихъ школахъ, что не имѣло мѣста на Русь и находящейся въ предѣлахъ Варшавскаго княжества.

tylu mądrych poprzedników Twoich. Poniosę z radością do obszernej owczarni swojej tę podchlebną nowinę, że przez zbawienną ustawę pod panowaniem WK Mści zrzadzoną jej pastérza pomieścić raczyłeś w rządzie swiatłego Twojego senatu. Oznajmię braciom moim o tak ważnym czynie najlepszego z królów uświetniającym naród ruski. Powiem im aby odtąd liczyć zaczęli epokę szczęśliwą politycznego bytu swojego, a razem nauczać będą, jak mają wielbić tak dobrego monarchę i kochać tak łaskawego Ojca. Te pożądaną od kilka wieków nowinę, bracia moi na wyścigi ogłaszać będą ludowi, a ten pokoleniom najpóźniejszym podawać będzie przynosząc Fryderyka Augusta, pod panowaniem którego Ruś w jedności z kościołem rzymskim połączona, wierna zawsze ojczyźnie i tronowi, własne prawa i swobody i przywileje zatwierdzone konstytucją narodową szczęśliwie odzyskała. Lud ten dobry i użyteczny swojej ojczyźnie, nieprzestaje wznosić rąk swoich do nieba, przesyłając modły do króla królów za najszcześniejsze i najdłuższe panowanie WK Mści i całą najjaśniejszą jego familią. Równie tejsze owczarni pasterz, przez waszą królewską Mość łaskawie nominowany i uposażony z całym swoim duchowieństwem, tak świeckim jak i zakonnym już przed ołtarzem Boga zastępów oddawna wylewa gorące modły za najdłuższe panowanie tak dobrego monarchy, jakim WK Mość będąc, przewyższyć raczyłeś nawet chęci i życzenia swoich najjaśniejszych poprzedników Augusta II naddziada i Augusta III dziada słodkiego wspomnienia, najgodniejszych monarchów polskich, gdy też godność biskupią w osobie mojej wynieść raczyłeś do świetniejszej jak niegdyś w narodzie senatorskiej dostojności.

Takiemi to uczuciami powodowany wierny poddany WK Mości mam sobie zachlubną powinność w uprzejmości serca najuroczyściej zaręczyć o wierności szczerości i przywiązaniu całego narodu Ruskiego (холмской области), oraz licznego duchowieństwa do tronu najjaśniejszego króla Pana naszego najmiłociwszego, którego monarszej opiece, pamięci i łasce całą też owczarnią wschodniego kościoła i siebie samego wiernego wazala najpokorniej poruczam. Не уважая на недостатки приведенной рѣчи, останется она все таки первою въ началѣ сего столѣтія сказанною рѣчью въ оборонѣ политическихъ правъ малой части русскаго народа, находящегося подъ чуждымъ владѣніемъ.

O вторичной поѣздѣ Ф. Цѣхановскаго въ Варшаву пишетъ М. Гарасевичъ (Ann. eccl. ruth. p. 879): Initio anni 1812 celebrabantur Varsoviae comitia in praesentia regis Saxoniae Friderici Augusti, atque episcopus Ciechanowski comparens, a rege et statibus hono-

rifice tractabatur et in praesentia regis ac statuum tam s. liturgiam quam ceremoniam benedictionis aquae (въ праздникъ Богоявленія Господня) in fluvio Vistula solemniter celebrabat. Tam regi exhibebat nomine suo et cleri rit. graec. cath. desideria diversa, meliorationem sortis suae concernentia, et inter alia restaurationem Capituli cathedralis Chelmensis per injuriam temporum jam sub episcopo Jacobo Susza suppressi; ast horum desideriorum effectus ingruente tum bello cum Russis ulteriori tempori reservabatur. О послѣдовавшихъ въ 1812 году смутахъ и опустошеніяхъ холмской области и дальней судьбѣ епископа Ф. Цѣхановскаго повѣствуетъ тотъ же М. Герасевичъ: Anno 1812 suborto inter Galliae imperatorem Napoleonem et Alexandrum imperatorem Russiae bello, in quo imperator Austriae corpus militiae auxiliare in subsidium Gallorum mittebat, in partibus illis, ubi episcopatus Chelmensis extenditur, erat belli theatrum, ac dum Russi profligatis Gallis et auxiliaribus copiis victores evaderent, depopulabantur loca illa, quae occupabant. In hac publica calamitate etiam episcopus Ciechanowski multa damna et infortunia patiebatur, cum et domus illius ac residentia Chelmae devasterentur (подобно тому якъ прежде за святительства П. Важинскаго) ibidemque nosocomium russicum locaretur, atque ipsemet sibi fuga consulere debuerit, ne a Russis caperetur, et captivus in Russiam abduceretur, quod eotum fiebat passim cum omnibus magnatibus et personis in majori dignitate constitutis. Tandem post plurium mensium intervallum dum theatrum belli sese in Germaniam transtulisset restituebatur tranquillitas incolis ducatus Varsoviensis sub militari gubernio Russorum constitutis, ac etiam episcopo Ciechanowski domum redire suoque munere pastoralis fungi licuit. Praeter damna temporalia, quae et episcopus et clerus ejusdem aequae ac alii incolae perferre debuerant, quoad negotium religionis et unionis nullum evenit detrimentum, atque post annum 1814 et Congressum Viennensem anno 1815 ducatus Varsoviensis Russico imperio adscribebatur, et imperator Alexander qua rex Poloniae agnitus subseque constitutionem a se datam in hocce regno Poloniae introduci mandabat, juxta quam quivis episcopus Dioecesanus membrum senatus constituebatur. Hac ratione etiam episcopus Chelmensis ruthenus unitus Ciechanowski locum in senatu regni Poloniae juxta suam vocationem conservabat¹⁶⁵).

¹⁶⁵) Ф. Цѣхановскій въ письмѣ своемъ съ 1821 года пишетъ: W Senacie zasiaduje podług nominacyi na senatora zapadłej, i tak po biskubie Krakowskim

Successu temporis obtinebat idem meliorationem suae sustentationis ad quinquaginta millia flor. pol. ascendentem, tum ob valetudinis suae infirmitatem ad suas preces constituebatur in adjutorium eidem supplendasque suas vices in spiritualibus episcopus suffraganeus, et ad hanc dignitatem evehebatur ac nominabatur anno 1819 ab imperatore Alexandro presbyter ordinis S. B. M. Vicentius Siedlecki, seminarii dioecesanii Chelmensis rector, cui sustentatio ex publico aerario octo millia flor. pol. seu 2000 fl. con. monetae assignabantur. Episcopus Ciechanowski cedebat illi titulum episcopi Belzensis, ac ad requisitionem regiminis regni Poloniae et preces episcopi Ciechanowski ad metropolitam Haliciensem et Leopoliensem Michaellem Lewicki anno 1819 factas praefatus episcopus suffraganeus, praemisso processu canonico, confirmabatur et consecrabatur.

По свидѣтельству тогоже М. Гарасевича (стр. 881): Episcopatus Chelmensis ante annum 1809 habebat parochias in Galicia 149. Peraccessum circuli Zamoscensis anno 1810 adquisivit illa dioecesis 188 parochias, quare simul complectitur parochias 317 et numerum animarum populi rutheni 227673. Monasteria Ordidis S. B. M. 3, Monasterium monialium 1. Numerus sacerdotum saecularium 400; Monachorum 20; monialium 6. In seminario Chelmae educantur clerici 15, aliqui etiam Warsawiam mittuntur, imo Romam etiam pro theologia combibenda. Въ 1827 году было въѣхъ уніятскихъ Церквей только 278, съ 239. 548 прихожанами греч. кат. обряда.

Въ 1825 году избралъ себѣ епископъ Ф. Цѣхановскій провинціала базилианского Фелиціана Шумборского въ официала и слѣдующаго года 1826 отправилъ въ Римъ по кончинѣ Іордана Мицкевича, Анаѳолія Волчинского (Wilczyński), монаха В. изъ литовской провинціи, исправляти тамъ же должность прокуратора чина Св. Василія В.¹⁶⁶) Для чрезмѣр-

biskup Chelmski, jak za czasów księstwa Warszawskiego od króla Saskiego nominowany, jeden z biskupów ruskich, który nie od województwa (Русского) lecz od starożytnego miasta Chelma nazwisko zatrzymał. Холмская область была только пятою и послѣднею землею Русского воеводства за давней польской Рѣчи посполитой.

¹⁶⁶) Съ кончиною Анаѳолія Волчинского 1829 прекратился рядъ прокураторовъ чина Св. Василія В. въ Римѣ. Россійское правительство заняло ихъ обитель, которую въ 1832 отступило римской Пропагандѣ, которая пришедши въ слѣдствіе письменнаго договора въ посѣданіе базилианской резиденціи въ Римѣ, продала оставшуюся церковную утварь и сосуды, бібліотека разсыпалась и нынѣ стоитъ почти упраздненъ ба-

ного разстройства и пренебреженія церковного устава латинизованіємъ тогоже издано повелѣніемъ сего святителя малую книжицу: *Porządek nabożeństwa cerkiewnego na diecezję Chełmską obrządku greck-okatolickiego przepisany. Warszawa u OO. Piłarów 1815.* Епископъ Ф. Цѣхановскій въ послѣднихъ дняхъ своего житія разслабленъ лишился зрѣнія, проживши 69 лѣтъ, въ 19 году своего святительства, скончался въ Холмѣ 7 Апрѣля 1828 года (*Kurier Warszawski* N. 116). Члены Холмскаго капитула сооружили ему надгробный памятникъ въ Холмскомъ Соборѣ съ бюстомъ на филарѣ.

46. ФИЛИППЪ ФЕЛИЦИАНЪ ШУМБОРСКІЙ.

Родился 15 Октября 1771 въ городѣ Островѣ на Волыни, гдѣ посѣщалъ базилианское училище и тамъ же постригся въ монашескій чинъ. Богословскія науки окончилъ въ папекской семинаріи учрежденной для Уніатовъ въ Вармii, откуда, оставивши Брунсбергъ въ 1798 году, пріѣхалъ въ свое отечество, былъ посвященъ въ чинъ священническій, и съ начала оставался частнымъ учителемъ¹⁶⁷). Съ учрежденіемъ Варшавскаго княжества пріѣхалъ въ Холмъ, гдѣ епископъ Ф. Цѣхановскій принялъ его къ себѣ въ должности секретаря. при чемъ исполнялъ онъ обязанности офиціала, базилианскаго визитатора и діецеазальнаго экзаминатора, пока,

зилианскій домъ, только въ церкви находящаяся икона Жировецкая Просв. Богородицы, олтарець Св. Василія съ иконою уніатск. блаж. Іоасафата Концевича, гробъ Митрополита Корсака и проч. пригадують посѣтителамъ, мѣста сего, что здѣсь находилась некогда обитель и церковь русскихъ иноковъ чина Св. Василія В., пожертвованная тѣмъ же папою Урбаномъ VIII, послѣ уступленія отсюда ОО. Павлотовъ.

¹⁶⁷) Въ дневникъ епископа П. Важинскаго Г. III стр. 152 Dnia 22 Stycznia 1802 r., Szumborski pozwolony od lat kilka do dworu JP Rojewskiego podczaszego dla edukacyi jego dzieci, dziś stanowszy przed nami zwierzył się iż chce starać się cum stransitu ad ritum latinum o sekularizacyę koncem otrzymania jakiego beneficium z powodu żarowania niedostatku matki owdowiałej pozostałej z dwojgiem dzieci.

за разрѣшеніемъ римской куріи, яко монахъ, не получилъ въ Холмской капитулѣ достоинство архидіакона 1824 года, а въ слѣдующемъ году генеральнаго епископскаго офиціала. По кончинѣ епископа Цѣхановскаго, послѣ абдикаціи престарѣлаго суффрагана Викентіа Селецкого, былъ Ф. Шумборскій номинированъ 10 Декабря 1828 года Холмскимъ епископомъ и яко такій преконизованъ Папою, а посвященъ въ епископы 16 Марта 1830 года, упомянутымъ суффраганомъ В. Селецкимъ, при содѣйствіи латинскихъ епископовъ *in partibus infidelium* суффрагана Любельскаго Вояковскаго и подляскаго Левинскаго¹⁶⁸). Яко сенаторъ польскаго королевства не засѣдалъ онъ на соймѣ, ибо уже было поздно. Послѣ сойма пріѣхавъ въ Варшаву, былъ инсталованъ сенаторомъ, и получилъ въ королевскомъ дарѣ митру, пастораль, стихарь и епитрахиль для святительскаго священнодѣйствія, и въ томъ облеченіи священнодѣйствовалъ также въ кафедрѣ Св. Іоанна 11. Сентября. Въ свою епархію отправился при концѣ мѣсяца Октябрю (Kuryer Warsz. NN. 237, 244, 294), но въ 1831 году оттятъ отъ Варшавы, снова не засѣдалъ въ соймѣ. О семъ святители надо примѣти, что онъ въ дѣлахъ епархіальныхъ не дѣлалъ ничего безъ совѣта своего капитула, пользуясь также совѣтами каноника и выслуженнаго профессора духовной академіи Павла Шыманьскаго, съ которымъ совершилъ путешествіе въ С-Петербургъ въ 1840-41 годахъ. По кончинѣ суффрагана В. Селецкого (1840), избралъ себя въ туюже должность тоже сопутника въ Петербургъ Іоанна Терашкевича, именующагося епископомъ Белзскимъ, съ которымъ занимался устроеніемъ духовной семинаріи въ Холмѣ. Епископъ Ф. Шумборскій чрезъ все время своего пребыванія въ Холмѣ велъ метеорологическія записки

¹⁶⁸) Kuryer Warszawski N. 145 — Encyklop. powsz. T. XXIV Warszawa 1866 стр. 775 статья: Szumborski F. составлена І. Бартошевичемъ.

о которыхъ упоминаетъ ученый директоръ Варшавской обсерваторіи въ переводѣ метеорологіи Фоасака. Скончался въ Холмѣ 19 Января 1851 года и былъ похороненъ 25 Января въ Холмской каедрѣ¹⁶⁹⁾.

Во первыхъ надо здѣсь подробнѣе рассказать о выше упомянутомъ отлученіи Холмской епископіи отъ Галицкой Митрополіи, на основаніи сюда относящейся переписки между апостольскимъ нунціемъ въ Римѣ и Галицкимъ Митрополитомъ Михаиломъ Левицкимъ, и въ томъ дѣлѣ изданного папскаго бреве, которымъ римскій престолъ принимаетъ Холмскую епархію въ свое непосредственное вѣдомство. Въ 1829 Іюня 17 писалъ папскій Нунцій въ Вѣдні Петръ Уго Ёебанскій Архіепископъ къ Метрополитѣ М. Левицкому *delegatam sibi esse (отъ Папы) facultatem deputandi unum ex episcopis vicinioribus Chelmae in Polonia (въ предѣлахъ Россіи) ad conficiendum informativum canonicum processum sacerdoti Philippo Felici Szumborski, archidiacono graeci ritus uniti in illa cathedrali, ut possit ipse promoveri ad episcopalem dignitatem illius ecclesiae Chelmensis, voluit quidem ad hunc processum conficiendum eligere dictum Metropolitam, sed declarat injectam sibi esse (отъ російскаго правительства) difficultatem ex eo, quod Metropolita ad aliud regnum pertineat, ideo cogitat eligere episcopum Lublinensem, qui ipsi videtur Chelmae vicinior esse, ad quem adnectit epistolam cum caeteris foliis, quae ad processum requirantur, omisit autem nomen episcopi in sua epistola, non cognoscens eum, ignoransque, an aliquid aliud svadere possit, et an alius sit vicinior episcopus et aptior, ut deputetur, et exorat Metropolitam, in viciniis morantem et melius quid deceat perspicere valentem, ut nomen episcopi Lublinensis apponat, aut alterius, cui dein transmittat epistolam cum caeteris foliis, denique petit responsum...* Галицкій Митрополитъ видя себе такимъ образомъ своихъ іерархическихъ правъ лишеннымъ, доказующи тѣже, отвѣтилъ папскому нунцію отъ 15 Сентября 1829 что слѣдуетъ: *Se fuisse domo absentem, писалъ онъ, in remotis archidioecesis versus limites imperii Rus-*

¹⁶⁹⁾ Некрологъ епископа Ф. Шумборскаго съ большими похвалами тогоже читается въ *Giornale di Roma* отъ 5. Апрѣля 1851 года.

sorum oris canonica visitatione parochiarum occupatum, reversum autem Leopolum hoc tempore adnexae literis ad se datis epistolae adposuisse nomen episcopi Lublinensis Marcellini Dzięcielski Chelmae vicini, eamque cum caeteris foliis Lublinum expeditisse. Такимъ способомъ повинаясь требованію папскаго нунція пишетъ дальше Митрополитъ М. Левицкій въ оборонѣ своихъ митрополичихъ правъ: Juxta literas apostolicas papae Pii VII, quae incipiunt: „In universalis ecclesiae regimine“ an. incarn. Dnicae 1807 octava kalendas Martii duas episcopales ecclesias Chelmensem et Premisliensem rit. graeci uniti in suffraganeas ecclesiae archiepiscopali Leopoliensi et Haliciensi ejusdem ritus assignatas fuisse, earumque praesules juri metropolitico archiepiscoporum Leop. et Halicien. perpetuo subjectos esse, et insuper archiepiscopis his concessam esse facultatem antea metropolitanis Kijoviensibus in fundamento literarum apostolicarum incipientium., „Decet Romanum Pontificem“ an. inarn. Dnicae 1595 septimo kalendas Martii sub pontificatu Clementis VIII expeditarum, nominatos ad sufraganeas illas ecclesias Chelm et Premisliensem auctoritate et nomine s. sedis apostolicae confirmandi et instituendi, consecrationemque eis impendendi, hac facultate immendiatum praedecessorem suum Antonium Angelowicz, archiepiscopum Leopoliensem et Halicien. r. g. uniti usum esse, postquam enim defunctus nuper episcopus Chelm. Ferd. Ciechanowski, in cuius locum nunc sacerdos Philippus Felix Szumborski promovendus venit, an. 1810, adeoque illo jam tempore, quo episcopatus Chelmenensis non amplius in ditionibus austriacis comprehendebatur, sed ad ducatum Varsaviensem regi Saxoniae subjectum spectabat, ab hoc rege in episcopum Chelm. nominatus esset, ad archiep. Antonium Angelowicz recurret, qui perfecto praevia processu canonico informativo, cum auctoritate et nomine sedis apostolicae confirmavit, instituit et consecravit. Idem episcopus Chelmenensis licet ad alium regnum spectans, toto tempore sui episcopalis regiminis se suamque ecclesiam metropolitico juri ecclesiae archiepiscopalis Leopoliensis et Haliciensis subjectam esse agnoscebat, in plerisque negotiis jurisdictionem metropolitanam respicientibus tum ad antecessorem meum archiepiscopum Ant. Angelowicz quam ad me etiam frequenter recurrebat, et hac ratione fovebat nexum hierarchicum ecclesiae episcopalis Chelmenensis cum archiepiscopali Leopoliensi et Haliciensi, literis papae Pii VII stabilitum. His vestigiis etiam sacerdos Philippus Felix Szumborski, nunc ad episcopatum Chelmensem promoveri petens, insistere debuit eo magis, quod literis saepe dictis papae Pii VII derogatum non est, et quod ipse hic P. F. Szumborski in sua epistola dtdo 15 Junii 1828 de supremo die episcopi

F. Ciechanowski ad me data nomine capituli et ecclesiae suo pastore orbatae professus sit, nexum ecclesiae Chelmensis cum archiepiscopali Leopoli et Haliciensi, quem mortuus episcopus Ciechanowski fovebat, etiam eo defuncto in fundamento literarum apostolicarum s. sedis continuo et firmiter fovendum et servandum fore. Quapropter clementiae et favoribus, quibus s. sedes apostolica Ruthenos ritus graeci uniti a pristinis temporibus semper prosequi dignatus, et quibus ecclesia mea archiepiscopalis facultates atque privilegia literis apostolicis Sanctissimi papae Pii VII gratiose collata in acceptis refert, devotissime confisus Excell. Vestram Reumam supplex oro, dignetur apud s. sedem faventer intercedere, ut postquam processus canonicus informativus a sacerdote P. F. Szumborski juxta specialem s. sedis resolutionem et Vestrae Excellentiae mandatum ab Illmo episcopo Lublinski expeditus fuerit, praememoratus sacerdos Szumborski pro consequendo munere consecrationis ad me religetur, hacque ratione jura metropolitana ecclesiae meae archiepiscopalis multoties jam memoratis Literis apostolicis papae Pii VII stabilita conserventur, exinde vero etiam antistites ritus graeci non uniti, quorum dioeceses sub eorum metropolita Karlovicensi in dicionibus imperii Austriaci numerosae sunt, quive acuto oculo, quomodo res Ruthenorum r. graeci uniti comparatae sunt, pervestigare solent, intilligant, quod s. sedes apostolica Unitos graeci ritus paterno affectu semper prosequatur, eorumque jura et privilegia augere potius clementer et multiplicare, quam suppressere aut diminuere unquam consueverit. Huic autem humillimae petitioni meae adjungo etiam aliam ut scilicet Excell. Vestra Reuma supremam resolutionem, quae in negotio isto a s. sede apostolica emanaverit, pro ulteriori norma et directione mea mandare mihi dignetur.

Съ слѣдующимъ годомъ 1830 отъ 23 Января увѣдомилъ Митрополита М. Левицкаго папскій нунцій, что онъ по желанію тогоже per Eminentissimum secretarium status ea omnia, quae metropolita perpendebat relate ad institutionem et consecrationem novi episcopi Chelmensis предложилъ римскому Папѣ, въ слѣдствіе чего извѣстилъ теперь митрополита М. Левицкаго о крайномъ рѣшеніи въ томъ дѣлѣ римскаго Престола. Ex responsionibus acceptis cognovi, писалъ упомянутый нунцій, Sanctitatem Suam ex una parte magni aestimare ea, quae considerata exposuit Excell. Vestra, ex alia vero parte animadvertere, commendationem sibi factam ab imperatore Russiae et rege Poloniae (гдѣ Холмская Русь находилась) pro Reumo Dno archi-

diacono et vicario Szumborski ad episcopatum Chełmensem esse sum-
mum probandam, cum in virum dignum et praestantissimum ceci-
derit. Instat interea Gubernium Russiae pro executione consecrationis novi
episcopi et dioecesis ipsa indiget sui praesulis institutione. Porro Sanctitas
Sua advertit et animo perspicit difficultates, quae exurgunt, si contendatur,
consecrationem novi episcopi aliter fieri, quam per episcopum polonum, et
Excellentia Vestra quoque potest eas facilius concipere. Bonum igitur spiri-
tuale ecclesiae Chełmensis exigit, dari facultatem alicui ex episcopis Poloniae
hanc consecrationem faciendi¹⁷⁰). Sanctissimus Pater hoc consilium neces-
sario capiet, simulque ad Excell. Vestram literas dabit ad necessitatem
hujus consili utilitatemque demonstrandam. Hanc necessitatem tem-
porum circumstantiis inductam Excellentia Vestra perspiciet, atque pro
illo, quem nutrit utilitatis fidelium zelo studioque omnium concordiae vo-
luntatem suam aequo animo cum Dei et s. sedis voluntate conformabit,
aliquid de iis remittendo, quae ad peculiare bonum per-
tinent¹⁷¹).

Наконецъ папскій нунцій съ ссылкой на свое письмо
отъ 23 Января, доставляя 27 Февраля 1830 года галицкому
митрополиту упомянутую папскую грамоту (Breve) отъ 3
Февраля 1830 года успокоиваетъ того же слѣдующимъ спо-
собомъ: Apostolicas promissas literas huic meae humillimae adjectas
Excellentiae Vestrae nunc reperit, ex iis perspiciet, Sanctitatem Suam non
potuisse integritati iurium Excellentiae Vestrae consulere, omne tamen stu-
dium et omnem sollicitudinem circa rem hanc habuisse, nec nonnisi ex
gravissimis causis in susceptam sententiam descendisse. De cetero
Excellentia Vestra Reuma fecit ad conservanda istius ecclesiae metropoli

170) Казалось бы, что императоръ Россіи Николай I. требовалъ прекращенія
всякой связи Галицкой Митрополіи съ Холмскою епископіею, для того не соглашался
на посвященіе Ф. Шумборского Митрополитомъ М. Левицкимъ усматривая въ томъ,
быти можетъ, оскорбленіе правъ своего Кіевскаго Митрополита титузующагося тоже
Митрополитомъ Галицкимъ.

171) Peculiare bonum состояло въ томъ, что Галицкая Митрополія безъ того же
т. е. съ отнятіемъ Холмской епископіи, лишилась церковной жизни, ибо съ однимъ
Перемишльскимъ епископомъ не былъ Галицкій Митрополитъ во состояніи совершати
областные святительскіе соборы, на которыхъ уніатская галицко-русская церковь мо-
гла бы синодально постановленія по части церковнаго благочинія издавати; слѣдовательно
съ отлученіемъ Холмской епархіи отъ Галицкой Митрополіи пала такъ Холмская епи-
скопія якъ и Галицкая Митрополія въ аномальное положеніе, чего жалкія послѣдствія
особенно въ Холмской епархіи нинѣ объявляются.

ticae jura, quod potuit, et si ab iis recedere necesse est, id ex novis rerum circumstantiis et proinde ex voluntate Dei repetendum est.

Выше упомянутое папское бреве гласить: Pius PP. VIII. Venerabilis Frater salutem et apostolicam benedictionem. Novimus ex literis nostri apud Caesarem augustum Nuntii, certiore Fraternitatem Tuam factam fuisse de electione rutheni episcopi Chelmensis, quam pluribus et gravibus ex causis (однако явно не сказано жадной причины) diutius protrahi non posse dignovimus. Hinc virum Deo bene juvante adscivimus studio religionis, prudentia et doctrina commendatum dilectum filium Philippum Szumborski illius ecclesiae archidiaconum, qui eandem vicaria auctoritate noviter procurabat. Haud quidem Nos fugerat hoc in consilio suscipendo, quid de rutheno episcopo Chelmensi sanctissimus decessor Noster Pius VII constitutione praescripsit, quae incipit: „Impositum“ diei 21 Februarii an. 1808. Verum ipsa Fraternitas Tua probe animadvertet, eam nunc esse Chelmensis civitatis conditionem, ut jussa illa licet tunc temporis providentissime edita, necessario in praesens conticescant. Hoc Nos negotii accurate ipsi expendimus, atque insuper ab selecta venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium congregatione deduci in examen curavimus, illudque demum ad catholicae rei incollumitatem visum est decernere, ut Chelmensem ecclesiam rutheni ritus, quae Tibi ut Leopolitano archiepiscopo suffraganea suberat, ab metropolitico hoc Tuo jure aliove quolibet, quo in eandem ex Romanorum Pontificum munificentia fruebaris, subtractam atque apostolicae nostrae sedi immediate subjectam declaramus. Id apostolicis literis, quas in forma Brevis de novi episcopi Chelmensis electione dedimus, expresse denuntiavimus, liberam Nobis ac successoribus nostris potestatem reservantes constabiliendi de Metropolitico in eam ecclesiam iuribus, quod magis in Domino duxerimus expedire. Haec Venerabilis Frater pro singulari nostra et constanti erga Te voluntate Tibi significare hac epistola volumus, probe gnari, loculentissimum s. Leonis Magni monitum ob oculos Te habere, quo sacrorum praesides edocentur: „Nequaquam sibi censendum esse ablatum, quod sit Fratri concessum,“ ac proinde aequè Te animolaturum esse, quae religionis utilitas pro temporum ac locorum ratione postulavit. Id certe ex perspecta Tua fide, pietate ac sapientia Nobis tuto pollicemur, atque interim Nostrae benevolentiae testem apostolicam benedictionem Tibi Venerabilis Frater, gregique curae Tuae concreditae peramanter impertimur. Datum Romae apud s. Petrum die 3 Februarii 1830. Pontificatus nostri anno 1-mo. Pius P. P. VIII Venerabili Fratri Michaeli archiepiscopo Leopoliensi Rutheni ritus.

Приведенное папское бреве было доставленное Митрополиту М. Левицкому Австрійскимъ правительствомъ съ тѣмъ извѣщеніемъ, что съ распоряженіемъ Римскаго престола также Его Величество императоръ Австріи соглашается. По той причинѣ писалъ 31 Мая 1830 вице-президентъ Галиційской Губерніи (Н. 33707) къ Митрополиту М. Левицкому: Ich gebe mir die Ehre, Eurer Excellenz das beiliegende von dem h. Vater durch den papstlichen Herrn Nuntius und mit dem h. Hofkanzleidekret vom 11 Maj l. J. Z. 10,522 anher zugekommene Schreiben mit der weiteren Eröffnung mitzutheilen, dass, Se. k. k. Majestaet mit a. h. Entschliessung vom 4 Maj 1830 der vom h. Vater ausgesprochenen Aufhebung des Metropolitan-Verhältnisses zwischen dem Bisthum Chetm und dem Erzbisthume r. g. zu Lemberg beizustimmen geruhet haben... (М. Harasiewicz Ann. Eccl. ruth. p. 881—887).

Остается еще упомянуть о важнѣйшихъ событіяхъ за святительства Ф. Шумборского совершившихся и о дѣйствіяхъ его касающихся церковныхъ обрядовъ. Со времени отлученія Холмской епархіи отъ Галицкой Митрополіи, была также прекращена непосредственная связь первой съ римскимъ престоломъ; появились новы законы о мѣшанныхъ супружествахъ, чѣмъ пособствовано переходъ изъ Уніи въ дисунитское вѣроисповѣданіе, для котораго учреждено теперь въ Варшавѣ (1834) епископскую кафедру, въ качествѣ викаріатства Волынской епархіи, которую въ 1840 году преобразовано въ особую Варшавскую епархію и викарій Антоній, въ послѣдствіи митрополитъ Петербургскій, назначенъ былъ первымъ архіепископомъ Варшавскимъ и Новогеоргіевскимъ¹⁷²).

¹⁷²) До 1790 года въ польскомъ царствѣ не было греческихъ церквей и Дисуниты въ большихъ польскихъ городахъ сходились просто у своихъ единоварцевъ и въ домахъ совершали богослуженіе. Въ 1790 году король Станиславъ Августъ особою грамотою дозволилъ Грекамъ имѣти церкви, которыя около 1796 года сдѣлавъ складчину построили домашнюю церковь сначала въ Сапѣжскомъ дворцѣ а потомъ на козьей улицѣ. Послѣ 1815 Греки покровительствуемы руссійскимъ правительствомъ купили трехэтажный домъ на Подвальной улицѣ и въ камennomъ корпусѣ устроили въ 1818 г.

Въ 1836 году былъ епископъ Ф. Шумборскій, возвратившись изъ діецезальной визыты, завозванъ директоромъ комисіи внутреннихъ дѣлъ и вѣроисповѣданій къ исполненію Литургикона преобразованного въ слѣдствіе Замоиского собора, но по совѣтамъ своихъ консисторскихъ членовъ, особенно священника Дунина и Павля Шыманского, не согласился Холмскій святитель на упомянутое предложеніе, и тогдашняя капитула Холмская сочла нужнымъ отвѣчати на такой запросъ цѣлымъ трактатомъ, который носитъ въ рукописныхъ екземплярахъ такое заглавіе: *Głos kapituły katedralney Chełmskiej w imieniu tejże dyecezyi do J. W. Filipa Felicyana Szumborskiego, biskupa Chełmskiego i innych biskupów z głową widomą kościoła chrześcianskiego wjedności wierzących, w przedmiocie projektowanej zmiany obrzędów unickich 1836 roku* (О Холмскихъ Уніатахъ. День. 1864 Н. 48).

Въ 1838 году избралъ епископъ Ф. Шумборскій на мѣсто священника Галицкаго сваящ. Грыневецкаго въ должность Холмскаго оффиціала, занявшагося учрежденіемъ заведенія дяковъ, т. е. пѣвцевъ церковныхъ, которыхъ употреблено на учителей въ сельскихъ школахъ, единственно занимающихся тогда ученіемъ русскаго языка въ опольщенной Холмской епархіи, гдѣ, не скорѣе якъ въ слѣдующемъ году (1839) въ кафедральной Церквѣ построено, соотвѣтно греческому обряду, царскія врата, что тако же старанось сдѣлати и по приходскихъ церквахъ, чему польскіи помѣ-

нишнюю церковь въ имя Св. Троицы. Въ Варшавѣ была также руссiйская по-
сольская церковь въ Брилевскомъ дворцѣ, разграбленная въ революцію 1793 года. Сна-
чала греческія церкви въ польскомъ царствѣ зависали отъ Буковинскихъ епископовъ
и управлялись такъ называемою кураторією изъ самыхъ Грековъ. Въ 1825 году были
они подчинены вѣдомству Минскаго архіепископа, потомъ въ 1828 году послѣдовало
назначеніе благочиннаго надъ всеми церквами въ царствѣ польскомъ. Въ 1865
году было уже въ одной Варшавѣ 7 руссiйскоправославныхъ церквей, въ Варшавской
губерніи 4, въ Радомской 3, въ Люблинской 8, въ Плоцкой 4, въ Августовской 4, всѣхъ
разомъ 30 церквей. Крѣпостныя церкви содержатся на суммы комиссаріатскаго
вѣдомства, таможенные департаментомъ вышней торговли а прочія на счетъ казны
царства польскаго.

щики, яко колляторы русскихъ церквей, сопротивились, не повинаясь въ томъ взглядѣ правительственному приказу, при нерадѣніи русского духовенства. Въ холмскую духовную семинарію прислала правительственная коммисія учителя русскаго языка, и уніатскія дѣла, исправляемы съ 1827 года правительственную коммисією внутреннихъ дѣлъ и вѣроисповѣданій, отлучено отъ дѣлъ латинского вѣроисповѣданія учредивши особой комитетъ для греческо уніатскихъ интересовъ¹⁷³⁾.

Россійское правительство обратило свое вниманіе тако же на опольщеній чинъ Св. Василия В., которого членовъ уже 1833 года исключено изъ едукатійного комитета, а теперь, въ мѣсяцѣ Августѣ 1841 года, видѣлось принуждено устранить изъ провинціалства Михаила Дубровского а на мѣсто его возвратити игумена Холмского монастыря Іоанна Билевича, пожертвовавшего на обновленіе Вѣлского монастыря около 50.000 зол. пол.¹⁷⁴⁾.

Подобно своимъ предшественникамъ усматривая епископъ Ф. Шумборскій потребу исправленія нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ, по той причинѣ издалъ онъ свое пастырское посланіе отъ 12 Августа 1841 года, въ которомъ приказалъ сдѣ-

¹⁷³⁾ Въ 1839 году 12 Февраля стар. стила въ неделю православія (перв. нед. вел. поста) собрались въ городъ Полоцкъ всѣ грекоуніатскіе епископы Забужанской Руси, изъ знатнѣйшимъ духовенствомъ составили соборный актъ, которымъ подробно изъяснивши положеніе своей церкви, опредѣлили, согласно съ желаніемъ всего уніатскаго духовенства, о чемъ свидѣтельствовали больше 1300 подписей, представить Императору Николаю I. просьбу, о присоединеніи ихъ къ всероссійской церкви, въ слѣдствіе чего 25 Марта (6 Апрѣля) т. г. на докладъ Синода послѣдовало соизволеніе упомянутого императора. Приведенное событіе подало поводъ Галицкому митрополиту Михаилу Левицкому къ изданію окружного пастырскаго посланія отъ 1) Марта 1841 года, толкующаго о главенствѣ Римскаго Папы въ церкви Христовой.

¹⁷⁴⁾ Для М. Дубровского и Краевского секретаря базилианской провинціи назначено мѣстопробываніемъ Люблинскій монастырь, откуда 1842 г. отправились тѣже за границу, а 1847 г. въ Римъ, и яко извѣстными приверженники польской эмиграціи непрестаютъ тамъ же изъясляти свою вражду для русской народности и греческаго обряда. Епископъ Ф. Шумборскій принужденъ возврати чинъ провинціала Іоанну Билевичу изъяснилъ свое негодованіе въ томъ взглядъ пастырскимъ посланіемъ своимъ отъ 6 Ноября 1841 года. *Przegląd Poznański* 1858 I. 137.

лати нѣкоторыя исправленія въ чинѣ божественной литургии, но обжалованъ для того польскимъ духовенствомъ, на повелѣніе Папы отъ 23 Февраля 1842 года, всенародно отрекся онъ отъ приказанныхъ исправленій, признавая себе виновникомъ сдѣланой тѣмъже соблазна. Въ своемъ пастырскомъ посланіи отъ 1 Марта 1841 года титулуясь въ заглавіи его: Filip Felician Szumborski, z miłosierdzia Bożego biskup dyecezyi Chełmskiej, Kawaler orderu św. Włodzimierza, который орденъ получилъ во время своей поѣздки въ СПетербургъ, пишетъ онъ: Między różnemi dolegliwościami, które obecnie przejmują duszę naszą i niedają nam chwilę w starości kosztować spokojnego odechnienia, przy poruczonem od Boga zarządzie dyecezyi, nadewszystko dręczy sumienie nasze list, który wydaliśmy pod dniem 12 (24) Sierpnia 1841 r. względem niektórych odmian małych we mszy św. Ledwo on dostał się do rąk waszych, najmiłościwsi w Chrystusie bracia, natychmiast ze wszystkich stron zaczęły się objąć o uszy nasze wyrzekania, iż ta zmiana wstępny jest krokiem do zerwania z kościołem rzymskim zjednoczenia i do odwołania unii świętej. Dowiedzieliśmy się zaraz i wielu obywateli i kollatorów z tego powodu zaprzestali uczęszczać do naszych kościołów na nabożeństwo, poczęli odmawiać swoim parochom potrzebnego wsparcia i pomocy w restauracyi zabudowań plebańskich, zaprzeczać pewnych służebności i t. d. Bracia też nasi w Chrystusie obrządku łacińskiego, pogardzać zaczęli nami, lud nawet, parafianie dostrzegłszy zmian w ceremoniach i obrządkach przy Mszy świętej, szemrać ze zgorszeniem zaczął, wyrzekać, a nawet uchylać się od uczęszczania na nabożeństwo, okazywać niechęć i zaufanie tracić ku kapłanom. Dostrzegliśmy nawet sami, zwiedzając niektóre dekanata złych skutków jakich przewidzieć nie mogliśmy i niespodziwiali. Żalność przyjęła z tego powodu serca nasze; powzięliśmy natychmiast chęć odwołać rozporządzenia nasze niebaczone, lecz nadzieja że nawykną w pewnym przeciągu czasu do tego i uznają to za rzecz niewinną, wstrzymała chęć zbawienną; skutek okazał przeciwnie i sumienie nasze bojaźnią sądów bożych przepełnił¹⁷⁵⁾. I zaiste poważiliśmy się pogardzać ustawami które nam pobożni

¹⁷⁵⁾ Добродушный пастырь, печаясь о чистоту обряда своей церкви, не понималъ что польскимъ агитаторомъ не ходило о католицизмъ, который исправками обрядовыми отнюдъ ненарушася, но чтобы имѣти способность къ демонстраціямъ противъ сьизміе і Moskalom. опасующися притомъ, чтобы Русь Холмская не пришла къ со-

poprzednicy nasi zostawili... Nie mieliśmy wyznaje, tyle mocy i powagi byśmy poprawili to, co zebrani w Bogu ojcowie w Zamościu ustanowili¹⁷⁶). Błagam was, moi najmilsi w Chrystusie bracia, przebaczenie błąd mój do którego przyznaje się i odwołuję rozporządzenie niebaczne pod d. 12 (24) Sierpnia 1841 r. wydane. Wróćcie się do dawnych zwykłych i przez czas długi uprawnionych ceremonij przy Mszy św. Niechaj wam za prawidło służy książka pod tytułem: Porządek nabożeństwa cerkiewnego, przez śp. Ferdynanda, poprzednika naszego, którą on z mszałów po synodzie Zamojskim drukowanych ułożył, wydrukować kazał i trzymać się jej polecił. Mszał niechaj się tak przenosi jak dawniej, żegnanie i błogosławieństwo ludu spiewając lub mówiąc: Mir wam (pokój wam) niechaj zostanie przy biskupach i infulatach. Trzymajcie się wszystkich zwyczajów jakie zastalście po waszych poprzednich kapłanach, a tym sposobem pojednamy się z Bogiem z bracią naszą w Chrystusie obrządku łacińskiego i wszystkimi których obraziliśmy i pogorszyli; przywołamy napowrót odstępczych od naszych kościołów i nabożeństw ludzi pobożnych obojga obrządków. Udowodnimy przed światem, że opinia powzięta o nas perekidnyków była bezzasadną i fałszywą; zabezpieczym sumienie nasze położwszy tamę pogorszeniom dalszemu i ujdziemy odpowiedzialności zanie przed Bogiem¹⁷⁷). Dowiedziem stałości naszej, a tém samem zapewnimy wysoki rząd krajowy, że równie stałymi i wytrwałymi w przywiązaniu i wierności ku najłaskawszemu Ojcu naszemu Monarsze być możemy i jesteśmy... List niniejszy rozeszła dziekani do wiadomości parochów w dekanatach ich znajdujących się. За такой поступокъ и самоотвержение удостоился Холмскій святитель особенной похвалы отъ римского Первосвятителя письмомъ тогоже изъявленной отъ

знанію своей народности и не эманциповалась, якъ нынѣ Галицкая Русь изъ опекуинства Поляковъ, что наконецъ, не уважая на всѣ польскіи затѣи, всю пору въ Холмской епархіи совершается.

176) Къ такимъ обрядовымъ исправленіямъ требовалось одобрение областного собора, котораго съ отпаденіемъ Холмской епархіи отъ Галицкой Митрополіи, уже больше къ той цѣли созвать въ униатской церкви не было возможно.

177) По причинѣ исправленіе нѣкоторыхъ обрядовъ стали Поляки называть Униатовъ перекидниками, что жетеперь сказать о такихъ мнимыхъ Полякахъ, образовавшихся изъ Русиновъ, покинувшихъ свою русскую народность и греческо-униатскій обрядъ, и нынѣ объявляющихся лютѣйшими врагами народности русской и греческого обряда, особенноже на Галицкой Руси подъ покровительствомъ австрійскаго правительства.

14 Августа 1844 года. Тѣмъ не кончились еще страданія епископа Ф. Шумборского, ему суждено было даже видѣти предъ кончиною своею переходъ трехъ парохій его въ ди-зунію и увезеніе каноника Феликса Трушинского приходника Грубишевского въ глубь Россіи (1849). По кончинѣ его из-бралъ Холмскій капитулъ администраторомъ діецезіи Го-анна Терашкевича суффрагана покойного и титулярного Белзскаго епископа.

47. ІОАННЪ ТЕРАШКЕВИЧЪ.

Родился въ Княжополѣ (Książpół) въ Люблинской обла-сти въ Терноградскомъ деканатѣ изъ родителей духовного сословія 5 Мая 1793 года. Окончивъ гимназіалныя школы въ Замостьи, философію и богословіе въ Львовѣ, былъ епи-скопомъ Цѣхановскимъ опредѣленъ профессоромъ ветхаго и новаго завіта въ Холмскую Семинарію 1819 года, потомъ вступилъ въ бракъ съ сестриницею тогоже епископа, Зене-вичовною, съ которою не жилъ долго. Посвященъ въ чинъ іерея 1825 года былъ приходникомъ въ Княжполѣ, скоро потомъ Терноградскимъ деканомъ (1827). Епископъ Ф. Шум-борскій подобно Цѣхановскому любилъ І. Терашкевича, сдѣ-лалъ его Холмскимъ каноникомъ (1830), ректоромъ Семи-наріи (1832), судіею въ консисторіи, а наконецъ прелатомъ кустодомъ въ капитулѣ. Въ Августѣ 1840 года, когда скон-чался суффраганъ Холмскій Селецкій (Siedlecki), ѣздилъ І. Терешкевичъ и каноникъ П. Шыманскій съ епископомъ Шумборскимъ въ Сптербургъ, гдѣ всѣ три оставались даже до Января 1841 года. Отправляясь домой получилъ І. Терашке-вичъ орденъ св. Анны II клясы, и былъ епископомъ и капиту-ломъ избранъ на Холмскаго суффрагана съ титуломъ Белзскаго епископа, которого номинація 15 Сентября 1841 послѣдо-

вала¹⁷⁸⁾. Каноническій процессъ о поведеніи І. Терашкевича составилъ священникъ Липскій апостольскій протонотарій, въслѣдствіе чего послѣдовала преконизація перваго въ Римѣ 30 Августа 1842 года съ титуломъ белзского епископа, и епископъ Ф. Шумборскій былъ ополномоченъ къ рукополаганію преконизованного, съ помощью двухъ униатскихъ епископовъ, въ противномъ же случаѣ латинскихъ, якими въ самомъ дѣлѣ были Куявскій епископъ Томашевскій и епископъ Страшинскій изъ Сейнъ, а третій мѣстный епископъ Вояковскій, тогдашній Люблинскій администраторъ. Торжественный чинъ посвященія І. Терашкевича, сбывшійся въ Холмѣ 21 Мая 1843 года въ день перенесенія мощей св. Николая чудотворца, описанъ подробно въ польскомъ журналѣ: *Gazeta rządu* 1843 NN. 142 166. Посвященный въ епископсуффрагана не переставалъ исполнять должность профессора и ректора семинаріи даже до кончины Ф. Шумборского въ 1851 году, когда избранъ администраторомъ діецезіи, сдѣлалъ ректоромъ семинаріи своего соученика Іоанна Потѣя, референта униатскихъ дѣлъ при комиссіи внутреннихъ дѣлъ въ Варшавѣ. При своемъ управленіи Холмскою епархіею пользовался І. Терашкевичъ кромѣ упомянутого Потѣя еще совѣтами каноника Грыневецкого, ибо они всѣ имѣли равныя голоса въ капитулѣ, и яко-такъ печаливо занимались церковными и епархіальными дѣлами. Наконецъ за временъ извѣстнаго Велепольского въ Варшавѣ представлено І. Терешкевича римскому престолу на епархіальнаго епископа и современно избранно ему на коадьютора съ правомъ наслѣдія

¹⁷⁸⁾ Encyklop. powszech. Warszawa 1867. XXV. 170, *Gazeta Rządowa* 1841 N 219. Между кандидатами на достоинство суффрагана былъ старшимъ Павелъ Шыманскій, Холмскій деканъ, прежде профессоръ университета и духовной академіи въ Варшавѣ, но яко *persona ingrata* правительству и полономанъ не компетовалъ, уважанъ еще въ 1841 году вмѣстѣ съ каноникомъ Козловскимъ не взиравшимъ въ дѣла Базиліанскія Визъ съ І. Терашкевичемъ кандидовалъ и Грыневецкій, получившій за свою преданность къ униатско-греческому обряду гратификацію отъ правительства.

(cum futura successione) священника Іоанна Калинского, однако не дождалъ онъ прекоизаційной булы, скончавшись въ Холмѣ 1 Марта о 6 часѣ утрѣмъ 1863 года¹⁷⁹). Такимъ образомъ не скорѣе якъ по кончинѣ его, о чемъ Папа ничего не вѣдалъ, на тайной консисторіи 16 Марта 1863 прекоизованный Іоаннъ Терашкевичъ Холмскій епископъ, сдѣланъ каноническимъ наслѣдникомъ Ф. Шумборского, а священникъ Іоаннъ Калинскій его суффраганомъ, который не посредственно по кончинѣ первого сталъ управлять Холмскою епархією.

Корреспондентъ „Слова“ отъ Грубешова (1861 Н. 33 стр. 132,) такъ характеризуетъ покойного святителя І. Терашкевича: „Былъ то мужъ глубокой науки, челоуѣколюбиваго сердца и преданности къ своему обряду и народу. Бывъ воспитанникомъ австрійскихъ училищъ имѣлъ онъ великую предилекцію для Австріи. Галицкіи священники, посѣщающіи частократно своихъ родственниковъ находящихся въ конгрессовой Польщѣ, не минали николи покойного епископа, у которого всегда находили премилое принятіе. Одинъ изъ Галицкихъ священниковъ, частѣйше посѣщающій покойного, рассказывалъ мнѣ, что тотже узрѣвши его, вопервыхъ вопрошувалъ, не привезъ ли онъ австрійской табаки, ибо, говорилъ покойникъ, „нюхаючи тую табаку, видится менѣ, что дышаю южнымъ воздухомъ.“ Надо знати о томъ, что покойникъ въ

¹⁷⁹) Похоронъ покойнаго совершился 6 Марта въ Холмѣ, „На немъ отличилася проповѣдь Михаила Лышкевича смѣлостью и духомъ, которого ту называютъ „Святоюрскимъ“. Бесѣда тая набрала ту надолгій часъ не мало шуму. Такъ пишетъ корреспондентъ отъ Грубешова до Галицкаго Журнала „Слово“ 1863 г. Н. 33. Розумѣется, что рѣчь говорена въ пользу нашего обряда и русской народности не могла понравиться Полякамъ особенноже многимъ полякующимъ Холмскимъ Русинамъ, которые на противъ тому желалибы слышати подобную польско-патріотическую рѣчь якоу было: Kazanie X. S. L. z zakonu OO. Bazylianów miane w czasie żałobnego nabożeństwa za poległe ofiary w dniach 25 i 27 lutego na ulicach Warszawy; изд. печатью въ Львовѣ 1861.

Римъ не весьма хорошо былъ описанный, понеже онъ между прочимъ былъ принужденъ одобреное имъ первое сочиненія І. Потѣя: *Duch pierwotny Chrześcianstwa* яко еретическое изаѣмизовати и въ своемъ соотвѣтномъ пастырскомъ посланіи смиренное „*zblądziłem bracia!*“ на всѣ варіаціи голосити: не меньше и о томъ вѣдати потреба, что покойника, представленнаго на Холмского епископа, Римъ съ 1851 года затвердити не хотѣлъ, для чего отъ упомянутого года до сихъ поръ Холмская діецезія только администраторомъ управляется¹⁸⁰). Правда, что наконецъ 16 Марта т. г. преконизовалъ Папа покойника епископомъ Холмскимъ, но то было уже *post festum* т. е. по смерти номината... Два года тому назадъ подалъ краковскій *Czas* ложное покойного епископа честь оскорбляющее донесеніе о принятіи нимъ угорекорусского священника Раковского, которого наше правительство желало имѣти ректоромъ Холмской семинаріи. *Czas* пишетъ, что тогда имѣлъ покойный І. Терашкевичъ сказать къ оному священнику, что онъ есть *lupus gregis*, нападающій на Христовы овцы и пр. отъ чего весьма ошибочное мнѣніе о простотѣ и толеранціи покойника разошлось¹⁸¹). Дѣло стало такъ: Известно Вамъ, что у насъ во всей конгрессовой Польшѣ не-

¹⁸⁰) Упомянутое сочиненіе Іоанна Потѣя капитульного каноника и ассессора униатского отдѣленія въ Варшавѣ издано въ 1852 году въ Варшавѣ подъ заглавіемъ: *O Jezusie Chrystusie odkupicielu tudzież o pierwotnych Chrześcianach i ich domach modlitwy*. Критическій разборъ сего сочиненія получившій апробату отъ епископа І. Терашкевича и помѣщенный *in indice librorum prohibitorum*, читается въ польскомъ журналѣ: *Przegląd Poznański* 1853 второе полгодіе томъ XVII стр. 317. Рецензію эту составилъ свящ. Петръ Семеновъ, русскаго происхожденія пономанъ перваго розряда, якими южная Русь къ своему несчастью обогащаетъ убогую Лехю, изъ которыхъ до сихъ поръ одинъ только О. Ип. Терлецкій возвратился до своего обряда и народа, и сталъ писати по русски въ пользу того же.

¹⁸¹) Подобную басню вложилъ *Przegląd Poznański* 1858 półrocze I. 141) въ уста Епископу Ф. Шумборскому, буд-то онъ пребывая въ С-Петербурѣ: *Oparł się mężnie i groźbą (?) i namowom i obietnicom, a nawet jak zaręczają (Поляки) powiedział p. Protassowi prokuratorowi synodu: „Znajdziecie we mnie Josafata, nie zaś Józefa“ (odstepce Siemaszcze na imie Józef).*

было до послѣднихъ временъ всеучилища (университета). Наука для священника состояла до сихъ поръ въ томъ, что молодыи духовнии кандидати вступали до такъ званныхъ выдѣловыхъ школъ, равняющихся вашимъ нѣмецкимъ школамъ, съ оконченіемъ тыхже посѣщали нѣкоторыи изъ нихъ Люблинскую гимназію, но большая часть ихъ до 18 года своей жизни теряла напрасно время въ своемъ родительскомъ домѣ. Въ 18 году житія тѣже кандидати вступали въ діецезальную семинарію, гдѣ учителями было брачное приходское духовенство, для чего обученіе не велось порядочно, якъ бы надлежало. Тое было причиною, что хотя числимъ между нашимъ духовенствомъ премного взорцевыхъ сельскихъ душпаستырей, то снова на высшихъ церковныхъ настоящей нѣтъ откуда сдѣлать выбора. Предъ двома годами жаловался однажды, тогдашній намѣстникъ польского Царства, князь Горчаковъ, передъ нашимъ бывшимъ посломъ въ Вѣдни Киселевымъ, что неимѣетъ успособленнаго кандидата на ректора Холмской семинаріи. На тое отвѣтилъ посолъ Киселевъ, что онъ познакомился въ Вѣдни съ успособленнымъ къ такой должности священникомъ, который былъбы готовъ къ занятію сего мѣста. Въ полъ года послѣ сего пріѣхалъ начальникъ уніатского отдѣленія въ Варшавѣ Радошевскій съ прец. О. Раковскимъ въ Холмъ, въ намѣреніи представленія послѣдняго на семинарского ректора. Естественнo, что тѣмъ вышая наша іерархія была не совсѣмъ пріятно тронута, услышавъ о поставленіи чуждаго священника въ должность семинарского ректора, къ чему и тое причинилось, что рекумендуемый былъ здѣсь, справедливо или нѣтъ, провозглашенъ за приклонника схизмы. Когда теперъ Радошевскій съ О. Раковскимъ отправлялись къ покойному епископу, предварилъ ихъ одинъ изъ нашихъ священниковъ, упалъ на колѣна и сталъ заклинять покойнаго святителя на спасеніе души и тѣла, не допускати

схизматика въ ограду стада Христова: и поки тѣмъ смѣшанный епископъ успѣлъ собратись умою, было ему извѣщено пришествіе упомянутыхъ двухъ гостей, но и теперь не лишился покойный святитель прилично воздержанія, чего отъ образованного мужа надѣяться было можно, отвѣчая, на сдѣланное ему представленіе О. Раковского, яко ректора семинаріи, поважно и прилично, что онъ противъ преставленнаго ничего неимѣетъ, однако жалуется, что его въ должность семинарскаго ректора, по той причинѣ принять не можетъ, понеже онъ отпустной грамоти отъ своего епископа не имѣетъ. Потомъ угощалъ покойникъ своихъ гостей съ обыкновеннымъ ему гостепріемствомъ, не только въ первый день своего съ ними знакомства, но еще и чрезъ слѣдующихъ шесть дней. Что больше въ гостинницѣ, гдѣ пріѣхавшіи гости обитали, заплатилъ сей святитель всѣ гостинныя издержки, не уважая на крайнее сопротивленіе тихъже гостей, говоря, что онъ не допустить, чтобы гости его за гощенье какое-нибудь кому что имѣли платити. Вотъ на что редукуется доносъ польскаго журнала „Czas“ о рѣчи: *lupus гарах* и пр. о чемъ получилъ я извѣстіе отъ мужей, которыи имѣли сами въ томъ дѣлѣ участіе.“

Еще за святительства Ф. Шумборскаго въ 1851 году, учрежденно кафедре греческаго языка въ Холмской семинаріи, но когда на тую кафедру не было успособленнаго униатскаго священника, отправлено издержками правительства 1852 года двухъ Холмскихъ семинаристовъ въ московскую академію, а въ 1853 году въ кіевскую академію для науки греческаго и старо-словенскаго языковъ, которыи потомъ возвратились яко профессоры въ Холмскую семинарію, при чемъ употреблено тихъже яко учителей философіи и природныхъ наукъ въ упомянутой семинаріи. Такимъ образомъ были въ 1852 году высланными въ Москву на науку семинаристы Іоаннъ Шелеметко и Николай Потѣй, сынъ Холм-

ского капитульного каноника¹⁸²⁾, и возвратившись въ 1856 году въ свое отечество, оставались долгій часъ безъ мѣста¹⁸³⁾.

За содѣйствіемъ правительства старался каноникъ Потѣй завести въ городѣ Холмѣ пенсіонатъ для дочерей униатскихъ священниковъ Холмской епархіи 1855 г. что однако, для препятствій со стороны самого духовенства, неосуществилось скорѣе якъ въ 1866 году.

Нунцій папскій Chigi возвращаясь изъ коронаціи императора Александра II посѣтилъ базилианскую церковь въ Варшавѣ, утѣшалъ Уніатовъ, якъ пишетъ Przegląd Poznański (1858 I 144) przyjmowany tam przez ks. Bazylego Kalinowskiego jubilata emeryta i przez ks. Bonifacego Boniewskiego przełożonego (Варшавского монастыря), modlił się gorąco przed wielkim ołtarzem, a potem czytał w zakrystyi nadania papieżkie dla bractwa ś. Onufrego, istniejącego przy kościele. Co niesłychanie ważniejsza, w grudniu zeszłego roku, dzieło ks. Pocięja, pierwsze (?) bodaj z napisanych w polskim języku, zamieszczone zostało na Indexie. Tak ks. Pocięj naganiony w obec wszystkich, jeśli się nie podda, wyjdzie na jawnego odstępcę¹⁸⁴⁾.

¹⁸²⁾ Въ 1853 году правительственнымъ рескриптомъ отъ 8 Іюня приказано высылати четырехъ семинаристовъ въ Кіевъ, гдѣ (мѣти рескрипт) бѣдѣ mieli sposobność nabycia dokładnego ukształcenia, jakiego z powodu braku potrzebnych środków nie mogliby otrzymać w dyecezalnym zakładzie naukowym. "Возбраниюшіяся семинаристы отправляти въ Кіевъ и Москву бѣжали въ Галицію, отсюда же въ Римъ, гдѣ стали посѣщати богословскія науки. Съ двумя такими выходцами имѣлъ я способность лично познакомиться, который стыдился говорити по русски, на сдѣланный имъ вопросъ, какой они народности, отвѣчали, что униатско й! На путешествіе въ Римъ получили они отъ польской шляхты Холмской области 200 рублей. Были то въ самомъ дѣлѣ польскіи униаты языкомъ и духомъ."

¹⁸³⁾ Въ прошеніи своемъ къ епископу І. Терашкевичу о намѣненіи ихъ писали они между прочимъ; Położenie nasze smutne już dla niedostatku, już z powodu naśmiewiska złośliwych ludzi . . . Dodajemy żeśmy otrzymali atestata na kandydatów akademicznych, przez najsw. rządzący Synod nas zatwierdzające. Już poprzednio przeznaczeni byliśmy na professorów seminarium Chełmskiego.

¹⁸⁴⁾ Przegląd Pozn. видить въ каноникѣ І. Потію члѣовіека przewrotnego, ambitnego а не безъ zdolności, который въ своемъ сочиненіи запыщенномъ римскимъ Престоломъ starał się wykazać za pomocą tekstów z pisma św. tudzież z ojców że kościół schizmatyczny taki jaki jest dzisiaj, posiada w sobie to wszystko co kościół boży posiadał w samym początku swego istnienia, iż jest przeto prawdziwym kościołem bożym.

Противники греческославянского обряда при концѣ жизни епископа Іоанна Терашкевича, пользуясь его болѣзненнымъ состояніемъ, старались ввести разныя измѣненія противныя правиламъ грекоуніатской церкви, чтобы такимъ способомъ со временемъ, устраняя всѣ различія греческого обряда соединити Холмскую епархію съ латинскою, въ пользу польской народности. Въ томъ намѣреніи особенно содѣйствовали настоятель монастыря василіановъ Загоровичъ, вводя разнаго обряда новизны, какъ то: пѣніе польскихъ рожанцевъ, коронокъ, годинокъ (godzinek) и проч., съ устраненіемъ порядочного чина вечерни, утрени и другихъ богослуженій, а введеніемъ въ Холмскомъ соборѣ органовъ, которыхъ тамъ никогда не употребляно. Подобного рода латинопольскія реформы греческого обряда, не уважая на всѣ постановленія Замоиского синода, стали, по кончинѣ епископа І. Терашкевича, за наслѣдника его номината І. Калинского еще болѣе успѣвати¹⁸⁵⁾.

48. НОМИНАТЪ ІОАННЪ КАЛИНСКІЙ.

Окончивая краткое извѣстіе о Холмской Епархіи и святителяхъ ея, приходимъ теперь къ весьма жалкимъ временамъ для Холмской епархіи подъ управленіемъ ея священникомъ номинатомъ Іоанномъ Калинскимъ, ставшимся самымъ непримиримымъ противникомъ греческого обряда и русской народности, въ тое самое время, когда мѣстное

¹⁸⁵⁾ Странно, что Холмскіи колонизаторы греческо-словенского обряда при малѣйшихъ покушеніяхъ епископа І. Терашкевича исправить нѣкоторыя церковныя чины соотвѣстно греческому церковному уставу и евхологію папы Венедикта XIV, возносили ужасный крикъ противъ нарушенію Замоиского областного собора, но совершенно разрушати греческо-словенскій обрядъ оцольщеваніемъ тогоже отнюдь не совѣстись, обличая такимъ поступкомъ свои не церковнообрядовыя, но польсконародныя стремленія, посредствомъ уни церковной, опольщити совершенно униатскую Холмскую Русь, и наконецъ тѣмъ же компрометируя истинное назначеніе церковной уни предъ лицомъ русскаго правительства и всего русскаго народа пришедшего къ сознанію своей національности.

правительство безпримѣрнымъ до сихъ поръ способомъ щедрою рукою изливало большія благодѣянія для уніятской церкви и русской народности въ польскомъ королевствѣ.

Іоаннъ Калинскій родился 14 Мая 1799 года въ уѣздномъ городѣ Радинѣ (Radzin) прежней Люблинской губерніи, нынѣ Сѣлецкой (Siedlec), изъ родителей Θεодора Калинского греч. кат. приходника Радинского и жены его Анны Рогальской. Получилъ первую школьную науку въ Бѣлѣ, потомъ въ Луковѣ, богословіе окончилъ въ Холмской семинаріи. Рукоположенъ въ чинъ пресвитера 15 Декабря 1822, былъ администраторомъ прихода Добратычъ и Лебедева по 21 Февраля 1824 года, потомъ администровалъ Хорошкину по 23 Апрѣля 1832, когда сдѣланъ настоятелемъ сего прихода, гдѣ оставалъ по 7. Августа 1852, получивши въ томъ году приходъ въ городку Константиновѣ, въ нынѣшней Селецкой губерніи. Съ 1841 года 21 Февраля по 14 Августъ т. г. исполнялъ І. Калинскій должность Бѣльскаго благочиннаго, съ 12 Августа 1841 по 10 Іюня 1863 былъ настоятелемъ Лосицкаго благочинія¹⁸⁶). І. Калинскій не былъ кандидатомъ правительственнымъ на Холмскую епископію но польской аристокраціи, содѣйствіемъ кардинала Ледуховского шурина г. Александровича помѣщика и колятора парохіи Константинова, гдѣ былъ І. Калинскій приходникомъ¹⁸⁷). Но-

¹⁸⁶) Выше приведены данныя помѣщая здѣсь по выпискѣ изъ Холмскихъ консисторскихъ актъ, благосклонно сообщенной мнѣ высокопреп. протоер. М. Ѳ. Попелемъ. Жена І. Калинского скончалась 1842 г. Изъ семи сыновъ его есть четыре священниками, дочерей имѣлъ онъ шесть.

¹⁸⁷) Краковскій *Czas* 1863 N. 69. Rzym 17 Marca пишетъ do wyniesienia X. Kaliniskiego przyczynił się X. nuncyusz Ledóchowski. Rzym 18 Marca тотъ же корреспондентъ утверждаетъ безъ обыяковъ: Co do nominacyi XX. Lubieńskiego (Августовскаго епископа) i Kaliniskiego Papież nieznał szczegółów tych dwóch duchownych dotyczących; wiem bowiem z pewnością, że nie dopuszczano doniego żadnej skargi, żadnej protestacyi, żadnej nawet wzmianki im nieprzychylniej. Ludzi prawdę mówiących starano się oddalić. Преконизация І. Калинского совершилась 16 Марта 1863 въ Римѣ. На переведеніе каноническаго процессу съ І. Кали-

минаціи государемъ императоромъ на Белзского епископа, коадьютора Холмского епископа съ правомъ наслѣдства послѣдовала 21 Мая 1863 года; 4 Августа т. г. за соизволеніемъ императорскимъ принялъ І. Калинскій титулъ Холмского епископа и сталъ управлять Холмскою епархіею.

Источникомъ для подробнаго описанія новѣйшихъ произшествій въ Холмской епархіи послужить намъ Окружное посланіе, отъ 11 (23) Сентября 1866 года, которое Холмская епархіальная консисторія вступивъ, по удаленіи священ. Калинского, въ управленіе епархіею обнародовала къ духовенству тойже епархіи, и статія напечатана въ Варшавскомъ Дневникѣ по поводу удаленія свящ. Калинского.

Вступленіе свящ. І. Калинского въ управленіе Холмскою епархіею послѣдовало вскорѣ послѣ того, якъ въ конгрессовый Польшѣ вспыхнулъ вооруженный мятежь, а именно въ Маѣ мѣсяцѣ 1863 года, въ которомъ взялъ онъ самое дѣятельное участіе и члены его семейства, т. е. два сыны его сражавшіися противъ русскихъ войскъ, и даже дочери, измѣнивъ родному обряду, принимавшія ревностное участіе во всѣхъ тогдашнихъ политическихъ манифестаціяхъ. Оставаясь въ пренадлежности къ революційной организаціи, принималъ свящ. І. Калинскій въ домъ свой возстанцевъ, разрѣшилъ капеллану мятежниковъ священнодѣйствовать въ Холмскомъ кафедральномъ соборѣ, и наложилъ на грекоуніятскія Церкви *ko ścieł na żałobę*, для способствованія дѣйствіямъ революційной пропаганды среди грекоуніятского населенія. Свящ. І. Калин-

скими назначено изъ Рима Подляского епископа Веніамина, бывшего капущина, который, неотнесшись до Холмского дѣцезальнаго администратора, призвалъ къ упомянутому процессу двухъ священниковъ, между ними одного родственника І. Калинского. Изъ сего событія и пастырского посланія епископа Веніамина до своего клира, въ которомъ онъ буллы изданы для Италогрековъ до русскихъ Уніатовъ примѣняетъ, но о будяхъ касающихся Руси ничего знати не хочетъ, возникло большее огорченіе между Холмскимъ русскимъ духовенствомъ, которое на тое удачно отвѣтило. Слово 1863 Ч. 33. корресп. отъ Грубешова.

скій оказался виновнымъ въ передачѣ мятежникамъ разныхъ сумъ, принадлежавшихъ Холмскимъ епархіальнымъ учрежденіямъ, между прочимъ, и грошей, предназначенныхъ на обезпеченіе священническихъ вдовъ и сиротъ, скрывая сіе преступленіе предъ правительствомъ. Враждебность свою къ мѣстному правительству посунуль свящ. Калинскій такъ далеко, что даже по поводу изданного благодѣтельного для крестьянъ высочайшаго указа 19 Февраля 1861, на замѣчаніе правительственныхъ лицъ, что ему соотвѣтственно было бы самому совершити по сему случаю богослуженіе въ Холмскомъ Соборѣ, сперва на отрѣзъ отказался отъ того, заставляясь нездоровьемъ, и уступилъ усиленнымъ убѣжденіямъ мѣстнаго начальства лишь тогда, коли бесѣдовавшій съ нимъ чиновникъ обличилъ не правильность такого отказа и странное совпаденіе мнимой болѣзни, именно съ тѣми днями, когда народъ отовсюду самъ собою стекается въ церкви для молитвы за своего благодѣтеля Императора¹⁸⁸).

Свящ. І. Калинскій не меньше враждебнымъ оказался къ своей грекоуніятской Церкви и русской народности, объявляя такимъ образомъ свой польскій патриотизмъ общеявно, въ большую не користь всего того, что есть русское. Однимъ изъ первыхъ его дѣйствій было уничтоженіе нѣкоторыхъ святочтимыхъ русскимъ народомъ праздниковъ греческой Церкви, между прочими, праздника Трехъ великихъ Святителей, Василия В. Григорія Богослова и Іоанна Златоустаго. Съ прибытіемъ свящ. І. Калинскаго въ Холмъ, органы совершенно замѣнили хоры пѣвчихъ и заглушили ихъ пѣніе понятное народу; Литургія была

¹⁸⁸) Изъ сего достаточно явствуетъ, что русскій народъ такъ въ конгрессовой Польшѣ, какъ и у насъ въ Галичѣ, освобожденъ отъ панщины равномерно оказывая свою благодарность августѣйшимъ Монархамъ, соблюдая свято подданческую вѣрность для своихъ истинныхъ благодѣтелей, не уважая ничего на всѣ затѣи революційной такъ духовной какъ мірской пропаганды.

сокращена до невозможности, въ ней опущены молитвы за Императора и всѣ ектеніи т. е. тѣ молитвы, которыя въ все-народное услышаніе произносятся священникомъ и посредствомъ которыхъ народъ принимаетъ самое непосредственное участіе въ совершаемомъ богослуженіи. Во время богослуженія дозволено присутствовавшимъ въ церкви безпрепятственно входить въ олтарь чрезъ Царскія Врата, чѣмъ нарушено вѣками освященный обычай церковного благочинія. Школа дяковъ доставляющая церквамъ причетниковъ и сельскихъ учителей была, со времени введенія органовъ, названа схизматическою, и поручена въ управленіе извѣстному настоятелю Василянѣ Загоровичу¹⁸⁹⁾ Холмская епархіальная семинарія, была приведена свящ. І. Калинскимъ въ самое печальное состояніе, чрезъ удаленіе лучшихъ ея профессоровъ за преданность къ греческому обряду и русской народности. Между воспитанниками допущено было полнѣйшее своеволіе: такъ, они въ 1864 году отказались принести вѣрнаподданическую присягу своему Монарху, причемъ самъ свящ. І. Калининскій отказался лично объяснить имъ важность сего акта.

Послѣ возстановленія въ конгрессовой Польцѣ порядка и передачи въ новыя руки управленія духовными дѣлами, мѣстное правительство не могло обратити особаго вниманія на такое аномальное состояніе Холмской униатской епархіи, чѣмъ больше что правительству къ тому было обязано, въ интересахъ русскаго народонаселенія, которое исповѣдуетъ грекоуниатскою вѣру, и которое въ то время ука-

189) Когда воспитанники дяковской школы, следуя издавна принятому обычаю, въ день Воскресенія Христова, отправились къ свящ. Калининскому и просили у него позволенія пропѣти славенскія церковныя пѣсни, прогналъ ихъ свящ. І. Калининскій, угрожающими словами: „Не надобно мнѣ васъ, ступайте пѣти къ Жидамъ!“ Такой фактъ былъ заявленъ самими воспитанниками школы, въ жалобѣ, представленной ими въ Апрель 1864 года, Холмскому военно-полицейскому начальнику.

зами 19-го Февраля (2 Марта) 1861 года призвано было къ новой самостоятельной гражданской жизни, освобожденіемъ его отъ польскаго вліянія и пропаганды, старающейся посредствомъ польскихъ церковныхъ проповѣдей и поученій сельскій русскій народъ спольщити, якъ тое уже сдѣлано съ городскимъ русскимъ населеніемъ.

Требованія руссійскаго правительства, заявленныя въ слѣдствіе упомянутыхъ проступковъ свящ. І. Калинскаго, встрѣтили въ послѣднемъ самое открытое противодѣйствіе. „По вопросу объ обрядахъ греко-уніятской церкви, пишетъ Варшавскій дневникъ, онъ (свящ. Калининскій) не былъ даже въ состояніи дати правительству сколько нибудь удовлетворительное объясненіе и на предъявленныя ему постановленія Папъ о ненарушимости обрядовъ греко-уніятской церкви, могъ отвѣчати лишь молчаніемъ, которое ясно доказало, якъ онъ былъ чуждъ мысли о необходимости охраненія тихъ освященныхъ вѣковымъ употребленіемъ и святочитимыхъ русскимъ народомъ обрядовъ.“ Молчаніе свящ. Калинскаго, кажется, произошло изъ того страннаго явленія, на которое онъ со всѣмъ не былъ приготовленъ, что схизматическое правительство станетъ вмѣсто него въ оборонѣ уніятской Церкви, посядающей папскія буллы обезпечаящія ненарушимость обрядовъ ея и чиноначалія, когда напротивъ тому свящ. І. Калининскій, такимъ нечаяннымъ поступкомъ руссійскаго правительства былъ обличенъ нечимъ инымъ, яко только простымъ орудіемъ польской пропаганды, которой удалось вымолити у Римскаго престола свящ. Калинскаго на епископа для Холмской Руси, для скорѣйшаго опольщенія ея. Суть то жалостивѣйшія послѣдствія оторгненія Холмской епископіи отъ Галицкой митрополіи, которая тоже, лишена съ однимъ только суфраганнымъ Перемыскимъ епископомъ, не можетъ развинути жадной церковной дѣятельности для недостатка областныхъ соборовъ, могущихъ единственно оживотворити нашу русскую іерархію. Касательно

введенія въ употребленіе при проповѣдяхъ языка понятного для русскаго народонаселенія, то въ томъ дѣлѣ свящ. І. Калинскій отказалъ во всякомъ содѣйствіи, стараясь лишь увѣрити правительство, будто на русскомъ языкѣ и мѣстныхъ нарѣчіяхъ, по неразвитости ихъ, невозможно говорить проповѣдей, что русскій языкъ не знакомъ грекоуніятскимъ священникамъ, и что одинъ только польскій языкъ долженъ быть употребляемъ въ проповѣдяхъ произносимыхъ для русскаго населенія Холмскаго края¹⁹⁰). Тутъ свящ. Калинскій, показалъ грубое не знаніе правилъ римской церкви, которая предписуетъ, что религіозное обученіе народа имѣетъ совершатися на его собственномъ ему понятномъ языкѣ, якимъ у простаго народа въ Холмской епархіи есть русскій языкъ, въ его областномъ нарѣчіи. Наконецъ сообразивъ и то обстоятельство что русскій народъ со временъ своего обращенія къ вѣрѣ Христовой изучаетъ и говоритъ всѣ молитвы на церковно-словенскомъ языкѣ, стоящемъ въ ближайшей связи съ русскимъ якъ полчскимъ языкомъ, для того уже по той важной причинѣ религіозное обученіе русскаго народа въ Холмскомъ краѣ должно совершатися въ русскомъ а не польскомъ языкѣ.

Когда російское правительство желая пополнить недостатокъ священниковъ въ Холмской епархіи, приняло на себе стараніе относительно отправления оконченныхъ богословой Холмской семинаріи для посвященія къ епископамъ австрійской имперіи въ Львовъ и Пряшовъ, (что также послѣдовало), свящ. І. Калинскій употреблялъ всѣ интриги къ тому, чтобы воспрепятствовать той благодѣтельной для епархіи мѣрѣ. Розумѣется, что цѣль тихъ происковъ туда стремилась, чтобы косвеннымъ путемъ вынудити мѣстное правительство

¹⁹⁰) Слава Богу, Холмская епархіальная консисторія въ мѣсяцъ Марти 1867 приказала Холмскому духовенству обучати народъ на русскомъ языкѣ.

къ изъявленію согласія на рукоположеніе его въ епископа Холмского. Сюда относятся интриги свящ. І. Калинского, когда російское привѣтельство сочло необходимымъ вызвать нѣсколько духовныхъ лицъ изъ среды Галицко-русскаго духовенства, на что онъ согласился, но съ прїѣздомъ двухъ Галицкихъ русскихъ священниковъ, сталъ дѣлать принятію ихъ въ свою епархію разныя припятствія. Такъ одному изъ нихъ вызванному въ Холмъ, для преподаванія тамъ же религіи науки въ греко уніатской гимназіи, и прибывшему въ Холмъ со всѣми нужными отъ Галицкой духовной власти разрѣшеніями, объявилъ свящ. Калинскій, что приметъ его и дозволитъ священнодѣйствовать лишь подъ тѣмъ условіемъ, если онъ будетъ строго соблюдать всѣ тѣ уклоненія отъ древнихъ греко-уніатскихъ обрядовъ, которыя введены въ Холмской епархіи, и если свое оффиціальное прошеніе о принятіи въ епархію представитъ не на русскомъ, но польскомъ языкѣ¹⁹¹⁾.

Изъ сего краткаго пересмотра жалкой дѣятельности Холмского священника-номината І. Калинского, достаточно увѣриться можно, якая не счастливая будущность ожидалабы грекоуніатскій обрядъ и народность русскую въ Холмской епархіи, если бы само такъ названное схизматическое правительство, не обратило своего вниманія на польскую пропаганду въ уніатской церкви, которая, яко покорная рабиня Польши, имѣлабы лишь тое назначеніе, чтобы непристанно доставляла кандидатовъ для перехода до латинскаго обряда, а съ совершеніемъ того же, на большую не

¹⁹¹⁾ Изъ сего увидѣемъ, какъ значительно въ Холмской епархіи отступлено отъ употребляемаго у насъ церковнаго устава, и то со времени отлученія Холмской епископіи отъ Галицкой митрополіи, ибо еще три десятки лѣтъ тому назадъ Холмскіи и Галицкіи священники однимъ и тѣмъ же способомъ литургисали, хотя еще до сихъ поръ однихъ и тѣхъ же литургическихъ книгъ употребляютъ. Очевидно уніатская Холмская церковь измѣняя церковныя обряды притиво синодальнымъ постановленіемъ, попала въ крайнее нестроеніе.

корысть и крайнее истребленіе Холмской Руси, умножила польское народонаселеніе¹⁹²⁾.

Сообразивъ все выше приведенное не можно не удивляти такъ съ одной стороны неимовѣрную дерзость свящ. І. Калинского, при осуществленіи плановъ его для опольщенія Холмской Руси, якъ снова съ другой стороны долготерпѣніе мѣстного правительства, въ надеждѣ что его великодушіе побѣдитъ неразуміе священника Калинского, что однако, не только для фанатическаго опольщенія послѣдняго, никогда наступити не могло, но еще больше того же, яко измѣнника своего обряда и народности, къ дальшимъ агитаціямъ въ пользу польской пропаганды осмѣляло, и на его высокому (по духовному и народному значенію) мѣстѣ еще больше побуждало. Правда, что прежнее руссійское правительство для поднесенія русской народности къ конгрессовой Польщѣ почти ничего не дѣлало, но за то теперѣшнее, испытавши всю вредность польской революціонной пропаганды на русскихъ земляхъ, стало непрерывнымъ и послѣдовательнымъ употребленіемъ соотвѣтныхъ мѣръ прекращати всѣ польскіи агитаціи, отъ нѣскольковѣковъ подъ различными видами предпринимаемы для совершеннаго уничтоженія греческаго обряда и русской народности, на всемъ пространствѣ земли между Вислою и Днѣпромъ. Видя крайнее паденіе русской стихіи въ конгрессовой Польщѣ, куда съ 1815 года западная часть Руси, не уважая на иную народность ея, была присоединена, стало теперь мѣстное правительство скорѣйше исправляти собою сдѣланное зло, слѣдующими особенно важными мѣрами и заведе-

192) Свящ. Калинскій далъ такоговаго начинанія лучшій примѣръ, когда бывший прежде своей номінаціи приходскимъ священникомъ въ мѣстечку Константиновѣ, съ своимъ отшествіемъ въ Холмъ, поручилъ администрацію тогоже латинскому духовенству. При такой систематической и продолжительной дѣятельности Холмскихъ униатскихъ святителей въ краткомъ времени захватила бы польская пропаганда и наши смежныя епархіи Перемышельскую и Галицкую.

ніями: упраздненієм права польскихъ помѣщиковъ (obywatelów), послѣдующихъ латинскому вѣроисповѣданію на патронатъ въ приходахъ греко-уніятскихъ; возобновленіемъ на счетъ казны обветшалыхъ греко-уніятскихъ церквей; открытіемъ русскихъ мужескихъ и женскихъ училищъ и гимназій для грекоуніятскаго населенія на всемъ правомъ березѣ рѣки Висли¹⁹³⁾ щедрымъ обеспеченіемъ быта грекоуніятскаго духовенства¹⁹⁴⁾. „Всѣ тѣ мѣры, пишетъ Варшавскій дневникъ, были направлены лишь къ одной общей цѣли: обезпечити навсегда свободное развитіе русскихъ народныхъ началъ въ русскомъ населеніи, исповѣдающемъ греко-уніятскую вѣру, и упрочити свободу греко-уніятской церкви на тѣхъ началахъ, которыя обезпечены за нею торжественными соборными постановленіями и папскими буллами, подѣ непремѣннымъ условіемъ точнаго соблюденія которыхъ уніаты нѣкогда согласились принять Унію.“ Къ сожалѣнію номинатъ Калинскій, подѣ вліяніемъ безразсудной слѣпой вражды своей къ русской народности и къ законному своему правительству, не умѣлъ понять того, и посвятилъ все свое трехлѣтнее управленіе на безсильныя попытки, столь же несогласныя съ историческимъ ходомъ событій, сколько и съ правами и пользами греко-уніятской церкви и паствы. Въ виду всего вышеизложеннаго правительству осталось только удалить изъ Холма преступнаго номината, что и было дѣйствительно совершено утромъ 11-го (23-го) Сентября. Номинатъ отправленъ на жительство въ Вятку; при томъ ему обезпечено

¹⁹³⁾ См. Открытіе русскаго женскаго шести-класснаго училища въ г. Холмѣ для грекоуніятскаго населенія царства польскаго 27 Октября (8 Ноября) 1866 года въ Варшавскомъ Дневникѣ 1866 НН. 249, 250. Тоже. Мѣры по ведомству народнаго просвѣщенія въ Царствѣ польскомъ. Соврем. Лѣтопись 1866 Н. 42 стр. 10. Холмскій мѣсяцословъ за 1867 стр. 55.

¹⁹⁴⁾ См. Высочайшій указъ объ устройствѣ блгого греко-уніятскаго духовенства въ царствѣ польскомъ. Холмскій мѣсяцословъ за 1867 годъ стр. 1.

ежегодное содержаніе въ 1500 руб. сер.¹⁹⁵⁾. Сверхъ сего, дочери его получили единовременное грошевое пособіе. Наконецъ управленіе епархіею поручено Холмской духовной консисторіи, офиціаломъ или предсѣдателемъ которой назначенъ соборный протоіерей Іосифъ Войцицкій¹⁹⁶⁾.

Одновременно съ удаленіемъ бывшаго епархіального начальника нареченного епископа І. Калинского, издалъ упомянутый Холмской епархіи офиціалъ отъ 11 (23) Сентября 1866 года окружное посланіе, въ имени епархіальной Холмской консисторіи, къ всему грекоуніятскому духовенству, гдѣ оплакуется жребій выпавшій на долю бывшего епархіального начальника, яко послѣдствіе принятого нимъ положенія и враждебныхъ его дѣйствій въ отношеніи ко греко-уніятской церкви и къ русской народности и яко наказаніе за дѣйственное участіе его и нѣкоторыхъ членовъ семейства его въ дѣлахъ бывшего въ краѣ мятежа, а равно и за постоянное противузаконное противленіе Правительству, принявшему Холмскихъ Уніатовъ подъ свой благодѣтельный покровъ.

На томъ окончиваю мое краткое извѣстіе о Холмской епархіи, которая, въ цѣли охраненія Руси отъ вліянія Запада княземъ Даніиломъ основана, оставалась въ непрерывной борьбѣ такъ съ системою латинизаціи русской церкви, якъ и полонизованія Руси, наконецъ приступивъ къ уніи съ римскимъ престоломъ не спасла себе отъ дальнейшего поглощенія

195) І. Калининскій скоро по своемъ отъѣздѣ въ Вятку скончался тамъ же въ мѣсяцъ Октябръ 1866 года.

196) Приведенная русскимъ правительствомъ въ исполненіе мѣры относительно свящ. Калинского была принята грекоуніятскимъ духовенствомъ съ надлежащею преданностію воли правительства, только два священника, подъ вліяніемъ перваго впечатлѣнія, говоритъ Варшавскій Дневникъ, вздумали оспоривати распоряженіе правительства, въ томъ числѣ одинъ изъ членовъ консистулы, протоіерей Гарасовскій. Однако такъ онъ, якъ и священникъ Зеневичъ были, конечно, немедленно арестованы; оба они успѣли сознаться въ своемъ заблужденіи и просити себя помилованія.

латинопольскою стихією, чѣмъ достаточно оказалось, что такъ званная церковная унія, вводимая Лехією, не ограничивалась на самомъ требованіи признанія главенства папы Римского въ церкви Христовой, но употреблялась польскими политиками, по собственному признанію ихъ, яко лучшее средство къ отнародовленію Руси, впервыхъ же богатаго дворянства ея въ пользу польской Рѣчи посполитой и латинского духовенства. Напослѣдокъ, когда съ опольщеніемъ уже самого русского духовенства думала сосѣдняя Лехія о совершенномъ народно-церковномъ поглощеніи Холмской Руси, тогда историческая Немезисъ нечаянно доказала противное, ибо мнимая побѣдительница Руси, отъ пяти вѣковъ *miscendo sacra profanis*, стоитъ нынѣ обличена въ томъ, что церковная Унія не была для ней чисто-религіиною цѣлью, но простымъ политическимъ средствомъ къ опольщенію Руси, которая въ той пяти-вѣковой религіинонародной борьбѣ пришедши къ сознанию своей народности ограничиваетъ нынѣ Лехію на первоначальную народную границу ея, по рѣку Вислу. Такимъ образомъ, казалось бы, что Лехія стоящая въ службѣ Запада исполнила уже свое историческое посланничество, возбудивши всю Русь, разъединенную нашествіемъ Татаръ и Литвы, къ новой политической жизни въ прежнихъ народныхъ границахъ ея.

ПРИБАВЛЕНІЕ.

Перечень монастырей находящихся нѣкогда въ Холмской епархіи.

1) Холмскій Рождественскій каедральный, которому князь Луцкій Левъ Василевичъ (?) сыновецъ князя Данила (?) записалъ село Покровку (I. Susza hist. N. P. obrazu Chełm I. 51). Въ Холмѣ находился также женскій монастырь, на построеніе котораго король Іоаннъ Казиміръ издалъ грамоту 25 Апрѣля 1654, по уничтоженіи тогоже монастырская земля

досталась за епископа І. Левицкого Холмскому мужескому монастырю (Diar. M. Ryko I. 428).

2) Св. Спаса близъ Холма. Каменную вежу стоящую коло села Столпы называетъ нынѣ народъ церквою св. Спаса, или такоже монастыремъ.

3) Червенскій, см. Павлищевъ въ Сѣвер. Пчелѣ 1844 Н. 229; Строева опис. книг. Толстова Н. 27, 59, 71, 80, 205. Егоже опис. староп. книг. М. 1841 Н. 18. 44. Истор. Уніи 57. 113.

4) Люблинскій. Церковь съ небольшимъ монастыремъ создалъ король Сигисмундъ III 1588 года на русской улицѣ, теперь заселенной евреями. Зданіе церковное съ наружности претяжкое, своды оперты на двухъ філярахъ, съ хорошою греческою живописью иконостаса и иконъ Успенія пресв. Богородицы и послѣдняго суда; обновленъ 1836 г. къ нему въ 1744 году былъ присоединенъ монастырь Лащицкій.

5) Яблочинскій надъ рѣкою Бугомъ основанъ въ началѣ XVII вѣка (см. Примѣчаніе 54), оставшійся въ дисуніи по сю пору, не смотря на всѣ перевороты, происходившіи около него въ продолженіи нѣсколькихъ столѣтій.

6) Бѣльскій (Alba Ducalis). Въ 1690 Кароль Станиславъ князь Радивиль канцлеръ Вк. Литовского создалъ монастырскую церковь. Здѣсь сберегаются мощи блаж. Іоасафата Кунцевича, за временъ короля Августа II сюда перенесены изъ Витебска. Съ начала сохранялись они въ Бѣльской замковой каплицѣ, потомъ перенесены въ новосозданую церковь 1765 года. Въ семъ монастырѣ находился новиціатъ Базиліанскій.

7) Замойскій съ чудотворною иконою св. Онуфрея. Къ нему были присоединены Лабунскій и Городецкій (Gródek) монастыри.

8) Пугинскій основанъ Теофилою Вилжиною 1764 года.

9. Варшавскій съ 1740 года основанъ за короля Станислава Августа при митрополитѣ І. Смогоровскомъ. Въ палатѣ русскихъ митрополитовъ въ Варшавѣ была съ 1719 каплица, гдѣ иноки чина св. Василия В. для уніатовъ посѣщающихъ Варшаву священнодѣйствовали (Diar. M. Ryło I. 59). Здѣсь пребывали прокураторы чина св. Василия В. на фундаціи митрополита Льва Кишки записавшего 130,000 зол. польск. изъ которой суммы Супраольскій монастырь былъ одолженъ содержать Прокуратора. (Тамъже л. 80.)

10) Турковецкій монастырецъ въ деканатѣ Тышовецкимъ якъ

11) Подгорецкій надъ р. Гучвою,

12. Каненскій близъ Холма и

13) Колемчицкій существовали по 1749 годъ, когда были уничтожены а монастырскія земли взяты для дотаціи Холмской епископіи. (Diar. M. Ryło I. 129). Женскія монастыри чина св. Василия В. кромѣ выше упомянутого въ городѣ 1) Холмѣ, находились еще 2) въ Бѣлѣ, 3) въ Паризовѣ 4) и въ Володавѣ.

Епископъ М. Рыло упоминаетъ еще о слѣдующихъ монастыряхъ, которыя яко находящіися нѣкогда въ Холмской епархіи посѣщаль онъ, но тѣже теперь съ изытіемъ одного Кристинополя, лежатъ въ предѣлахъ Галиціи въ округахъ Желковскомъ и Золочевскомъ т. е. бывшія монашескія обители въ Бесѣдахъ, Верхыхъ, Волсвинѣ, Гарастѣ близъ Городища, Городищѣ, Деревлянахъ, Домашовѣ, Кристинополѣ и Язвинѣ (женск. монастырь).

Въ сую пору послѣ уничтоженія монастырей чина св. Василия В. въ Холмѣ, Бѣлѣ и Замосты существуетъ лишь только одинъ Варшавскій монастырь, гдѣ оставшіи члены уничтоженного чина уніятскихъ Базиліановъ имѣютъ свой пріютъ и современное помѣщеніе. Изъ женскихъ монастырей Базиліанокъ нѣтъ уже ни одного монастыря въ Холмской епархіи, ни даже такъ званыхъ Іосафатокъ.

ДОПОЛНЕНІЯ.

До примѣчанія 7. Опатовская епископія. Около года 1236 князь Вратиславскій Генрихъ Бородатый учредилъ тое епископство, за соизволеніемъ папы, для Руси Надвисланской, живущей по обѣимъ сторонамъ Вислы, между Люблиномъ и Опатовомъ. Готгардъ аббатъ Цистерскій наименованъ былъ первымъ епископомъ, а правительство, даровавши тому русскому епископу городъ и 16 селъ, утвердило его столицу въ Опатовѣ, такъ названномъ отъ аббатовъ Цистерскихъ занимающихся въ сихъ странахъ миссіонерствомъ (Naruszewicz IV 187. 383. 388; Polska Rzecz 1830 III. 10). Но когда въ 1244 года значительная часть Надвисланской Руси, именно земля Люблинская, отошла къ Галицкому княжеству, а епископъ Готгардъ скончался, тогда Генрихъ съ устраненіемъ Цистерсовъ даровалъ Опатовъ епископу Любускому, который съ того времени сталъ называться Русскимъ епископомъ¹⁹⁷). Въ сую пору папа Инокентій IV своею грамотою изданною въ Лугдунѣ 3 Мая 1246 года принялъ князя Данила Романовича въ покровительство св. Петра, повелѣвъ тогоже своему посланнику въ городъ Дрогичинѣ вѣнчати въ достоинство короля. Въ слѣдующемъ году грамотою отъ 27 Августа 1247 соизволилъ *episcopis et aliis presbyteris de Russia, ut liceat eis more suo ex fermentato conficere* (совершати службу на заквашенныхъ просфорахъ), *et alios eorum ritus qui fidei catholicae quam ecclesia Romana tenet, non obviant, observare.* Но когда король Даниль, основавши городъ Холмъ, завелъ въ немъ русскую епископію, тогда современно папа Инокентій IV тоже старался о заведеніи въ сосѣдствѣ ла-

¹⁹⁷) Въ послѣдствіи старались Любускіи епископы распространяти свою власть на Черниую Русь и выпираемы Нѣмцами изъ Любуша пребывали въ Бискупичахъ подъ Судоміромъ, откуда около 1300 снова переселились въ Опатовъ. Папа Григорій XI приговоромъ своимъ уничтожилъ власть Любускихъ епископовъ на Руси и опредѣлилъ своихъ делегатовъ для заведенія новыхъ епископій на Руси.

тинского епископства въ городѣ Луковѣ, (7 миль отъ Люблина для новообращенныхъ къ вѣрѣ Христовой Подляскихъ Ятвяговъ, гдѣ оо. Францисканы трудились миссіонерствомъ. Между тѣмъ король Даніилъ разорвалъ связь съ Римскою церковью, за что папа Александръ IV укорялъ его увѣщая возвратиться въ нѣдра оной (1257), и Луковское епископство, находящееся въ діецезіи Краковской, не остоялось, будто для того, якъ хочетъ А. Нарушевичъ, что нареченный Луковскій епископъ Вареоломей, силился противъ воли Любускихъ епископовъ присвоити себѣ духовную власть на русскихъ земляхъ. См. Turgenevii Histor. Russ. Mon. I. N. XCV. A. Theiner Veter. Mon. Polon et Lith. Romae 1860 I. N. 143; A. Sjogren. Uiber die Wohnsitze der Jatwaegen S. Petersburg 1858. стр. 172 Н. 2. 196 Н. 12.

Послѣ 26. Леонтія Пельчицкаго или вмѣстѣ съ нимъ управлялъ Холмскою епархіею Львовскій епископъ Гедѣонъ Балабанъ, о чемъ увѣдуемъ изъ слѣдующей записки находящейся въ рукописномъ Номоканонѣ библіотеки графа Румянцова Н. 8. „Написася божѣю помощю мною много грѣшнымъ рабомъ Христовымъ іереемъ Васи́ліемъ, церкви Преображенія Господня въ Люблинѣ предстателемъ, лѣта по рождествѣ Бога нашего ІГ ХГ лха (1601) мѣсяця Юня третьяго дня... Несущу тогда епископу на Холмѣ, отступленія ради, но точію Ексарху великаго Престола Константинопольскаго Кирь Гедѣону Балабану, епископу Львовскому, творящу того времени попеченіе всѣмъ церквамъ“. Розенкампъ обзор. корм. книги М. 1829 стр. 78.

До 33. МЕӨОДІИ ТЕРЛЕЦКІЙ.

І. Бартошевичъ, въ статьи своей о томъ же святителіи (Encyklop. powszech. I. XXV 187-200) подаетъ, безъ указанія источника, подробное извѣстіе о миссіонарскихъ тру-

дахъ его между Сербами, Кроатами и Волохами, куда отправленъ былъ нѣмецкимъ императоромъ содѣйствіемъ митрополита І. Рутского, странствовалъ въ капитанствѣ Крижовъ, Иваничи, гдѣ посѣтилъ епископа Симеона Вартату въ монастырѣ Марцезѣ, присягнувшего папѣ Павлу V на вѣрность. Послѣ двумѣсячнаго пребыванія въ словенскихъ земляхъ отправился М. Терлецкій въ Римъ (1628-1629). Митрополитъ І. Рутскій, по кончинѣ Ѳ. Милашкевича (1626), назначилъ М. Терлецкого на Холмского епископа, чѣмъ оскорбилъ права Римского престола, о чемъ папа писалъ къ польскому королю 7 Ноября (Theiner. Vet. mon. Pol. et Litt. III. 380. Митроп. І. Рутскій 1628 г. былъ еще администраторомъ Холмской епископіи, ибо М. Терлецкій отъѣхалъ въ Римъ въ Мартѣ 1629, привезъ сюда новое сочиненіе Смотрицкого объ уніи, и былъ нареченъ апостольскимъ миссіонаромъ. Пріѣхавъ въ Польшу былъ посвященъ въ Холмского епископа. Митрополитъ Корсакъ, генералъ Базиліанскій прислалъ ему І. Сушу доктора богословія на игумена въ Холмскій монастырь съ нѣсколькими монахами (1639) для заведенія училища, которое король Владиславъ грамотою отъ 7 Юнія 1640 затвердилъ. На прошеніе М. Терлецкого, пріѣхавшаго вторично въ Римъ, затвердилъ папа Урбанъ VIII 17 Января 1644 Холмское училище, назвалъ тоеже Академією и поручилъ ея покровительству Краковской академіи (Theiner. Vet. mon. Pol. III 424). Грамота папы къ Краковской академіи отъ 3 Ноября 1632 напечатана въ Тургенева Hist. Russ. Mon. II, 220. Краковская академія признала Холмское училище за свою дочь, надѣливъ тое же соотвѣтнымъ привилеемъ. Противниками епископа М. Терлецкого были дисунитскій Луцкій епископъ Аѳанасій Пузина вдиравшійся въ епархію его и латинскій Холмскій деканъ Бонковскій спорящій о десятины. Окончивъ благополучно тяжбу съ Красноставянами, съ селомъ Масошовомъ,

съ Старчановскимъ посессоромъ и проч., укрѣпилъ онъ Унію въ Сокалѣ и въ Красноставѣ (1640—41) и занялъ Белзскую и Люблинскую церкви. Неуніатское волынское дворянство жаловалось на него въ соймовыхъ инструкціяхъ (25 Августа 1639, Иванишева *Postanowienia sejmików* I. 253), закидая ему, что смущаетъ общее спокойствіе и изходатайствуетъ королевскіи привилеи противъ конституціамъ касательно разширенія церковной уніи забираніемъ дисуницкихъ церквей. Польскій король приказалъ въ Августѣ 1645 г. епископу М. Терлецкому возвратити неуниту Пузинѣ епископу Луцкомъ въ Сокалѣ три церкви Пресв. Богородицы, св. Михаила и св. Николая съ двома шпиталями, но М. Терлецкій не повиновался и не возвратилъ упомянутыхъ церквей. — Въ 1643 году въ интересѣ десятиныхъ даваемыхъ латинскому духовенству отѣхалъ онъ снова въ Римъ, гдѣ получилъ декретъ отъ римской куріи 11 Декабря 1643, что бы не латинскіи но русскіи приходники выбирали десятину отъ русскихъ парохіанъ. Епископъ М. Терлецкій величалъ особенно своихъ покровителей Фридерика Сопигу, подкоморника Витебского и Теофиля Тризну, воеводу Берестейского (*Turgenew Hist. Russ. Mon.* II. 218). Митрополитъ Сѣлява 1643 отступилъ М. Терлецкому 6.000 зол. польскихъ ежегодныхъ доходовъ изъ Владимірской епископіи, что однако мѣстный епископъ Баковецкій выплатити возбранялся и не скорѣе якъ въ 1647 года мѣсяца Юнія былъ къ тому декретомъ принужденъ и 3.000 зол. поль. М. Терлецкому возвратилъ. У папы Урбана VIII изходатайствовалъ М. Терлецкій особенную комиссію для розсмотрѣнія чудесъ Богородичной Холмской иконы, къ чему былъ делегованъ апостольскимъ комиссаремъ епископъ Самборскій Павелъ Облочимскій, Перемыскій суффраганъ, промоторомъ дѣла былъ Я. Суша. Комиссія началась 22 Іюнія 1646 г.

До примѣч. 34. Холмскія вежи. *Encyklop. powszech.* V. 211 подаетъ слѣдующее извѣстіе о теперѣшнемъ ихъ со-

стоящи. Одна изъ упомянутыхъ вежъ стоитъ на болотистой оболони полъ мили на сѣверѣ отъ города Холма, другая къ западу на Люблинской дорогѣ, горою и лѣсомъ отъ города Холма раздѣлена. Первая вежа подъ селомъ Бѣлавиномъ имѣетъ одну только уцѣлѣвшую стѣну, прочія стѣны лежатъ въ развалинахъ. Въ каменныхъ стѣнахъ находятся круглыя каналы, идущіи въ извѣстныхъ разстояніяхъ на около вежи, и мѣстами пробиваютъ стѣны, кажется, служили для провода воздуха и устранения волгости¹⁹⁸⁾. На стѣнахъ видны слѣды бочковатыхъ сводовъ. Призначеніемъ сей вежи было вѣроятно препятствовати непріятелю переходъ чрезъ болота и рѣку Угоръ къ городу Холму.

Другая вежа стоитъ въ селѣ Столпы, въ одномъ нарожницѣ четверугольнаго земляннаго укрѣпленія и сохранилась въ лучшемъ состояніи нежели первая, отъ которой есть меньшая¹⁹⁹⁾. Входъ до нея находится на первомъ этажѣ, слѣды сводовъ остались на второмъ этажѣ. Въ верхней части вежи, стремятъ балки поддерживавшіи нѣкогда переходы на около вежи на которыя съ западной страны изъ внутрь вежи входилось дверьми. Кромѣ узкихъ бойницъ (strzelnic) нѣтъ въ стѣнахъ вежи оконъ. Въ другомъ нарожницѣ тогоже земляннаго укрѣпленія суть тоже слѣды подобной вежи, третья же имѣла находится на самой дорогѣ и была для того разорена. Въ близкомъ сосѣдствѣ упомянутого укрѣпленія видны слѣды копаннаго колодца. Подобныя вежи или сторожники встрѣчаются при развалинахъ замковъ въ Олштинѣ, Казимірѣ и близъ основаній замка въ Золотомъ Потоцѣ, гдѣ даже самое названіе сторожника до сихъ поръ удержалось.

198) Подобныя каналы замѣчалъ я въ стѣнахъ монастырскихъ вежъ на Буковинѣ, которыя, казалось мнѣ, образовались послѣ согнати дубовыхъ бревень, вкладаемыхъ въ стѣны для скрѣпленія тѣхже вмѣсто желѣзныхъ перевязей.

199) Вежу коло села Столпы (stolp-wieża) называетъ народъ церквою св. Спаса, которое мѣсто до сихъ поръ называется также монастыремъ.

Касательно Холмского старостинского деревянного замка надо замѣтити, что онъ еще въ 1789 году стоялъ на горѣ въ цѣлости, нынѣ же только мѣстами видно древнія основанія его. О деревянномъ заборолѣ (парканѣ), которымъ обведенъ былъ городъ, упоминается еще въ люстраціи тогоже города съ 1569 года. Въ 1616 былъ городъ Холмъ обведенъ каменною стѣною, изъ которой нѣтъ болѣе малѣйшего слѣда, подобно якъ и ратуши упоминаемой еще 1789 года.

До 57. Яковъ Іоаннъ Суша, родился въ 1610 году, постриженъ въ Минскѣ 1 Ноября 1626 года, былъ учителемъ философіи и теологіи, пріѣхалъ въ Холмъ 1636 года, гдѣ черезъ полвѣка для блага церкви трудился. По кончинѣ епископа М. Терлецкого избранъ въ 1649 администраторомъ Холмской епархіи. Былъ съ чудотворною Холмскою иконою подѣ Берестечкомъ въ мѣсяцахъ Юніи и Юліи 1651 года, тоже и подѣ Жванцемъ. Присутствовалъ на синодѣ Люблинскомъ 1680 г., и получилъ богатую Жидичинскую архимандрію. І. Бартошевичъ утверждаетъ, будто І. Суша сочинилъ свой testamentъ (духовную) въ 1686, а въ 1687 дѣлалъ въ немъ исправленія (Święcki Hist. pam. II 458), слѣдовательно скончался 4 Марта 1687. Его сочиненіе *Phoenix redivivus sive imago longe vetustissima Virginis matris Chelmensis* напеч. въ Замостьѣ въ 4 д. г. 1646; потомъ въ Львовѣ 1653, Замостьи 1684 и 1689 г. Польскій переводъ сей книги изданъ въ Замостьѣ въ 4 д. г. 1684 см. *Encyklop. Powsz.* XXV. 343.

До примѣчанія 69. Послѣ словъ: въ русскомъ Холмскомъ пропущено: соборѣ находится при олтарѣ чудотворной Богородичной иконы антепендіумъ изъ серебряной бляхи (жести), пожертвованное королемъ Іоанномъ Казиміромъ, на которомъ выпуклою рѣзбою представлена битва Поляковъ съ козаками приключившаяся подѣ Берестечкомъ 28 Іюня 1651 года.

До примѣчанія 98. Епископъ М. Рыло въ письмѣ своемъ отъ 18 Декабря 1767 года пишетъ ad Congreg. de

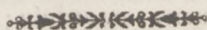
propaganda fide, что въ епархіи его находится 528 parochiales 14 filiales ecclesias, monasteria religiosorum decem. — In hac scilicet tota, qua late patet dioecesi, nullum inquilinum, haereticum aut schismaticum inveniri. — (Diar. II. 342).

ЗНАЧИТЕЛЬНѢЙШІЯ ОПЕЧАТКИ.

Стр. 1. стихъ 3. вм. до 1863 года читай до 1866 года.

Примѣч. 18. вм. (нынѣ Тарновъ) чит. (нынѣ Тернава)

— 38. вм. або чит. ибо.

Запорозцы въ Банатъ.

Въ знаменитомъ сочиненіи Карла бар. Чёрнига : Этнографія австрійской монархіи (въ Т. III. стр. 148¹) читаемъ слѣдующую записку о Запорожскихъ Козакахъ поселившихся въ 1785 г. надъ р. Тисою въ Банатъ и въ бачскомъ комитатъ въ Угріи :

Русскіи (запорожскіи Козаки).

Яко объ исторически-этнографическомъ извѣстіи, говоритъ бар. Чёрнигъ, упоминаемъ о принятіи полка Запорожскихъ Козаковъ въ г. 1785 въ Банатъ и комитатъ бачскій.

Запорожскіи Козаки были воинственные люди изъ племени Русиновъ, которые во время польскаго правленія, частию изъ приверженности къ своему (греческому) вѣроисповѣданію, частию изъ любви къ свободной кочующей жизни, поселились въ степяхъ Днѣпровскихъ, и по той причинѣ въ различіе отъ другихъ Козаковъ назвались стариннымъ мѣстнымъ названіемъ тамошней области.²) Они удерживали въ продолжительныхъ борьбахъ съ Поляками въ сѣмнадцатомъ вѣцѣ свою независимость и свое вѣроисповѣданіе, а также въ восемнадцатомъ старались уклониться отъ русскаго владычества.

¹) Ethnographie der österreichischen Monarchie von Karl Freih. v. Czernig u. s. w. mit einer ethnographischen Karte in vier Blättern, herausgegeben von der kais. königl. Direction der administrativen Statistik. Wien aus der kais. königl. Hof-und Staatsbuchdruckerei 1857.

²) Острова и окрестность ниже Днѣпровскихъ водопадовъ (пороговъ) уже во время Владиміра назывались у Русскихъ и Поляковъ: Запороги, Запорожье, а обитатели — известными разбойники, смясъ Варяговъ и Славянъ, — слѣды подъ именемъ Запороги, Запорожцы (П. I. Шафарика Славянскіи древности II, 141).

Въ 1775 году перешелъ значительный отдѣленіе тихъ Козаковъ на нижнемъ Дунаѣ въ Молдавію на турецкую землю, ибо правительство руссiйское вознамѣрило ихъ принуждати къ постояннымъ поселеніямъ въ деревняхъ и понудити до брачной жизни.

Въ 1785 г. просили Запорожскіи козаки числомъ около 8000 посредствомъ двухъ начальниковъ своихъ у командующего въ то время въ Яссахъ цѣсарскаго капитана Бедеуса, чтобы приняты ихъ въ австрійскую область и соизволено поселитись при турецкой границѣ. Они рѣшились служить въ войску въ конницѣ и пѣхотѣ, почастіи и при рѣчномъ плаваніи; обѣщали также поддаться всякой субординаціи противъ наставляемымъ имъ офицерамъ, однакоже просили объ удержаніи своего мундира и своей збруи (дротиковъ³⁾, въ особенности же положили условіе, чтобы нѣкакъ не были принуждаемы къ бракосочетанію, дабы они не теряли своего военного духа. Въ военное время принялись они самыхъ опасныхъ служеній за содержаніе опредѣляемое цѣсарскимъ форпочтамъ, въ мирное же время желали поселеными быти въ особомъ околodку на турецкой границѣ.

Въ слѣдствіе предпринятыхъ въ томъ дѣлѣ переговоровъ соизволивъ императоръ Іосифъ II исполнити ихъ желанія, приказавъ, чтобы они въ малыхъ отдѣленіяхъ перешли чрезъ Седмоградъ и Угрію и поселились вдоль по Тисѣ рѣцѣ въ Банатѣ и Бачскомъ комитатѣ, где и поселилась значительная часть тихъ Козаковъ, именно въ окрестности Зенты;⁴⁾ но такъ якъ они отказались отъ женитьбы, то вскорѣ и вымерло все племя.

Я. О. Головацкій.

³⁾ Соображеніе сказанію прапорщика Гендловича (Händlovik Ethnogr. Notiz zur Gesch. der Saporoger Kosaken sammt Tracht-Abbildung 1789) носили они шапку съ бурого юрта съ зеленымъ киверомъ, тулупъ алого сукна, съ соболіными опушками, шелковый тканый поясъ, за нимъ два пистолета и обоечный ножъ, широкіи шаровары съ большими карманами; сапоги изъ бурого юрта, въ которыхъ вѣстилось два пистолета; серебрянныи грубокованныи острога съ правой стороны, висѣла дорожная сумка съ лѣвого бока кашпукъ на тютюнтъ, сабля висѣла у сѣдла коня, а копые прицѣплено было у бока.

⁴⁾ Архивъ министерія внутр (бывшій Архивъ Угорской придворной канцеляріи) Н. 6725, 7101, 7134, 7334, 8095, 8275, 10,816 изъ годовъ 1785 и бывшій седмоградскій Н. 3699, 9189, 10,065 съ года 1786, также Н. 2940, 10,880, 12,044 съ г. 1787. — Не менѣе добрыи надежды имѣлъ императоръ Іосифъ объ пріятіи Липовановъ (Старовѣрцевъ) въ Угрію; но только нѣкоторые колоніи Липовановъ поселились въ Буковинѣ. (См. цѣсарскій ручный билетъ къ графу Гадику отъ дня 9. Окт. 1783 въ час. Мин. ввѣш. Нрѣ 10,060.)

СПРАВОЗДАНИЕ

*коммисіи предстоящей дѣлать Дома народнаго и
созидаемой второй городской церкви во Львовѣ
за годъ 1866 (до ч. 52).*

Коммиссія подала подъ днемъ 16 (28) Серія 1866 до общей вѣдомости точный выказъ приходовъ и расходовъ за годъ 1865.

Послѣ того выказала коммиссія въ окремѣнномъ литографованомъ листѣ подъ днемъ 30 Листопада (12 Студія) 1866 года до ч. 344 вообще все состояніе долговъ, тяжащихъ на Домъ народномъ. Днесъ подаетъ коммиссія въ приложѣ розсчеты за годъ 1866 (до ч. 52).

Изъ тыхъ розсчетовъ видно, що по конецъ года 1866 вп лынуло всего: 199.039 р. 48 $\frac{1}{2}$ кр., въ готовыхъ грошехъ, а 6730 р. въ цѣнныхъ паперахъ, а выдан о: 197.122 р. 61 $\frac{1}{2}$ кр., въ готовыхъ грошехъ и 6630 р. въ цѣнныхъ паперахъ — слѣдственно осталось на годъ 1867 готовкою: 1916 р. 87 кр. а 100 р. въ цѣнныхъ паперахъ.

Поединокіи статіи приходовъ не требуютъ ніякого поясненія, относительно же расходовъ узнала коммиссія потребнымъ до где; нѣкоторыхъ статій подати короткіи поясненія, а то якъ слѣдуетъ:

Выдатокъ за различныи работы въ статіи подъ ч. 1. выказаны обнимаютъ всѣ направки въ теченію года 1866 предпріятыи. Кромѣ ежегодовыхъ консервативныхъ работъ всякого рода зайшла была потреба переставки колькохъ печей, поставленья такъ званнаго медведя на одномъ коминѣ и закрытѣ бляхою каменнаго верха на атицѣ. Подробныи розсчеты на всѣ тѣи направки суть приложены къ общимъ розсчетамъ, и всякому вольный розсмотрѣть тыхже.

Подъ ч. 3. стоятъ выдатокъ въ сколюкости 33 р., а то за на праву образовъ. Въ новѣйшемъ времени получила коммиссія отъ поединокіихъ лицъ различныи образы — понеже гденѣкоторы изъ тыхъ требовали поправокъ, то коммиссія видѣлася быти прину- жденною такіи поправки зарядити.

Подъ ч. 16. выказанныи выдатокъ 177 р. 90 кр. за новыи науки газовыи до Бесѣды. Въ комнатахъ, гдѣ примѣщена Бесѣда,

II. Додатокъ до Науковаго Сборника на годъ 1867.

употреблялися до-теперъ пожичены пауки, а за ихъ съупотребленіе треба было отсотки платити — закупномъ же новыхъ оцандитя оплата за пожичку.

Подъ ч. 20. выказаны выдатки почтовые и пересылковыи въ сколькости 86 р. 60 кр. — Въ г. 1861 выходотайствовала была комиссія у Его Величества увольненіе отъ оплаты почтовой. Новое право почтовое снесло всѣ увольненія почтовой — а тѣмъ самымъ упало и увольненіе комиссіи Дома народнаго. Комиссія не залишила удатися съ новымъ прошеніемъ до Его Величества о дальшее увольненіе отъ оплаты почтовой — прошенію тому однакожь отказано, понеже всѣ дотеперѣшніи увольненія снесены.

На теперъ звернено все стремленіе комиссіи къ тому, дабы всескорѣйше сплатити долги, затыгненны на закупленіе каменницъ отъ гг. Цина и Леваковского — и дѣлати приготовленія къ созиданію церкви. Однакожь дѣло тое дуже упорно поступаеть.

Якъ въ выше приведенномъ литографованомъ листѣ показано было, стоялъ долгъ, тяжащій на Домъ народномъ въ сколькости 67.926 р. 84 кр. — Отъ долга того потреба оплачовати значительныи отсотки, а комиссія не имѣеть къ распорядимости нѣкихъ инныхъ средствъ кромѣ чиншовъ съ вынайма такъ Дома народнаго якъ и каменницъ — и собираемыхъ складокъ. Чиншъ наемный, хотя значительный, покрывае вправдѣ отсотки отъ затыгненыхъ долговъ и годовыи податки, однакожь по той оплатѣ мало що остается на частковую сплату долговъ; складки же годъ за годомъ оскудѣвають по причинѣ несчастныхъ лѣтъ, якіи Господь Богъ допустилъ на наше отечество. Одна надежда на лучшую будущность и на ревное содѣйствіе всепочтенныхъ Родимцевъ поддерживаеть упадающій духъ, а комиссія упрашаеть весь галичско-русскій народъ всеумильно о полное довѣріе, которымъ она до днесъ радовалась и величалась. Комиссія нуждается сама собою во многихъ, а изъ виѣ обстоятъ ю въ теперѣшнихъ временахъ большіи опасности и затрудненія, якіи отъ многихъ лѣтъ не бывали. Въ такихъ то обстоятельствахъ потреба много осмотрительности и великаго опыта, дабы на наше народное заведеніе не навести вреда.

Задачею Института народнаго суть науковыи цѣли, по примѣру тому, якъ такіи Институты у другихъ славянскихъ народовъ, а во Львовѣ польскій институтъ имени Оссолинскихъ находятся. Не нашею виною стало, що нашъ Институтъ до днесъ

еще выглядаетъ затверженія своихъ уставовъ — комиссія однакожь придерживаетсяъ тѣсно начерка тыхъ уставовъ. Начеркъ той не одолаеетъ комиссію заводити въ Домъ народномъ бурсу; ибо бурса къ примѣщенію убогихъ учениковъ находится уже при Успенской церкви подъ управительствомъ Института Ставропигійскаго. Не уважая на то, хотѣла комиссія прислужитися уже теперь, хотя въ части, народови русскому примѣщаячи въ Домъ народномъ убогихъ учениковъ и подаючи тымже всякій возможный пріютъ. Мимо того читала комиссія въ „Словѣ“ упреки отъ пчт. Дописователей, що поступаетъ не практично. Комиссія радо слушаетъ во всемъ примѣчаній ей отъ всепочтенныхъ Родимцевъ подаваемыхъ, однакожь видится по выше сказанымъ причинамъ быти заставленою, тѣмъ совсѣмъ незаслуженныи упреки отперти. Комиссія не можетъ на себе dobroхотно набирати тягровъ, которыхъ не была бы въ состоянію носити. Комиссія уже многократно высказовала, що передъ всемъ должна старатися забезпечити фонды на удержанье Институтовъ, которы въ Домъ народномъ завести ся имѣють, а было бы то совсѣмъ не розмышленно завести який нибудь Институтъ днесъ — а за годъ его снова для недостатка фонда розвязати. Комиссія не могла бы передъ народомъ такого нерозважнаго поступованья усправедливити и добро и честь народа на вредъ выставити; комиссія и въ будущность такъ само поступати должна, ибо на ней почиваетъ велика отвѣчательность передъ Богомъ и народомъ русскимъ, и видится принужденною у тыхъ, которы бы рады были все прискорити, упрашати прощенія по тому, що дѣла идуть не по нашей горячей волѣ, а ино со всѣмъ природнымъ ходомъ.

Комиссія поспѣшаетъ всепочтенныхъ Родимцевъ завѣдомити, що одно изъ большихъ дѣлъ уже по части переведено. Въ г. 1849 записалъ бл. п. Феодоръ Блажевичъ, парохъ Ладанецъ, пятнадцати мужамъ, стоявшимъ тогда на челѣ народа русскаго, свою реальность положену въ Бережанахъ въ полную ихъ власность. По смерти того благодѣтеля стала жена покойнаго упоминатися о половину той реальности, ей по праву належащую — и судъ рѣшилъ, що половина той реальности ей принадлежить. Умераючи отказала она тую свою половину родинѣ своей.

Реальность тая, отъ Львова такъ отдалена, а при томъ до двохъ сторонъ належаща, утрудняла зарядъ нею и не несла почти ніякои пользы, а тѣмъ самымъ тяжко было мимо всякихъ усилій и

продажъ ея перевести. Ажъ съ концемъ минувшаго года за ревнымъ содѣйствіемъ честнаго и преподобнаго Господина Іоанна Громницкаго, пароха Мечицова, повелось реальность тую продати. Бл. п. Блажевичъ подарилъ реальность тую прямо не народови русскому, ниже Домови народному, который еще и не существовалъ въ тоє время, а токмо якъ выше сказано, пятнадцати въ записной грамотѣ поименно наведеннымъ мужамъ — слѣдственно Домъ народный и управляюща нимъ комиссія не имѣла ніякого права сама про себе за дѣло тоє иматися, а если до-теперь управленіемъ, а послѣ переведеніемъ продажи тои реальности занималася, то дѣлала тоє изъ убѣжденія и препорученія реченыхъ мужей.

Реальность тая продана за 6000 зр. ав., а половина изъ тыхъ припала на десять остающихъ въ живыхъ изъ овыхъ 15 мужей. Девять изъ тыхъ десяти мужей заявля комиссіи Дома народнаго письменно, що взыскану изъ тои продажи и на нихъ принадлежащу квоту отступаютъ безъ всякаго задержанія для себе въ пользу Дома народнаго во Львовѣ, дабы зарядъ квоту тую по своему роззнанію и по потребамъ русско-народнаго Института употребилъ. Одинъ же изъ тыхъ всеночтенныхъ мужей, согласившися такожде впольнѣ въ томъ, дабы сколько-то тая на Домъ народный передана была, поставилъ однакожь условія въ цѣли близшаго употребленія ея. Условія тіи совсѣмъ сходны въ головныхъ точкахъ съ намѣреніями комиссіи Дома народнаго — и комиссія отворила въ томъ дѣлѣ переговоры, и не залишитъ въ своемъ времени всеночтеннымъ Родимцамъ по должности подати извѣстіе, — на теперъ же только заявляетъ, що переняла сколько-то тую въ высокости 3000 р. а. в. въ свое вѣдомство, и присовокупила общому народному маєткови.

О примѣщенію убогихъ учениковъ въ Домъ народный и о выплывшихъ на тую цѣль грошевыхъ складахъ и свѣстныхъ принасовъ податься вѣдомость въ „Словѣ“ съ концемъ года школьного; натеperъ же комиссія только примѣчаетъ, що успѣхъ въ студіяхъ и нравственное поведеніе тыхъ учениковъ суть вельми задовольняющіи. Комиссія не може промолчати тяжкой страты, котору понесла смертію бл. п. всесвѣтѣйшаго Кустоша Іоанна Лотоцкаго. Многозаслуженный Мужъ сей все житіе свое посвятилъ на служеніе церкви святой и отечеству, а Домъ нашъ народный завдячуєть ему съ своей стороны скорое свое усовершеніе:

онъ бо со всею печаливостію, оглядностію и знаніємъ дѣла и потребъ занимался строеніемъ другой — полуночной части Дома народнаго — и яко презрядный и неустрашимый ревнитель по-
зостанеть во вѣчной памяти вѣчнаго народа — да даруетъ ему Господь Богъ царство небесное!

Симъ окончиваетъ комиссія свое справозданіе за г. 1866. — Всепочтенныи Родимцы узнають изъ него, що комиссія не за-
пущаетъ ніякого случая, щобы дѣло народне съ дня на день сѣщало къ совершенію, дабы вскорѣ нашъ народъ могъ пользоваться плодами трудовъ своихъ; но при томъ и увидать, якихъ еще потреба засобовъ до дальшого дѣланія. Несчастный годъ 1866 не могъ дати комиссіи значительной за-
помоги; — годъ же текуцій распочался пріятнѣйше, якъ всепочтенныи Родимцы изъ оголоше-
ныхъ уже „Словомъ“ складокъ могутъ увѣритися. Даль бы Богъ, щобы весь народъ русскій нашего отечества дѣлалъ совокупными силами, то бысьмо далеко скорѣйше досѣли до всѣми нами же-
лаемой цѣли, — однакожь, якъ изъ оголошаемыхъ „Словомъ“ складокъ видно, изъ многихъ сторонъ складки отъ дѣтъ многихъ совсѣмъ не вилываютъ.

Всѣ тіи высказаны уваги принуждаютъ комиссію возобновити уже толькратно заявленное прошеніе о собираніе дальшихъ скла-
докъ и скорѣйшую пересылку собранной уже ско-
лкости.

Въ концѣ примѣчается, що понеже справозданія комиссіи Дома народнаго не только „Словомъ“ до общей подаются вѣдомости, але такожде и въ Сборнику науковомъ примѣщаются, а такъ все-
почтеннымъ Родимцамъ достаточно подается способность дѣла Дома народнаго и относны дѣланія комиссіи розсмотрѣти и оцѣ-
нити — комиссія со взгляда на значительныи выдатки печатныи ухвалила: отступити отъ дотеперѣшного способа обдѣленія печа-
таныи справозданіями всякою громадою, а только по примѣрнику на деканаты розсылати, упушаючи всесечныхъ и всепочтенныхъ
Предстоятелей чинамъ деканальнымъ всеумильно полученый при-
мѣрникъ обычнымъ способомъ въ деканатѣ обвѣстити.

Отъ комиссіи предстоящей дѣламъ Дома народнаго и созыда-
емой другой городской церкви во Львовѣ дня 1 (13) Цвѣтня 1867.

М. Куземскій.

ВЫКАЗЪ

приходовъ и расходовъ комиссіи, предстоящей дѣламъ Дома русско-народного и создаемой второй городской Церкви во Львовѣ, за г. 1866 (до ч. 52).

ПРИХОДЫ	С О Б Р А Н О											
	изъ складокъ				изъ иныхъ жерель				Р а з о м ъ			
	готовыхъ грошей		цѣнн. пап.		готовыхъ грошей		цѣнн. папер.		готовыхъ грошей		цѣнн. папер.	
	зр.	кр.	р.	к.	зр.	кр.	р.	к.	зр.	кр.	зр.	к.
А. Передный приходъ:												
По выказу съ дня 1 Мая 1866 выносить поперед- ные приходы до послед- ного Декавр. 1865 г.	91776	25¼	—	—	94939	67	—	—	186715	92¼	—	—
Б. Новый приходъ:												
За часъ отъ 1 Января до последнего Декаврѣя 1866:												
1. Добровольныя складки	1076	84	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. При отбираниѣ тютюну сложено	—	—	—	—	91	49	—	—	—	—	—	—
3. За проданыя книжки .	—	—	—	—	133	71¼	—	—	—	—	—	—
4. За проданыя старыя рѣчи	—	—	—	—	92	54	—	—	—	—	—	—
5. Наросты отъ цѣнныхъ паперовъ	—	—	—	—	65	48¾	—	—	—	—	—	—
6. За наемъ пивницъ . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—
7. За чиншъ	—	—	—	—	9204	25	—	—	—	—	—	—
8. За наемъ церкви . . .	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—
9. Отъ общества „Azienda Assicuratrice“	—	—	—	—	371	22	—	—	—	—	—	—
10. Отдана пожичка . . .	—	—	—	—	81	15	—	—	—	—	—	—
11. Различныя дробныя при- ходы	—	—	—	—	6	87	—	—	—	—	—	—
12. Купленыя цѣнн. паперы	—	—	—	—	—	—	6630	—	—	—	—	—
Разомъ	1076	84	100	—	11246	72	6630	—	12323	56	6730	—
съ попередними приходами	91776	25¼	—	—	94939	67	—	—	186715	92¼	—	—
всего совокупно есть .	92353	9¼	100	—	106186	9	6630	—	199039	18¼	6730	—

РОСХОДЫ

ВЫДАНО

РОСХОДЫ	ВЫДАНО							
	готовыхъ грошей		цѣнн. папер.		Разомъ			
	зр.	кр.	зр.	к.	готовыхъ грошей	цѣнн. папер.	зр.	к.
А. Попередный розходъ:								
По выказу съ дня 1 Мая 1866 выдано на строенье Дома народнаго и второй городской церкви до послѣдняго Декабря 1865 года	—	—	—	—	18428	76 $\frac{3}{4}$	—	—
Б. Новый розходъ:								
За часъ отъ 1 Января до послѣдняго Декабря 1866 г.								
1. За работы мулярскіи, столярскіи, бляхарскіи, слюсарскіи, тесельскіи, малярскіи и лацерническіи	714	15	—	—	—	—	—	—
2. За два кадокъ на воду	12	—	—	—	—	—	—	—
3. Маляреви за нараву образовъ	33	—	—	—	—	—	—	—
4. За два шафы до библиотеки	32	—	—	—	—	—	—	—
5. За чищеніе канала	6	—	—	—	—	—	—	—
6. За дрова съ порубаньемъ	53	44	—	—	—	—	—	—
7. Институту Станропигійскому за печатанье „Справозданій Дома народнаго“	38	—	—	—	—	—	—	—
8. За оправу книжокъ	3	80	—	—	—	—	—	—
9. За забезпеченіе Дома народнаго отъ огня	64	20	—	—	—	—	—	—
10. Отдано на умореніе долга, затыгненнаго при купнѣ камяницъ Цина	1212	44	6630	—	—	—	—	—
11. Выдатки по причинѣ заряда добрами Балка и Костеневъ	515	—	—	—	—	—	—	—
12. На податки	3161	80 $\frac{3}{4}$	—	—	—	—	—	—
13. Коминареви	64	89	—	—	—	—	—	—
14. Надзирателеви дома	399	96	—	—	—	—	—	—
15. Сторожеви	121	80	—	—	—	—	—	—
16. За новыи науки газовыи для „Бесѣды“ и направки коло газа	177	90	—	—	—	—	—	—
17. Пожичено до камяницъ Цина и Леваковского	81	15	—	—	—	—	—	—
18. Отдано до „Матици“ за сроданныи книжки, тамже належащій, а черезъ ошибку до здашнаго прихода вписаны	4	38	—	—	—	—	—	—
19. Адвокатови за правотарскіи дѣла	17	80	—	—	—	—	—	—
20. Почтовое и присылки	86	60	—	—	—	—	—	—
1. За костюмъ Гуцуловъ и фотографіи, признаны въ Московскую выставу	160	—	—	—	—	—	—	—
22. За пять лѣжокъ и за солому для учениковъ	43	20	—	—	—	—	—	—
23. За портретъ бл. п. Митрополита Яхимоича, и рамы до тогожъ	239	90	—	—	—	—	—	—
24. За двѣ печати	4	—	—	—	—	—	—	—
25. За марки штемплеви до кентовъ за чиншъ	30	—	—	—	—	—	—	—
26. На купно цѣнныхъ паперовъ	4497	3	—	—	—	—	—	—
27. Различныи подробныи выдатки	36	27	—	—	—	—	—	—
28. До купна камяницъ отъ Леваковского додано	1000	—	—	—	—	—	—	—
29. На освѣтленіе сходовъ и комнаты убогихъ учениковъ	16	43	—	—	—	—	—	—
30. За литографованье	5	70	—	—	—	—	—	—
Разомъ	—	—	—	—	12832	84 $\frac{3}{4}$	6630	—
съ попередними розходами совокупно	—	—	—	—	197122	61 $\frac{1}{4}$	6630	—

СРАВНЕНИЕ ПРИХОДОВЪ СЪ РОСХОДАМИ:

	П о л у ч е н о и в ы д а н о											
	до послѣднего Де- кемврія 1865 г.				въ теченіи 1866 г.				совокупно			
	готовыми грошми		цѣнн. папер.		готовыми грошми		цѣнн. папер.		готовыми грошми		цѣнн. папер.	
	зр.	кр.	зр.	кр.	зр.	кр.	зр.	к.	зр.	кр.	зр.	к.
ПРИХОДЫ	186715	92 ¹ / ₄	—	—	12323	56	6730	—	199039	48 ¹ / ₄	6730	—
РОЗХОДЫ	184289	76 ³ / ₄	—	—	12832	84 ² / ₄	6630	—	197122	61 ¹ / ₄	6630	—
Остается въ кассѣ съ концемъ 1866 г. .	—	—	—	—	—	—	—	—	1916	87	100	—

Львовъ дня 1 (13) Февруарія 1867 г.

Іоаннъ Величко,
касiеръ.

Дрѣ І. Делькевичъ,
контролоръ.